

Osallistavaa ennakointia

– Kehittäjän tulevaisuustyöpajamenetelmät

Tiiu Leirimaa & Kati Viljakainen (toim.)

Kaakkois-Suomen
ammattikorkeakoulu

XAMK INSPIROI 79

KAAKKOIS-SUOMEN AMMATTIKORKEAKOULU

KOUVOLA 2023

*Näkymä – tulevaisuusdataa
päätöksentekoon*

1.1.-31.12.2023

*Hanketta rahoittaa
Kymenlaakson liitto.*

*Hankkeen tavoitteena on ollut
tehdä tulevaisuustyötä tutuksi
ja viedä ennakointimateriaaleja
läheemmäs päätöksentekoa
ja toimintaa.*

*© Tekijät ja Kaakkois-Suomen
ammattikorkeakoulu*

*Graafinen suunnittelu ja taitto:
Vinkeä Design Oy*

ISBN: 978-952-344-562-8 (PDF)

ISSN: 2489-6764 (verkko)

julkaisut@xamk.fi

**KYMEN
LAAKSON
LIITTO**

eduko
Kouvolan Ammattiopisto

KYMENLAAKSO
Ennako

 **Pääset tästä napista
sisällysluetteloon**

Sisällylys

Tiivistelmä.....	4
Tiiu Leirimaa & Kati Viljakainen	
Johdanto	5
I OSA	
Irina Kujanpää	
Tulevaisuustyöskentelyn paradoksit ja tavoitteet	9
Irina Kujanpää	
Työpajat ja menetelmien valinta	15
Kati Viljakainen	
Tulosten analysointi ja raportointi	23

II OSA

Enni Jaatinen & Tiiu Leirimaa

Tulevaisuusverstas-menetelmä: Yhteisöllistä mielikuvituksen käyttöä.....	35
---	----

Sini Jussila

Tulevaisuustaajuus – menetelmä toisenlaisten tulevaisuuksien rakentamiseen	43
---	----

Kati Viljakainen

Kestävän tulevaisuuden työpaja: Viitekehys ja tiekartta raamittavat tulevaisuustyöskentelyä.....	52
---	----

Irina Kujanpää

Jos et löydä sopivaa työskentelymenetelmää, kehitä omasi! – Case: Pikaennakointi	60
---	----

Kati Viljakainen & Irina Kujanpää

Ennakointitietoa työpajoissa hyödynnettäväksi	65
---	----

Kati Viljakainen

Loppusanat.....	75
-----------------	----

Tiivistelmä

Tulevaisuusmuotoilun viitekehyksessä painotetaan erityisesti soveltavia menetelmiä, joissa yhdistyy ihmislähtöinen, vuorovaikutukseen ja luovaan toimintaan sekä mahdollisuuksiin tähtäävä tulevaisuustyökentely. Näihin tavoitteisiin voidaan vastata järjestämällä osallistavia tulevaisuustyöpajoja.

Tässä julkaisussa tulevaisuustyöpajojen merkitys monimuotoisen osallistujajoukon yhdistäjänä ja tulevaisuuteen liittyvän keskustelun avajana havainnollistuu Kymenlaaksossa

toteutettujen työpajakonseptien avulla. Työpajat auttavat ihmisiä hahmottamaan tulevaisuutta ja toimimaan sen suhteen ennakoivasti. Kolmen tulevaisuustyöpajakonseptin sekä uuden Pikaennakointi-kokeilun esittelyn ohessa perehdytään lyhyesti teoriaan tulevaisuustyöpajojen suunnittelun, järjestämisen ja raportoinnin taustalla. Teoriapohjainen mutta samalla käytännönläheinen sisältö auttaa perustelemaan valintoja ja antaa inspiraatiota, kun on aika tarttua tulevaisuuden tekemiseen.

Asiasanat: *ennakointi, tulevaisuustyöpaja, osallisuus, luovat menetelmät, tulevaisuusmuotoilu*

Tämän julkaisun tarkistivat ja arvioivat filosofian tohtori Pekka Uotila & muotoilija YAMK Marianne Heikkilä.

ABSTRACT

In this publication, the role of future workshops as a unifier of a diverse group of participants and as an opener of discussions related to the future is illustrated through the workshop concepts implemented in Kymenlaakso. The workshops help people conceptualize the future and act proactively in relation to it. Alongside the presentation of three future workshop concepts and the new Rapid Foresight experiment, there is a brief exploration into the theory behind the design, organization, and reporting of future workshops. The content, grounded in theory yet practical in nature, aids in justifying choices and provides inspiration when it's time to engage in shaping the future!

Keywords: Foresight, Future workshop, Creative Methods

Tiiu Leirimaa & Kati Viljakainen

Johdanto

Tulevaisuusajattelu mahdollistaa tulevaisuuden tekemisen ja auttaa ymmärtämään ympäröivän maailman muutosta. Toisaalta tulevaisuusajattelua on myös kritisoitu liian mystiseksi tai abstraktiksi. Jotta tulevaisuusajattelu tulee lähemmäksi ihmisten arkea ja konkretisoituu, tarvitaan tätä tukevia työkaluja ja menetelmiä. Osallistavat tulevaisuusmenetelmät auttavat tässä. Ne ovat yleistyessään antaneet yhä uusille

ihmisille mahdollisuuden vaikuttaa tulevaisuuteensa, ja monenlaisten osallistujien ja osaamisten yhdistäminen auttaa ratkomaan kompleksisia ongelmia entistä paremmin. (Heinonen 2018, 23–24; Koskelo 2021, 210, 221.)

Tässä julkaisussa painotetaan erityisesti tulevaisuustyöpajoja yhteistyön ja moninäkökulmaisuuuden mahdollistajina. Tarkoituksena ei ole listata

kaikkia mahdollisia tulevaisuuden-tutkimuksessa käytettyjä menetelmiä, vaan kyseessä on kokoelma käytännössä hyväksi todettuja työpajakonsepteja. Pikaoppaan sijaan tulevaisuustyöpajoista ja niiden järjestämisestä löytyy myös teoreettista taustatietoa ja viittauksia työpajojen fasilitaattoreilta saatuihin kokemuksiin. Tämä voi auttaa perustelemaan metodivalintoja ja ylipäättään validoi tulevaisuustyöskentelyä juuri

työpajametodeja hyödynnettäessä. Työpajat ovatkin suosittuja: peräti 73 prosenttia kansallisen ennakoitiverkoston kyselyyn vuonna 2019 vastanneista kertoi hyödyntäneensä juuri tulevaisuustyöpajoja osana tulevaisuustyöskentelyä. Toinen tyypillinen ja paljon käytetty tulevaisuustiedon keräämiseen ja sen tulkintaan sopiva menetelmä on Delfoi-kysely, jossa kuitenkin painottuu erityisesti asiantuntijoiden näkemystieto laajan

osallistamisen sijaan. (Pouru ym. 2020, 37; Armanto ym. 2022, 225.)

Julkaisuun valittujen työpajakonseptien voidaan ajatella edustavan tulevaisuusajattelua tukevia soveltavia menetelmiä erityisesti Minna Koskelon luoman tulevaisuusmuotoilun viitekehyksessä. Tulevaisuusmuotoilu yhdistää ihmisiä ja näkökulmia yhteiskehittämistä ja kokemuksellisuutta painottaen. Ajatus pohjautuu palvelumuotoiluun ja palvelulogiikan teorioihin. Arvon muodostumisen tavoin myös tulevaisuuden ajatellaan muodostuvan yhteistyössä ja vuorovaikutuksessa ihmisten ja

organisaatioiden kesken. Tämä edustaa konstruktivistista tulevaisuusajattelun suuntaa, jossa nähdään, että paras tapa ennustaa tulevaisuutta on tulevaisuuden tekeminen. (Koskelo 2021, 166–168.) Muotoilussa käytetään usein apuna luovia menetelmiä. Tällaisiksi taidelähtöisiksi eli luoviksi menetelmiksi voidaan määritellä kaikki toiminta, jossa hyödynnetään tunteita, kokemuksia, aisteja ja keholisuutta, joiden avulla irrottaudutaan rationaalisen ajattelun valta-asetmasta (Nivala & Rynänen 2019). Luovien menetelmien avulla etsitään uusia näkökulmia vaikeasti lähestyttäviin ilmiöihin ja niitä voidaan

käyttää yhteiskunnallista muutosta toteuttavassa merkityksessä (Känkänen 2013, 75; Nivala & Rynänen 2019). Luovien menetelmien soveltaminen tulevaisuustyöskentelyssä tukee tulevaisuustyöpajojen tarkoitusta, ja niitä hyödynnetään tämän julkaisun työpajakonsepteissa.

Julkaisu on jaettu kahteen osaan, joista ensimmäisessä pohditaan tulevaisuustyöskentelyn laajempaa kuvaa paradoksien ja tulevaisuustyöskentelyn tavoitteiden avulla sekä esitellään tulevaisuustyöpajojen suunnittelua, järjestämistä ja raportointia yleisesti. Toisessa osassa

keskiössä ovat tulevaisuustyöpajakonseptit ja niiden käytännön toteutukset. **Tulevaisuusverstaas** on jo perinteeksi muodostunut vuosittainen kymenlaaksolaisia yhdistävä tulevaisuustapahtuma; **Tulevaisuustaajuus** on Sitran luoma konsepti, jota on hyödynnetty osana korkeakoulun muutosprosessia; **Kestävän tulevaisuuden työpaja** yhdistää kestävyyteen tähtäävän CreenComp-viitekehysten ja jo ennalta sovitun vision osaksi oppilaitoksen tulevaisuustyötä. Näiden lisäksi julkaisussa esitellään kehitysprosessi, jonka avulla syntyi aivan uusi tulevaisuustyöpajakonsepti, Pikaennakointi.

Jotta tulevaisuustyöskentelyn aloittaminen olisi mahdollisimman helppoa, on toisen osan päätteeksi koottu muutama ennakoitietoa pelillisesti esittelevä sovellus. Näiden hyödyntäminen osana tulevaisuustyöpaikkoja sopii kaikille, vaikka sisällöissä painottuukin erityisesti Kymenlaaksoon liittyvä ennakoitietoa, sillä tulevaisuuteen liittyvät kompleksiset haasteet ovat laajemminkin tunnistettuja. Tulevaisuustyöskentelyn avulla yksilö hahmottaa horisontissa hämmöttävää tulevaisuutta, ja jaetussa tulevaisuustyöskentelyssä yhteisöt ja yhteiskunnat pääsevät

visioimaan ja toteuttamaan tulevaisuutta konkreettisella toiminnalla (Heinonen 2018, 16). Tämä julkaisu on suunnattu erityisesti kehittäjille – henkilöille, joilla on mahdollisuus vaikuttaa ja tehdä tulevaisuuksista mahdollisempia osallistaen mukaan suurempia määriä ihmisiä. Etenemisen kohti tulevaisuutta, jonne ei ole varmaksi viitoitettua tietä, edellyttää sokraattista dialogia. Tällainen monitahoinen vuoropuhelu vaatii kehittäjältä halua kuljettaa toisten ajatuksia eteenpäin ja kykyä kuunnella. (Linturi & Kuusi 2022, 191.)

Lähteet:

Armanto, R., Lauttamäki, V. & Siivonen, K. 2022. Monimuotoinen tulevaisuusverstaas. Teoksessa Aalto, H., Heikkilä, K., Keski-Pukkila, P., Mäki, M. & Pöllänen, M. (toim.) Tulevaisuudentutkimus tutuksi – Perusteita ja menetelmiä. Tulevaisuudentutkimuksen Verkostoakatemia julkaisuja 1/2022, Tulevaisuuden tutkimuskeskus, Turun yliopisto. Saatavissa: <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-249-563-1>. [viitattu 27.11.2023].

Heinonen, S. 2018. Tulevaisuusajattelu voimistaa tulevaisuuksien tekemiseen. Rihveli, Helsingin opettajien ammattiyhdistys ry: n verkkojulkaisu 2/2018. Saatavissa: <https://hoay.fi/wp-content/uploads/2018/10/Tulevaisuusajattelu.pdf> [viitattu 27.11.2023].

Koskelo, M. 2021. Tehtävänä tulevaisuus: Tulevaisuusmuotoilu päätöksenteossa. Helsinki: Alma Talent.

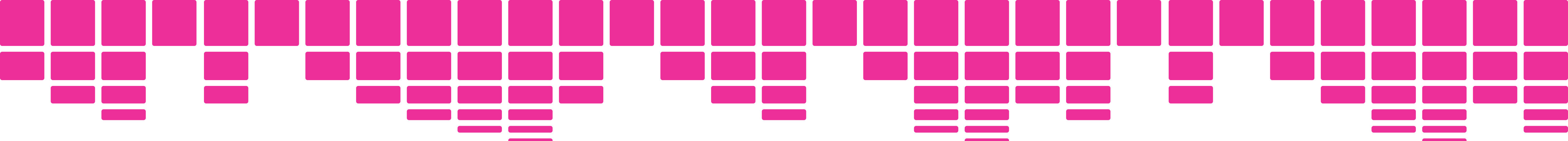
Känkänen, P. 2013. Taidelähtöiset menetelmät lastensuojelussa – kohti tilaa ja kokemuksia. Väitöskirja. Tutkimus 109, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Helsingin yliopisto, Valtiotieteellinen tiedekunta. Saatavissa: <https://>

urn.fi/URN:ISBN:978-952-245-911-4 [viitattu 28.11.2023].

Linturi, H. & Kuusi, O. 2022. Tulevaisuusia ennakoiva delfoi-menetelmä. Teoksessa Aalto, H., Heikkilä, K., Keski-Pukkila, P., Mäki, M. & Pöllänen, M. (toim.) Tulevaisuudentutkimus tutuksi – Perusteita ja menetelmiä. Tulevaisuudentutkimuksen Verkostoakatemia julkaisuja 1/2022, Tulevaisuuden tutkimuskeskus, Turun yliopisto. Saatavissa: <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-249-563-1>. [viitattu 27.11.2023].

Nivala, E. & Rynänen, S. 2019. Sosiaalipedagogiikka - Kohti inhimillisempää yhteiskuntaa. Gaudeamus. Äänikirja.

Pouru, L., Minkkinen, M., Auffermann, B., Rowley, C., Malho, M. & Neuvonen, A. Kansallinen ennakointi Suomessa 2020. Valtioneuvoston tutkimus- ja selvitystoiminnan julkaisusarja 2020:17. Saatavissa: https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162157/VNTEAS_2020_17.pdf [viitattu 27.11.2023].

| OSA

Julkaisun ensimmäisessä osassa pohditaan tulevaisuustyöskentelyn laajempaa kuvaa paradoksien ja tulevaisuustyöskentelyn tavoitteiden avulla sekä esitellään tulevaisuustyöpajojen suunnittelua, järjestämistä ja raportointia yleisesti Irina Kujanpään ja Kati Viljakaisen, Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu, kirjoittamina.

Tulevaisuus-työskentelyn paradoksit ja tavoitteet

Irina Kujanpää lähestyy tulevaisuustyöskentelyä sen sisältämien ristiriitaisuuksien ja jännitteiden – paradoksien – kautta. Näiden ymmärtäminen ja ylittäminen mahdollistaa luovan toiminnan, jota tulevaisuustyöskentelyn tavoitteet tarvitsevat.

Työpajat ja menetelmien valinta

Tulevaisuustyöpajojen suunnittelu ja järjestäminen alkaa kohderyhmän ja tavoiteltavien tulosten kautta. Irina Kujanpää valottaa artikkelissaan osallistavan tulevaisuustyöskentelyn periaatteita käytännönläheisesti ohjeistaen.

Tulosten analysointi ja raportointi

Kati Viljakaisen artikkeli käsittelee tulevaisuustyöpajojen jälkitöitä: tulosten analysointia ja raportointia. Se, millä laajuudella tulevaisuustyöpajan tuloksista viestitään, riippuu käyttötarkoituksesta.

Irina Kujanpää

Tulevaisuustyöskentelyn paradoksit ja tavoitteet

Paradoksaalisesti tulevaisuustyöskentelyn tärkeys korostuu epävarmoina aikoina. Mitä vaikeampaa on ennustaa tulevaa, sitä tärkeämpää on tarkastella erilaisia mahdollisia tulevaisuuksia (Luoto & Karhu 2018). Tulevaisuus ei ole sattumanvarainen. Se rakentuu joka päivä, osana tavallista arkea. Huomisen todellisuus rakentuu sen pohjalta, millaisia päätöksiä ja tekoja tänään tehdään.

(Dufva ym. 2021.) Tulevaisuustyöskentely auttaa hahmottamaan, mihin suuntaan nykyinen toiminta johtaa ja mitä muuta voi olla vielä edessä. Tulevaisuustyöskentely auttaa käsittelemään tulevaisuutta, ja sen avulla voi myös saada keinoja valmistautua erilaisiin tulevaisuuksiin ja vaikuttaa siihen, millaiseksi tulevaisuus muotoutuu.

Mahdollisia tulevaisuuksia on rajattomasti, mutta inhimilliset kyvyt rajavat niiden tarkastelumahdollisuuksia tehokkaasti. Tulevaisuutta tarkasteltaessa tulee usein vastaan tämänkaltaisia, enemmän tai vähemmän paradoksaalisilta vaikuttavia asioita. Näiden ristiriitaisuuksien ja tulevaisuustyöskentelylle ominaisten paradoksien takana voi kuitenkin (paradoksaalisesti) piillä se luovien

ratkaisujen ydin, jota tulevaisuuden kuvittelemiseen tarvitaan (Luoto & Karhu 2018). Luovan ajattelun avulla voi laajentaa kuvittelukyvyyn rajoja ja saada näkyviin aivan uudenlaisia tulevaisuuksia.

Tulevaisuustyöskentelyn paradokseja

Puhekielessä paradoksilla tarkoitetaan lähes mitä tahansa näennäistä ristiriitaa tai ristiriitaista asiaa. Tarkemmissa määrittelyissä paradoksia kuvataan jännitteitä tai vastakkaisuuksia sisältävänä asiana. Paradoksien voidaan tulkita olevan asioita tai teemoja, joiden risteytyessä täysin vastakkaisetkin tulkinnat samasta tilanteesta ovat mahdollisia. Sama asia voi vaikuttaa yhtä aikaa täysin järkevältä ja järjenvastaiselta.

(Luoto & Karhu 2018.) Tämä kuvaa hyvin montaa tulevaisuustyöskentelyyn liittyvää asiaa. Oikeastaan koko tulevaisuustyöskentelyn voi sanoa olevan paradoksaalista. Tulevaisuustyöskentelyn paradokseista käytyn keskustelun selkeyttämiseksi havainnollistetaan tulevaisuusparadokseja tässä luokittelemalla ne seitsemän eri otsikon alle.

1. Tulevaisuustyöskentelyn paradoksi

Tiedämme, että tulevaisuuden ennustaminen ja tietäminen on mahdollista. Silti tulevaisuustyöskentelyssä tarkastellaan tulevaisuustietoa. Yksi osa tulevaisuustietoa onkin tieto sen epävarmuudesta. Tulevaisuuden tarkastelu perustuu vaihtoehtoisten näkökulmien tarkasteluun (Dufva &

Rowley 2022). Tarkastelemalla useita erilaisia tulevaisuuksia lisää todennäköisyyttä sille, että jokin niistä osuu edes osin oikeaan. Vaikka tulevaisuuksien todennäköisyyksiä arvioitaisiin tiedon perusteella, voivat tiedon vastaisetkin tulevaisuudet silti olla niitä toteutuvia tulevaisuuksia. Tulevaisuudessa kaikki on vielä mahdollista.

2. Mahdollisuuk- siin tarttumisen paradoksi

Kun kaikki on mahdollista, päästään tulevaisuustyöskentelyn seuraavaan paradoksiin: kaikkeuteen on vaikea tarttua. Mistä tai miten voi lähteä liikkeelle, jos mitään ei voi tietää varmaksi? Tulevaisuustyöskentelyn tueksi on onneksi käytettävissä monia menetelmiä, jotka tukevat työskentelyn systemaattisuutta ja auttavat esimerkiksi tunnistamaan tulevaisuuteen liittyviä signaaleja.

3. Signaalien näkemisen paradoksi

Jotta tulevaisuuden mukanaan tuomat muutokset eivät pääse yllättämään, tulisi pystyä tunnistamaan muutoksen ensioireita, heikkoja signaaleja. Nämä signaalit voivat ajan myötä kasvaa suuremmiksi muutosvoimiksi ja trendeiksi. Signaaleja on kuitenkin vaikea tunnistaa: vasta jälkikäteen on helpompi todeta, että olihan tuosta merkkejä näkyvissä. Niiden merkitystä ei vain käsitetty tai ymmärretty ajoissa. (Dufva & Rowley 2022.) Paradoksi onkin siinä, miten vaikea on nähdä jotain, mikä olisi kyllä aivan näkyvillä.

4. Aikakäsitysten paradoksi

Tulevaisuuden kuvittelu parin vuoden päähän on vielä helppoa, mutta siitä eteenpäin kuvittelu muuttuu koko ajan vaikeammaksi. Nykyhetki rajoittaa näkymiä, ja ideat kiinnittyvät vahvasti nykyaikaan ja lähitulevaisuuteen (Ahmed 1998, Kuure 2020). Kenties tulevaisuuden kuvittelu pitäisikin tehdä kahdessa erässä: ensin kuvitellaan yksi tulevaisuus ja sen jälkeen vielä sen tulevaisuuden jälkeinen tulevaisuus.

5. Tulevaisuuksien kuvittelun paradoksi

Jotta vaihtoehtoisia tulevaisuuksia löytyisi riittävästi työstettäväksi, täytyy ne ensin pystyä kuvittelemaan. Irtautuminen tämän hetken todellisuudesta on kuitenkin vaikeaa. Sen lisäksi, että nykyhetki rajoittaa näkymiä, vaikuttaa ympäristö myös siihen, mikä koetaan mahdolliseksi. Tämän takia on yhtä aikaa vaikeaa kuvitella jotain sellaista, mitä ei tällä hetkellä ole näköpiirissä, kuin pitää sellaista ajatusta tulevaisuudesta edes tarkastelun arvoisena. Vaikuttaisihan se lähinnä järjenvastaiselta.

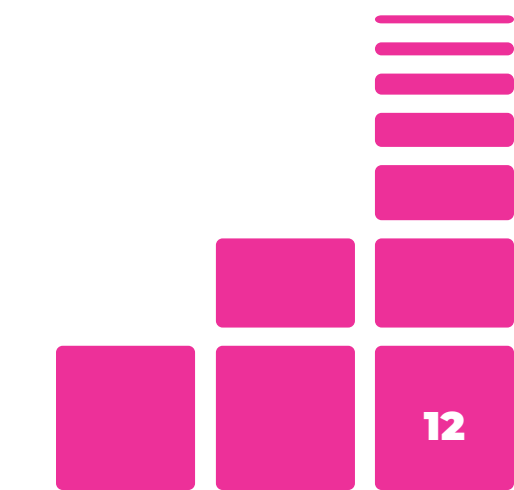
6. Utopioiden paradoksi

Utopiat ovat hyvä esimerkki näkemyksistä, joita helposti pidetään todellisuudesta irrallisina kuvauksina tulevaisuudesta. Utopioilla tarkoitetaan toivottuja haavekuvia tulevaisuudesta. Utopia on itsessäänkin paradoksi: se ei voi koskaan toteutua, sillä mikäli utopiasta tulisi totta, ei se enää olisi utopia. (Luoto & Karhu 2018.) Tämä ei silti tarkoita, etteikö utopioita kannattaisi tavoitella. Päinvastoin: utopiat auttavat näkemään, mitä kohti kannattaisi kulkea.

7. Tulevaisuus-tunteiden paradoksi

Kysyttäessä, miten tulevaisuus-työpajan osallistujat suhtautuvat tulevaisuuteen, odottaa suurin osa tulevaisuutta positiivisella mielellä. Tästä huolimatta tulevaisuustyöskentelyssä uhkakuvien tunnistaminen tuntuu olevan toistuvasti helpompaa kuin mahdollisuuksien tunnistaminen. Mahdollisuuksia ja uhkia tarkastelevissa tehtävissä uhkien lista on lähes poikkeuksetta pidempi kuin mahdollisuuksiin lista. Tämä tuntuu hieman ristiriitaiselta.

Vaikka tulevaisuustyöskentely on paradoksaalista, voi paradoksien kanssa työskentely olla parhaimmillaan täysin uusia ajatuksia ja näkemyksiä avaavaa. Onnistunut tulevaisuustyöskentely voikin vaatia hieman luovaa hulluutta, hyvää kuvittelukykyä, katseen siirtoa kaksi kertaa kauemmas ja taitoa löytää mahdollisuuksia uhkakuvistakin.

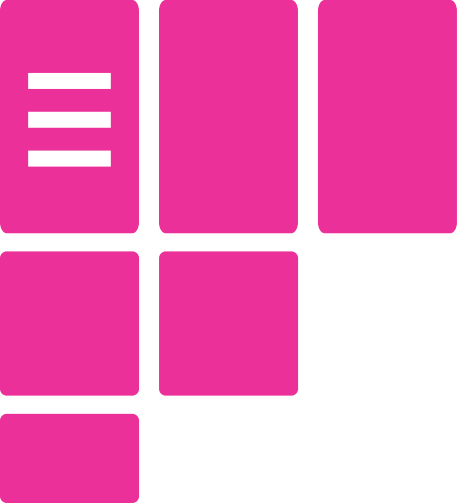

Tulevaisuustyöskentelyn tavoitteita

Tulevaisuustyöskentelylle voi asettaa monenlaisia tavoitteita. Tulevaisuusnäkemysten kerääminen ja tiedon tuottaminen ovat todennäköisesti yleisimpiä tavoitteita tulevaisuustyöskentelylle. Niiden lisäksi tavoitteina voi olla esimerkiksi osallistujien tulevaisuuskyvykkyyden lisääminen, tulevaisuususkon lisääntyminen

tai yhteisen näkemyksen, tavoitteen tai vision koostaminen. Tulevaisuustyöskentely on voinut myös toimia pohjana esimerkiksi strategiselle työskentelylle ja siinä tehtäville valinnoille. Tulevaisuustyöskentely voi liittyä johonkin tarkasti rajattuun aiheeseen tai olla tulkintaa aiemmin tuotetun tiedon merkityksistä.

Sen avulla voidaan myös tarkastella tulevaisuutta laajemmalla skaalalla, esimerkiksi jonkin toimialan tulevaisuuden kehityskulkujen ymmärtämiseksi. Tulevaisuustyöskentelyssä erilaiset tavoitteet voivat myös limityä ja lomittua.

Tulevaisuustyöskentelyn tavoitteista puhuttaessa on keskusteluun hyvä nostaa myös tulevaisuuteen vaikuttaminen ja tulevaisuuden rakentaminen. Tulevaisuustyöskentelyllä voi olla suurikin vaikutus siihen, miten osallistujat suhtautuvat tulevaisuuteen ja kuinka valmiita he ovat ottamaan vastuuta jonkin halutun muutoksen aikaansaamisesta. Työskentelyssä voidaan keskittyä nimenomaan siihen, että luodaan yhteinen näkemys siitä, millaista tulevaisuutta toivotaan ja

mitä sen saavuttamisen eteen täytyy tehdä. (Lauttamäki 2014.) Yhteisellä työskentelyllä voidaan tavoitella yhteisen hyvän aikaansaamista. Parhaimmillaan yhteisen edun edistäminen luo jo itsessään hyvinvointia: työskentely voi olla yhteisöllinen voimaantumisen paikka. Kun osallistuja tunnistaa, miten voi omalla toiminnallaan vaikuttaa asioihin ja millaisia mahdollisuuksia edessä on, saa yhteisestä työskentelystä myös voimaa muutosten edistämiseen. (Kuure 2018.)

Lähteet:

Ahmed, P. K. 1998. Culture and climate for innovation. *European Journal of Innovation Management*, Issue Vol. 1 Iss 1. 30–43.

Dufva, M., Grabtchak, A., Ikäheimo, H., Lähdemäki-Pekkinen, J. & Poussa, L. 2021. Vaikuta tulevaisuuteen. Haasta, kuvittele ja toimi. PDF-dokumentti. Sitran julkaisuja 174. Sitra. Saatavissa <https://www.sitra.fi/julkaisut/vaikuta-tulevaisuuteen/>. [viitattu 12.11.2023].

Dufva, M. & Rowley, C. 2022. Heikot signaalit 2022. Tarinoita tulevaisuudesta. PDF-dokumentti. Sitran selvityksiä 200. Sitra.

Kuure, E. 2018. Workshops as a catalyst for common good. PDF-dokumentti. *Synnyt/Origins Journal*, 3, Special issue on catalyses, interventions, transformations, 109–128. Saatavissa: <https://researtsedu.com/2018-december-issue>. [viitattu 13.11.2023].

Kuure, E. 2020. Service Design Workshops in Design Practice. PDF-dokumentti. *Acta electronica Universitatis Lapponiensis* 294. Lapin yliopisto. Rovaniemi. Saatavissa: <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-337-235-1>. [viitattu 13.11.2023].

Lauttamäki, V. 2014. Practical guide for facilitating a futures workshop. *Finlands Futures Research Center*.

Luoto, I. & Karhu, M. 2018. Utopiakirjallisuus ja aluekehittämisen paradoksit. *Terra* 130: 3, 113–125. Saatavissa: <https://terra.journal.fi/article/view/77431>. [viitattu 23.11.2023].

Irina Kujanpää

Työpajat ja menetelmien valinta

Työpajat ovat yksi muoto sille, kuinka tulevaisuustyöskentelyä voi toteuttaa. Työpajatyöskentely mahdollistaa moniäänisyyden, kannustaa yhteiseen luovuuteen ja sitä kautta mahdollistaa yhteisten löytöjen tekemisen (Kuure 2020, 4). Työpajassa voidaan käsitellä hyvin monenlaisia asioita, jopa niinkin abstrakteja kuin tulevaisuuteen liittyvän toivon näkyväksi tekemistä (Berger 2009). Yhtäältä työpaja on yhteisö, jonka erilaiset näkemykset monipuolistavat

käsityksiä mahdollisista tulevaisuuksista. Toisaalta työpaja on tekemisen muoto, joka tarjoaa yhteiselle työskentelylle turvallisen kehyksen.

Tulevaisuustyöskentelyyn liittyy tarve käsitellä ja käsittää kompleksisia asioita. Näiden työstäminen yksin on vaikeaa, mutta kokoamalla ihmisiä yhteiseen työpajaan saadaan aikaan keskustelua ja näkemysten kirjoja. Työpajoihin voidaan koota ihmisiä hyvinkin erilaisista taustoista

ja saada heidät edistämään ratkaisuja yhteisiin haasteisiin. Monimuotoista osallistujajoukkoa yhdistää vähintäänkin kiinnostus käsiteltävää aihetta kohtaan (Lauttamäki 2014). Mitä ikinä työpajan tuloksena tuotetaan, se on yhteisen työskentelyn mahdollistama, työpajayhteisön yhteinen aikaansaannos (Kuure 2018). Yksi työpajamuotoisen tulevaisuuden tekemisen vahvuuksista onkin yhteiskunnallisen moniäänisyyden tukeminen (Kuure 2020).

Tulevaisuustyöpajoissa tulevaisuutta lähestytään usein luovan ja osallistavan kehittämisen näkökulmasta, jolloin pystytään rikastamaan tilastollisen datan ja ennusteiden avulla tuotettua tulevaisuustietoa vaihtoehtoihin tulevaisuuksiin liittyvällä näkemystiedolla. Työpajassa hyödynnetyt luovat menetelmät auttavat avaamaan aivoja ja laajentamaan mahdollisuuksien kenttää (divergentti ajattelu, ks. esim. Kuure 2020, 43).

Tulevaisuus(työskentely) tehdään yhdessä

Vaikka työpajojen voima on niihin kokoontuvissa ihmisissä (Kuure 2020), tarvitaan mukaan myös fasilitointia johtamaan tuota voimanlähdettä. Mirjami Sipponen-Damonte kiteyttää kirjassaan Varmuutta fasilitointiin (2020) fasilitoinnilla tarkoitettavan ”ryhmän työskentelyn tavoitteellista ohjaamista erilaisissa ryhmätilaisuuksissa, kuten palaverissa ja työpajoissa niin, että kaikki ryhmän jäsenet osallistuvat aktiivisesti ja tasapuolisesti työskentelyyn”. Yksikin

fasilitaattori pystyy ohjaamaan työpajaa, mutta useampi käsipari voi olla tarpeen erityisesti silloin, mikäli halutaan turvata, että työskentelyssä on aina apua saatavilla työpajan eri osissa (Lauttamäki 2014).

Kehittäjän näkökulmasta on tärkeää ymmärtää, että jokainen tulevaisuus-työskentelyyn osallistuva käsittää maailman ja tulevaisuuden omalla tavallaan. Työpajan hyvä suunnittelu, sopivat tehtävävalinnat ja ohjeet sekä

eri näkökulmia huomioiva ja arvostava fasilitointi auttavat osallistujia onnistumaan. Kulkeminen kohti positiivisia tulevaisuuksia on aina sitä vahvempaa, mitä useampi on mukana rakentamassa sitä. Itse tulevaisuus-työskentelyn ja siinä mahdollisesti luotavien positiivisten tulevaisuuskuvioiden lisäksi positiivisen tulevaisuuden rakentamiseen tarvitaan laajaa viestintää näistä mahdollisuuksista. Työpajat ovat itsessään yksi tapa levittää viestiä ja luoda tulevaisuususkoa.

Työpajan suunnittelun lähtökohdat: kohderyhmä, rajoitteet ja tavoitteet

Mitä paremmin tuntee etukäteen työpajan osallistujia eli kohderyhmää, sitä paremmin pystyy myös ymmärtämään, mistä on lähdettävä liikkeelle, mihin asti työpajatyöskentelyllä on mahdollista päästä, kuinka paljon taustatietoa tarvitaan ja millä tyylillä työpaja kannattaa toteuttaa. Ovatko kyseessä ennakkoinnin ammattilaiset vai aloittelijat, joiden kanssa lähdetään liikkeelle hyvällä ajattelun lämmittelyllä ja ohjeistuksella? Lasten ja nuorten kanssa työskennellään eri tavoin kuin aikuisten.

Toisaalta aikuisiakin tietty leikkisyys voi innostaa, ja esimerkiksi pelilliset menetelmät toimivat monelle kohderyhmälle ajattelun ja keskittymisen vauhdittajina.

Rajoitteita työpajan toteuttamiseen tuovat muun muassa aika, paikka ja käytettävissä olevat materiaalit ja välineet. Käytän tässä sanaa rajoitteet, koska näiden tuomien rajojen lisäksi oikeastaan kaikki muu onkin mahdollista. Aikataulu määrittää, kuinka paljon työpajassa ehditään

työskentelemään ja minkä verran taukoja tarvitaan. Paikkaan liittyy myös toteutusmuoto: ollaanko fyysisesti samassa tilassa, etänä eri paikoissa vai toteutuuko työpajassa molempia yhtä aikaa? Kaikissa vaihtoehdoissa voidaan käyttää digitaalisia välineitä, mutta vain yhteisesti samassa tilassa toimimalla voidaan käsitellä samoja papereita tai samoja esineitä. Työpajoihin voi sisällyttää myös monenlaisia yllätystekijöitä, lisätä jännitystä eri tavoin, kertoa tarinaa, osallistaa fyysisesti etänäkin ja niin edelleen.

Työpajojen toteuttamisvaihtoehdoissa vain mielikuviutus on rajana.

Selkein työpajan suunnitteluun vaikuttava asia on kuitenkin työpajan tavoite: mitä työpajalla halutaan saada aikaan ja millaisten tehtävien ja menetelmien avulla tavoite saavutetaan. Kohderyhmä ja rajoitteet luovat puitteet, jotka ohjaavat työpajan suunnittelua, mutta tavoite määrittää, mitkä ovat ne toivotut tulokset, joita työpajan avulla halutaan saada aikaan.

Menetelmävalinnat työpajan eri vaiheisiin

Jokaisessa työpajassa on vähintäänkin seuraavat vaiheet: ennen työpajaa tapahtuvat asiat, työpajan aloitus, työpajatyöskentely, työpajan lopetus sekä työpajan jälkeen tapahtuvat asiat. Näistä voi olla eri työpajoissa erilaisia muunnoksia, etenkin työpajatyöskentelyn osalta (ks. esim. Lauttamäki 2014). Tulevaisuustyöpajoissa

aikaansaamisen tavoitteet voivat vaihdella, mutta itse työpajatyöskentelyssäkin on omat tavoitteensa. Jotta työskentely työpajassa olisi mahdollisimman onnistunutta ja tuottavaa, tarvitaan työpajaan vähintäänkin luottamuksen ilmapiiriä, selkeyttä, keskittymisrauhaa, innostusta sekä kuulluksi tulemisen tunnetta.

Ennen työpajaa

Ennen työpajaa osallistujat saavat tietoa työpajasta. Osallistumiskutsun kautta osallistujat luovat käsityksen siitä, mihin ovat tulossa ja milloin. Osallistujien odotukset vaikuttavat siihen, millä asenteella he paikalle saapuvat. Siksi kannattaa jo ennen työpajaa miettiä, millainen viesti työpajasta on osallistujille lähdössä.

Viestin lisäksi osallistujille voi antaa ennakkotehtäviä. Nämä kannattaa pitää kevyinä, nopeina ja helppoina, mikäli haluaa, että niitä oikeasti tehdään. Tarpeellisen taustamateriaalin lukeminen, kevyt kysely tai esimerkiksi aiemman tulevaisuustyöskentelyn tuloksiin tutustuminen ovat sopivan kokoisia tehtäviä.

Työpajan alkaminen

Työpajaan saavuttaessa ensimmäinen vaihe on järjestäytyminen. Järjestäytyminen voi sisältää paikanvalintaan liittyviä menetelmiä, tai se voi yksinkertaisimmillaan tarkoittaa vain sitä, että työpajan vetäjä aloittaa puheen, kertoo, mikä tilaisuus on kyseessä ja miten työpajassa toimitaan. Selkeät pelisäännöt auttavat osallistujia ymmärtämään, mitä heiltä odotetaan.

Työpajan alkaessa ensimmäisenä tavoitteena tulisi aina olla luottamuksen ilmapiirin rakentaminen. Tätä edesauttaa tutustumiskierros, joka on aina hyvä tehdä, ellei sama ryhmä ole jo aiemmin kokoontunut

tai elleivät kaikki varmasti tunne toisiaan ja fasilitaattoria jo ennestään. Tutustumiskierroksella tai lämmittelytehtävänä voi jo kysyä nopeita näkemyksiä tulevaisuudesta – tai miksei menneisyydestäkin. Aikaa on helpompi käsittää taaksepäin katsomalla kuin tulevaisuutta kuvittelemalla. Tulevaisuustyöskentelyssä on usein valittu jokin aikajakso, kuinka kauas tulevaisuuteen pyritään katsomaan, ja sen käsittämistä voi helpottaa, mikäli ensin katsotaan, minkä kokoisia muutoksia samassa ajassa aiemmin on tapahtunut.

Kun jokainen osallistuja pääsee jo alussa ääneen, lisää se osallistujien

tunnetta kuulluksi tulemisesta. Näitä kommenttikierroksia kannattaa usein tehdä myös muun työpajatyöskentelyn aikana. Sillä varmistetaan, että jokainen pääsee tuomaan oman näkökulmansa esiin.

Olipa kohderyhmänä keitä tahansa, työpajan alkuun kannattaa ottaa myös lämmittelytehtäviä. Näillä tavoitellaan ainakin ajatusten siirtämistä työpajan aiheeseen, työpajatyöskentelyyn keskittymistä sekä ajattelun avaamista. Jotta osallistujat pystyvät haastamaan nykyisyyttä tai kehittämään uusia ideoita tulevaisuuksista, täytyy aivot saada ensin vapautumaan liioista ajattelun

rajoitteista. Tähän taas tarvitaan edelleen luottamuksen ilmapiiriä, jotta näitä rationaalisuutta haastavia ajatuksia uskalletaan myös tuoda esiin. Innostus on myös hyvä työkalu avaamaan ajatuksia. Innostuksen nostamiseen vaikuttaa tässä vaiheessa muun muassa se, että työskentely koetaan merkitykselliseksi, työpajatyöskentelyllä uskotaan voivan olla vaikutusta tai että osallistujat kokevat, että juuri heidän kuuluukin olla juuri tässä paikassa juuri nyt. Innostukseen tarvitaan myös ripaus positiivisuutta sekä aktiivisuutta. Tekeminen kannattaakin aloittaa melko aikaisin työpajassa. Toisaalta hyvät alustuspuheet voivat myös innostaa, mikäli

ne avaavat osallistujille esimerkiksi näkymiä tulevaisuuteen liittyviin mahdollisuuksiin.

Työpajatyöskentely

Aloituksen jälkeen työpaja keskittyy varsinaiseen työskentelyyn. Lämmitteilytehtävien tai alustusten avulla on virittäydytty asiaan, joten työskentelyä voi tässä vaiheessa syventää. Menetelmävalinnoissa kannattaa kuitenkin huomioida, että eteneminen kulkee sopivassa tahdissa osallistujien lähtökohtiin nähden. Osallistujien tulisi kaikissa vaiheissa kokea, että heillä

on mahdollisuus onnistua tehtävissä. Usein esimerkiksi ideointivaiheeseen voi kuitenkin liittyä epävarmuutta. Fasilitoijan kannustuksella ja yhteisellä työskentelyllä näistäkin vaiheista päästään kyllä yli.

Työpajan aikana fasilitoijan kannattaa kiinnittää huomiota osallistujien jaksamiseen ja innostuksen ylläpitoon. Menetelmävalintojen lisäksi tauotus ja välipalat vaikuttavat vireyteen. Innostuksen ylläpitoon tarvitaan etenemisen tunnetta: tehtävät edistyvät, niihin saadaan vastauksia, asiat menevät eteenpäin. Etenemisen tunnetta voi lisätä esimerkiksi sanoittamalla välillä sitä,

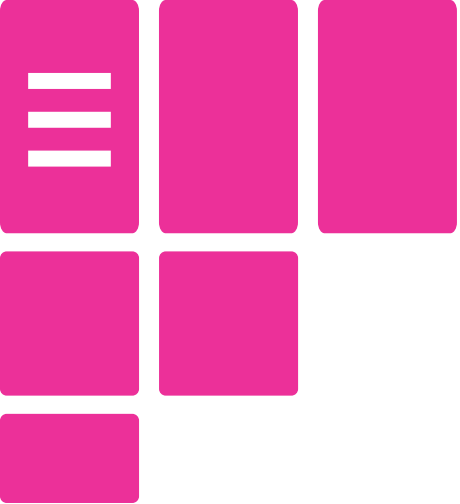
mistä lähdettiin liikkeelle ja mitä on tähän mennessä saatu aikaan. Myös selkeys on tärkeää. Jokaisen on koettava, että hän ymmärtää, mitä häneltä odotetaan ja mitä on tarkoitus missäkin vaiheessa tehdä.

Koska työpajassa on tarkoitus saada jotain aikaankin, on tällä tavoitteella tietenkin suurin vaikutus menetelmien valintaan. Millaisten menetelmien ja millaisen työpajan kulun kautta saavutetaan haluttu lopputulos parhaalla mahdollisella tavalla?

Työpajan lopettaminen

Työpajan loppuvaiheeseen kannattaa varata riittävästi aikaa. Liian usein työpajoissa tulee kiire ja tuntuu, että aika loppuu kesken tai loppuyhteenvedoon on alun perinkin varattu liian vähän aikaa. Työpajan suunnittelun voisikin aloittaa tästä vaiheesta: mitä käydään lopussa läpi ja minkä verran aikaa siihen tarvitaan. Loppuyhteenvedot, ryhmätöiden esittelyt tai seuraavien vaiheiden läpikäymiset ovat tärkeitä. Lopussa voi tehdä osallistujien kanssa myös reflektio kierroksen, jossa jokainen kertoo, mitä työpajasta jäi mieleen tai mitä aikoo työpajan jälkeen tehdä. Jos

halutaan ylläpitää osallistujien innostusta aiheesta työpajan jälkeenkin, työpajan loppuvaiheen valinnat vaikuttavat siihen oleellisesti.

Työpajan jälkeen

Olipa työpajan tavoite mikä tahansa, on hyvä miettiä myös sitä, mitä toivotaan tapahtuvan työpajan jälkeen. Halutaanko osallistujien tekevän jotain? Lähetetäänkö osallistujille työpajan tuloksista raportti? Jatkuuko työskentely myöhemmin toisaalla vai ollaanko tyytyväisiä siihen, että työpajassa saatiin aikaan yhteistä

keskustelua? Se, mitä työpajan jälkeen halutaan tapahtuvan, tulee huomioida siinä, miten työpaja toteutetaan.

Kaksoisovela pedagogiikka

Mikäli työpajatyöskentelyn tavoitteena on saada aikaan lennokkaita ajatuksia, täytyy menetelmävalinnoissa kiinnittää erityistä huomiota siihen, että ennen lennokasta ideointia on jo saatu keskustelu hyvin vauhtiin. Luottamuksen täytyy olla työpajan sisällä vahvaa ja ajattelun auki monenlaisille mahdollisuuksille.

Kaksoisovela pedagogiikka on tulevaisuustyöpajatoiminnassa syntynyt uusi termi, joka kuvaa sitä, kuinka toisinaan käytettävä menetelmä on valittava aivan erilaiseksi kuin haluttu lopputulos antaisi ymmärtää. Vain näin päästään toivotunlaiseen lopputulokseen. Käytännössä kaksoisovelalla pedagogiikalla etsitään kiertoreittejä, jotta työskentelystä saadaan irti jotain hieman odottamatontakin. Jos halutaan luoda työpajan osallistujille tulevaisuususkkoa, onnistutaan siinä todennäköisemmin valitsemalla tehtäviä, joiden avulla luodaan reittejä kohti tulevaisuuden mahdollisuuksia ja jopa utopioita (Dufva & al. 2020) kuin miettimällä,

millaiseen tulevaisuuteen he uskovat tai mikä lisäisi heidän uskoaan tulevaisuuteen. Jos taas tavoitteena on saada ihmisiä toimimaan jonkin tulevaisuuden edistämisen eteen, täytyy ensin löytää asioita, jotka motivoivat juuri näitä ihmisiä, ja sen jälkeen menetelmiä, joilla näitä motivaatio-tekijöitä saadaan heräämään.

Työpajaa suunniteltaessa ja menetelmiä valittaessa – erityisesti kaksoisovelaa pedagogiikkaa käytettäessä – tulee aina huomioida myös fasilitoinnin eettisyys. Fasilitaattorin on varottava, ettei ohjaa liikaa työskentelyä mihinkään suuntaan, vaan osallistujilla on riittävä

vapaus tuottaa omanlaisiaan sisältöjä ja kokonaisuus muodostuu yhteisesti. Menetelmävalinnat ja alustukset toki ohjaavat toimintaa ja valintoja, mutta osallistujilla tulee olla vapaus tehdä omia valintojaan.

Toisinaan työpaja etenee aivan toisin kuin se oli suunniteltu. Silloin fasilitaattorilta vaaditaan valmiutta vaihtaa suunnitelmaa tai etenemistapoja lennosta. Jos on jo etukäteen miettinyt, mitä voi tehdä, jos aikataulu ei pidä tai keskustelut eivät

lähde liikkeelle, on helppo muuttaa suuntaa tarvittaessa. Reflektiokierrokset esimerkiksi tauon jälkeen voivat myös auttaa hahmottamaan sitä, missä osallistujat ajatuksineen kulkevat. On kuitenkin vain fasilitaattorin vastuulla ohjata työpajatyöskentelyä ja osallistujien toimintaa. Toisinaan voi käydä niin, että mikään ei auta pelastamaan työpajaa. Silloin on vain hyväksyttävä, ettei kaikkeen voi vaikuttaa. Taustalla voi olla monenlaisia työpajaan liittymättömiäkin tekijöitä.

Lähteet:

Berger, W. 2009. Glimmer: How Design can Transform Your Life and Maybe Even the World (Unabridged). Äänikirja. Audible Studios.

Dufva, M., Ikäheimo, H., Lähdemäki-Pekkinen, J. & Parkkonen, P. 2020. Usko tulevaisuuteen. Utopiat yhteiskunnallisten tulevaisuuksien avartajina. PDF-dokumentti. Sitra muistio. Saatavissa: <https://media.sitra.fi/app/uploads/2020/03/usko-tulevaisuuteen.pdf>. [Viitattu 28.11.2023].

Kuure, E. 2018. Workshops as a catalyst for common good. PDF-dokumentti. Synnyt/Origins Journal, 3, Special issue on catalyses, interventions, transformations, 109–128. Saatavissa: <https://researtsedu.com/2018-december-issue>. [Viitattu 13.11.2023].

Kuure, E. 2020. Service Design Workshops in Design Practice. PDF-dokumentti. Acta electronica Universitatis Lapponiensis 294. Lapin yliopisto. Rovaniemi. Saatavissa: <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-337-235-1>. [viitattu 13.11.2023].

Lauttamäki, V. 2014. Practical guide for facilitating a futures workshop. Finland Futures Research Center.

Sipponen-Damonte, M. 2020. Varmuutta fasilitointiin. Alma Talent. Helsinki.

Kati Viljakainen

Tulosten analysointi ja raportointi

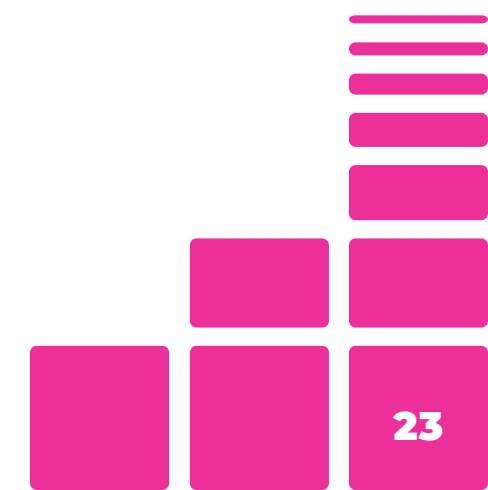

Tulevaisuustyöpajojen päätavoite ei ole pelkkä tiedon kerääminen, vaan myös tiedon tallentaminen ja koostaminen helposti ymmärrettävään muotoon, siitä viestiminen tarkoituksenmukaisille kohderyhmille ja tietenkin tuotetun tiedon hyödyntäminen myös työpajan ulkopuolella. Usein tulevaisuustyöpajalla on joku tilaaja tai ainakin tunnistettu tarve, jonka esittämään haasteeseen tulosten avulla pyritään

vastaamaan. Työpajan raportointiin vaikuttaa se, kootaanko tuotokset yksin työpajaan osallistuneiden hyödynnettäviksi vai viestitäänkö niistä ulkoisille sidosryhmille.

Kun mietitään raportin käyttötarkoitusta ja kohderyhmää, käsitellään väistämättä myös tulosraportin tyyliä ja muotoa, jakelutapaa ja siihen käytettävien resurssien määrää. Avoimeen julkaisuun tarkoitetuissa

raporteissa on ehkä tarpeen pohjustaa aihetta enemmän ja validoida tuloksia tarkemmin, kun asianomaisille itselleen voi riittää muistiotyyppiset tuloslistaukset. Myös raportin julkaisukanavalla voi olla omia ohjeistuksia esimerkiksi tekstien pituudesta tai julkaisuprosessista. Niin työpajoista kuin niiden tuloksia esittelevistä raporteistakin on olemassa loputtomasti eri variaatioita.

Työpajatulosten käsittely ja raportin laajuus

Parhaimmillaan tulosraportti on eheä kokonaisuus, jossa varmistetaan, että työpajaan osallistujien synnyttämät tulokset tulkitaan oikein ja esitetään oikeudenmukaisesti. Pienempien ja tehtävärakenteeltaan tarkasti rajattujen työpajojen materiaali voi olla hyvin pitkälle valmista suoraan raportoitavaksi. Tällöin merkityksellistä on, että raportti toimii osallistujien muistin tukena ja on osoitus tehdystä työstä ja yhteisistä päätöksistä: raportista

ilmenevät keskeisimmät tulokset ja jatkotoimenpiteet, kenties seurannan aikataulukin (AI & LinkedIn Community 2023).

Työpajaraportin rakenne voi olla tällöin hyvin suoraviivainen ja sisältää seuraavan listan esittämät asiat niiltä osin kuin niitä on työpajassa käsitelty ja ne ovat lopputuloksen kannalta olennaisia:

1. **Työpajan nimi**
2. **Ajankohta**
3. **Osallistujat**
4. **Aihe**
5. **Keskeiset tulokset**
6. **Toimenpiteet**
7. **Seuranta**

(AI & LinkedIn Community 2023.)

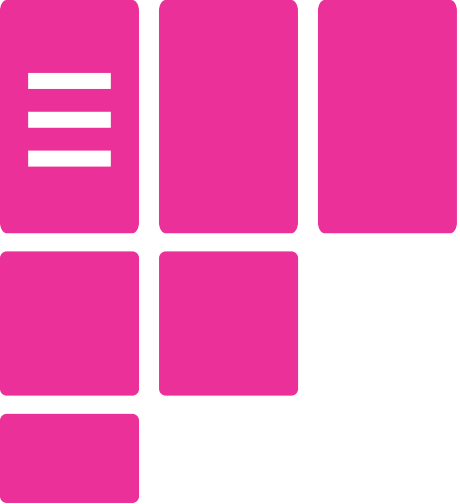

ESIMERKKI 1.

Kohti kestävästi menestyvää Kymenlaaksoa.
*Valintojen aika: tulevaisuus voimavaraksi –
Kymenlaakson Tulevaisuusverstaas 2023 -raportissa
yksilöiden näkökulmasta kerättyjä muutosilmiöitä
peilattiin julkiseen keskusteluun ja uutisointiin.*

*“--- paikkariippumattomuus, tekoäly, jatkuva
oppiminen ja yhteistyö. Nämä yleisimmin mainitut
ilmiöt ovat ainakin uutisoinnin kautta yhteiskunnan
esiin nostamia aiheita, joiden osallistujatkin
kokevat vaikuttavan työelämäänsä 10 vuoden
ajan. Havaituista muutosilmiöistä tekoäly on
verrattain nopeasti yhteiskunnallisen keskustelun
läpileikannut ilmiö ---.” (Leirimaa & Viljakainen 2023.)*

Toisaalta työpajaformaatit voivat tuottaa monitasoisia tuloksia, joiden käsittely ei ole aivan yhtä suoraviivaista. Eri näkemysten yhdistelyllä ja koonnilla, tulosten laajemmalla analyysillä ja priorisoinnilla sekä työpajatuloksia ympäröivän muun kontekstin esiin tuomisella voi olla myös paikkansa. Esimerkiksi Kymenlaakson tulevaisuusverstaassa vuonna 2023 työskenneltiin kestävyysulottuvuudet huomioiden ja tavoiteltiin niiden merkityksen ymmärtämistä

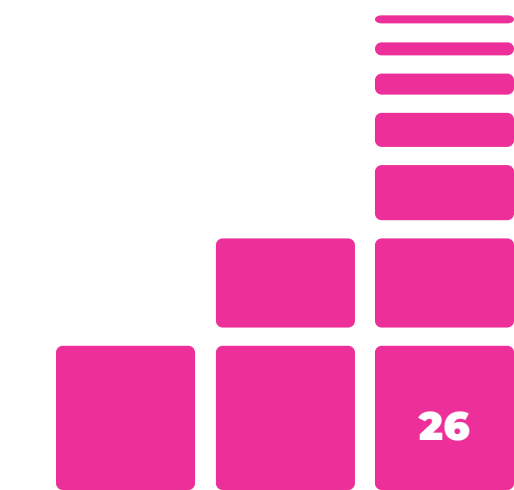
kestävästi menestyvän Kymenlaakson luomisessa. Raportissa verstaan tuloksia vertailtiin muihin tiedonlähteisiin, joissa tulevaisuuden osaamiset ja kestävä kehitys olivat keskeisessä asemassa, sekä rikastettiin tietoa kokonaan uusilla näkökulmilla.

Kymenlaakson varhaiskasvatuksen tulevaisuustyöpajassa puolestaan työpajan viitekehyksenä toimivat opetus- ja kulttuuriministeriön julkaiseman Varhaiskasvatuksen tulevaisuuskuvat

2040 -raportin tulevaisuuteen vaikuttavat muuttujat. Alun perin kahdestakymmenestä muuttujasta kymmenen valikoitui tulevaisuustyöpajaa edeltäneen kyselyn pohjaksi. Suurelta osin nämä samat teemat ohjasivat myös tulevaisuustyöpajan analysointia ja raportointia.

Tässä kohtaa on syytä myös painottaa raportin luotettavuutta ja läpinäkyvyyttä, jotta lukijat voivat arvioida tulosten pätevyyttä. Raportista on

hyvä käydä ilmi se, keiden tuottamista tuloksista on kyse (kuinka moni ja missä roolissa työpajaan osallistui), tulevaisuustyöpajan ajankohta (kertoo paljon toimintaympäristön muutoksista) ja mihin kysymyksiin vastauksia etsittiin. Kuten edellä mainituissa esimerkkitapauksissa työpajan ulkopuolisten lähteiden esittely voi myös auttaa tulosten luotettavuuden ja merkityksen havainnollistamisessa ja sitoa ne osaksi laajempaa kontekstia.

Työpajatulosten raportointi ja esitystavat

Monesti työpajojen tuloksia käsitellään kirjallisessa raportissa, mutta myös muut kuin tekstimuotoiset esitystavat ovat varteenotettavia vaihtoehtoja. Lyhyt video tai podcast tavoittaa aivan uusia kohderyhmiä, joita kirjoitetut raportit eivät innosta. Videolle on myös monesti luontevaa kiteyttää tärkeimmät asiat vielä tekstiäkin tiiviimpään muotoon, mikä sopii, jos tuloksista halutaan nopeasti

omaksuttavia. Laajempaa kirjallista raporttia voidaan myös täydentää muilla esitystavoilla. Näin toimittiin muun muassa Kymenlaakson tulevaisuusverstaasta 2023 raportoitaessa: kirjallista julkaisua täydentävät lyhyt video ja infograafi.

Visuaalinen esitystapa, kuten kaaviot ja infograafit, voi auttaa esittämään monimutkaisia konsepteja

ymmärrettävästi. Visuaalinen materiaali informaation välittäjänä vaatii kuitenkin aivan erilaista osaamista kuin pelkkä tekstin tuottaminen: sisällön kiteyttäminen, selkeys, saavutettavuus ja esteettiset vaatimukset sekä mahdolliset toimeksiantajan brändiin liittyvät ohjeet voivat olla haastava yhdistelmä. (ks. esim. Mäkelä 2022.)

Valintojen aika: Tulevaisuus voimavaraksi - Kymenlaakson tulevaisuusverstaas 2023

Kuva 1. Infograafi tiivistää vuoden 2023 tulevaisuusverstaan keskeisimmät tulokset visuaaliseen muotoon (Pulli 2023.)

Erityisesti digitaaliset työskentelyalustat tarjoavat jo itsessään monipuolisia mahdollisuuksia hyödyntää visuaalisia esitystapoja. Esimerkiksi Howspace-alustalla käytyä kommentointia voidaan kiteyttää sanapilviksi tai keskustelu voidaan koota eri teemoiksi tekoälyavusteisesti (ks. [Howspace.com](https://www.howspace.com)).

Osallistujia yhteensä **93**
 Paikkoina **Kouvola Hamina**
 Katse vuoteen **2033**

Hanke rahoitetaan osana unionin Covid-19- pandemian johdosta toteuttamia toimia.

Tulosten analysointi: Tulkintaa ja pohdintaa tuloksista

Analyysi vastaa kysymyksiin:

MITÄ?

Millaisia tuloksia saatiin?

Mitkä ovat tärkeimpiä?

Mikä jää vähemmälle huomiolle?

MIKSI?

Voidaanko tuloksia yleistää?

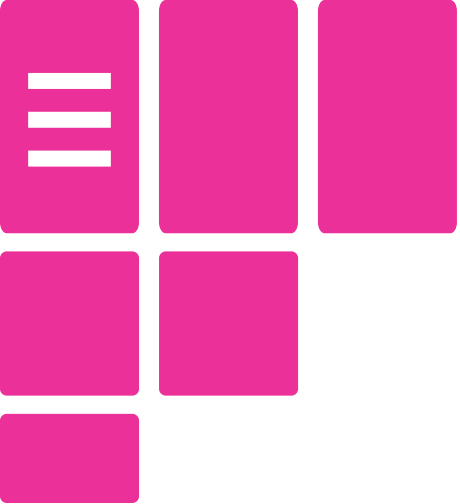
Miksi näin vastattiin juuri tässä työpajassa?

MITÄ SITTEEN?

Vastaavatko tulokset esitettyyn haasteeseen?

Mitä ne merkitsevät toiminnan kannalta?

Tulevaisuustyöpajojen ja muiden työpajamuotoisten tapahtumien tuloksia voidaan analysoida monin eri tavoin riippuen tulosten luonteesta, työpajan tavoitteista ja käytettävistä tiedonlähteistä. Monesti työpaja itsessään sisältää jo tulosten priorisointia, kuten äänestyksiä tai muita valintoja, tai erilaisia tiivistyksiä, kuten tekstimuotoon kiteytettyjä tavoitteita, tahtotilalauseita

tai teesejä. Konsensus eli yhteinen näkemys on synnytetty jo työpajan aikana. Analyysin osalta käsiteltävä materiaali on tällöin nopeammin koostettavissa. Usein kyseessä on laadullinen tieto: tulevaisuustyöpajoissa harvemmin tuotetaan keskiarvoja tai lukumääriä – numeraalisen tiedon tuottamiseen ja datamassojen käsitelylle on omat paikkansa. Data voi kuitenkin toimia tulevaisuustyöpajan

pohjamateriaalina tai datalla voidaan täydentää työpajassa syntynyttä näkemystietoa.

Jos työpajassa syntynyt materiaali on hajanaista, on hyödynnettävä jotain sopivaksi katsottua laadullisen aineiston analyysimenetelmää. Kysymykseen voi tulla esimerkiksi sisällön samankaltaisuuskaavio tai temaattinen analyysi. Näin toistuvat

ja teemallisesti samankaltaiset aiheet kootaan kuvaavien otsikoiden alle. Tulospohjan analysoinnissa voi puolestaan auttaa SWOT-analyysi tai muu matriisi, jossa työpajan tuotoksia lajitellaan eri näkökulmista. Mielikartta puolestaan havainnollistaa visuaalisesti vastausten suhteita toisiinsa. Käytännössä materiaalia voi olla mielekästä käsitellä soveltaen useita analyysimenetelmiä rinnakkain.

Tulosten vaikutus ja hyödyntäminen: Mitä tapahtuu raportoinnin jälkeen?

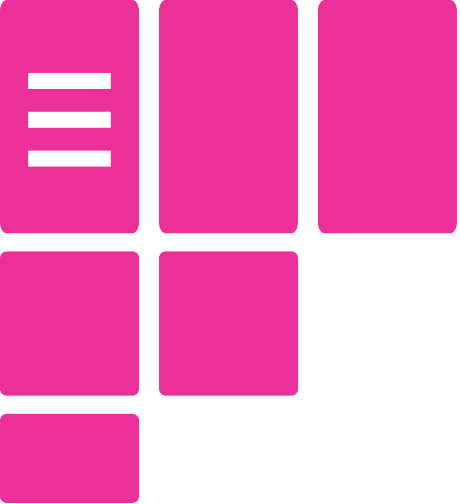
Työpajatulosten ja raportoinnin laadukkuudesta riippumatta aina tulevaisuustyöpajojen vaikutukset eivät ole suoraan mitattavissa tai esitettävissä. Yksittäisen osallistujan ajatusmalleissa tapahtuva muutos voi jäädä tiedostamatta, mutta olla hyvinkin merkittävä osa tulevia päätöksiä. Tulevaisuustyöpajaan osallistujat myös kasvattavat tulevaisuusosaaamistaan kaiken aikaa, mikä voi poikia

monenlaisia hyötyjä: tulevaisuudesta kertovia signaaleja havaitaan jatkossa paremmin tai työpajassa syntyneet verkostot auttavat jossain muussa yhteydessä edelleen kehittymään tai kehittämään toimintaa.

Vaikka jo osallistuminen on hyödyllistä, työpajoilla on yleensä suoraa vaikuttavuustavoitteita tai ainakin niiden avulla pyritään täyttämään

jotain tiedon tarvetta, joka edelleen vaikuttaa päätöksentekoon käytännössä. Tulevaisuustyöpajoissa syntyntä tietoa voitaisiin hyödyntää jatkossa kuitenkin paljon nykyistä tehokkaammin. Erityisesti tilastollisen datan ja näkemystiedon yhdistelyn hyödyt on vasta huomattu. Syksyn 2023 aikana Xamkin data-analytiikan opiskelijat ovat tuottaneet keväisen tulevaisuusverstaan näkemystietoon

pohjautuvien tulevaisuusteiesien ympärille tilastoihin perustuvia ennustemalleja. Toimintamallista toivotaan pysyvää. Kymenlaakson toimialakartoitus koostuu puolestaan laadullisista haastatteluista, joita täydennetään työpajamaisella tulostilaisuudella, jossa paitsi tutustutaan tuloksiin myös analysoidaan niitä yhdessä ja työsteetään ratkaisuja haastatteluissa havaituihin haasteisiin.

On hyvä muistaa, että tulevaisuustyöpajojen antama näkemystieto ei ole vain teoreettista pohdintaa. Se on konkreettista tietoa, joka voi vaikuttaa organisaatioiden päätöksentekoon ja strategioihin. Se voi toimia pohjana datan keräämiselle tai päinvastoin: tulevaisuustyöpajojen raportit voivat

täydentää olemassa olevaa dataa merkittävästi. Tämän vuoksi on tärkeää pohtia, miten tätä tietoa voidaan hyödyntää entistä tehokkaammin. Hyvin suunniteltu ja toteutettu tulevaisuustyöpaja sekä sen tulosten huolellinen käsittely ovat avainasemassa tulevaisuuden rakentamisessa.

Lähteet:

AI & LinkedIn Community. 2023. Verkko sivu. Saatavissa: <https://www.linkedin.com/advice/1/how-do-you-end-your-workshop-summary-clear-call-action> [viitattu 13.11.2023].

Kujanpää, I., Leppänen, S. & Kaitarinen-Kunnari, T. 2023. Varhaiskasvatustähtämiä. Katsaus Kymenlaakson varhaiskasvatuksen tulevaisuuteen vaikuttaviin tekijöihin. Xamk Kehittää 212. Saatavissa: <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-344-520-8> [viitattu 13.11.2023].

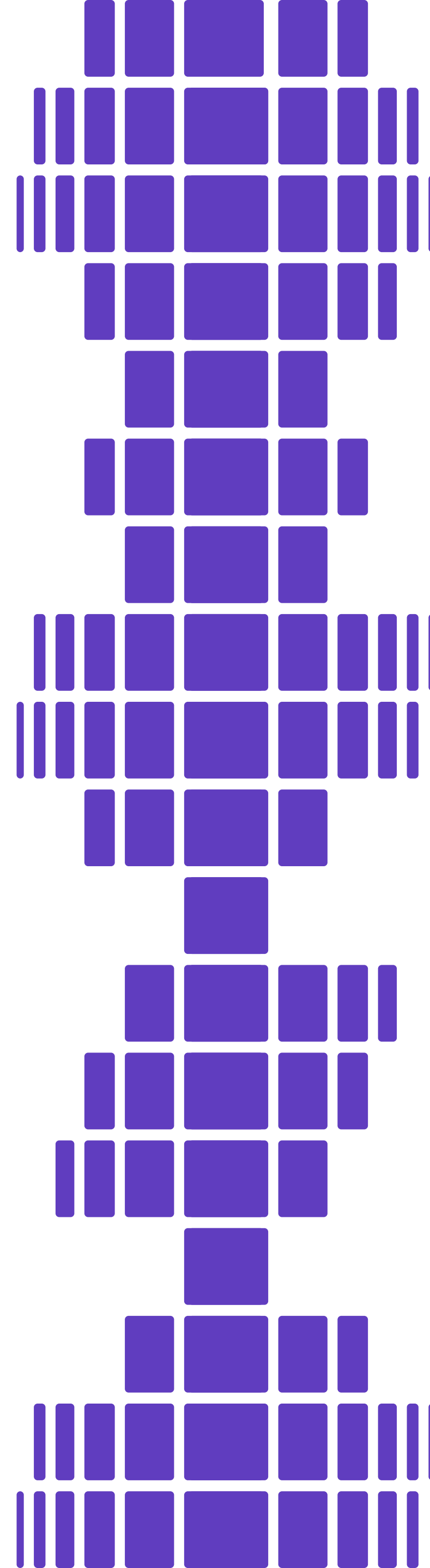
Leirimaa, T. & Viljakainen, K. 2023. Kohti kestävästi menestyvää Kymenlaaksoa. Valintojen aika: tulevaisuus voimavaraksi – Kymenlaakson tulevaisuusvertaus 2023. Xamk inspiroi 69. Saatavissa: <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-344-521-5> [viitattu 13.11.2023].

Mäkelä, M. 2022. Esitysgrafiikan visuaalisen ulkonäön vaikutus esitettävän informaation selkeyteen. Opinnäytetyö. Saatavissa: https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/747405/Makela_Meri-Tuulia.pdf?sequence=2&isAllowed=y [viitattu 13.11.2023].

II OSA

Julkaisun toisessa osassa kerrotaan neljästä tulevaisuustyöpajatoteutuksesta lyhyesti menetelmien taustaa ja käytännön toimintaa esitellen. Kaikki työpajat on toteutettu Kymenlaaksossa vuosien 2022–23 aikana. Lisäksi tutustutaan ennakoitiedon hyödyntämismahdollisuuksiin kolmen mielenkiintoisen sovelluksen avulla.

Tulevaisuusverstas

Kymenlaakson ennakoitiverkoston vuosittainen päätapahtuma, Kymenlaakson tulevaisuusverstas on järjestetty jo kuusi kertaa. Tämä on tiettävästi pisin tulevaisuusverstaiden jatkumo koko maassa! Enni Jaatinen ja Tiiu Leirimaa Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulusta avaavat työpajamenetelmän taustoja ja versataan vaiheittaista etenemistä sekä kertovat tarkemmin viimeisimmän Kymenlaakson tulevaisuusverstaan (2023) toteuttamisesta.

Tulevaisuustaajuus

Tulevaisuustaajuus on Sitran lanseeraama työpajakonsepti toisenlaisten tulevaisuuksien rakentamiseen. Sini Jussila Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulusta esittelee artikkelissaan menetelmän taustaa ja sitä, miten Tulevaisuustaajuus-työpajoja on hyödynnetty korkeakoulun muutostyössä.

Kestävän tulevaisuuden työpaja

Etelä-Kymenlaakson ammattiopisto Ekamissa järjestetty kestävän tulevaisuuden työpaja on esimerkki siitä, miten tulevaisuustyöskentelyssä voidaan hyödyntää muualla tuotettua materiaalia (tässä CreenComp-viitekehys), ja miten työpajassa voidaan tavoitella jo olemassa olevan vision toteutumista. Työskentely konkretisoi helposti irrallisiksi jäävät lauseet käytännön tasolle. Kati Viljakaisen, Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu, artikkelissa tarkastellaan Ekamin kestävän tulevaisuuden työpajan vaiheita ja niiden aikana tehtyjä huomioita.

Pikaennakointi

Pikaennakointi syntyi tarpeeseen, jossa aikajänteeltään pidemmän alue-ennakoinnin tueksi tarvittiin tilannekatsaustyypistä tietoa. Pikaennakointikonseptin kehittäjä Irina Kujanpää Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulusta kertoo kehitysprosessistaan ja menetelmän testauksesta Kymenlaakson ennakoititoimijoiden parissa.

Ennakointitietoa: Ennakointipalvelu, Futuristitesti ja Kymenlaakson megatrendit 2023 -ThingLink

Tulevaisuustyöskentelyä tukemaan on kehitetty valmiita sovelluksia, joita voidaan hyödyntää tulevaisuustyöpajojen eri vaiheissa. Irina Kujanpää ja Kati Viljakainen esittelevät artikkelissaan Ennakointipalvelun, Futuristitestin ja Kymenlaakson megatrendit 2023 -ThingLinkin pääkohdat ja kertovat käytännön esimerkkejä sovellusten tarjoamista mahdollisuuksista.

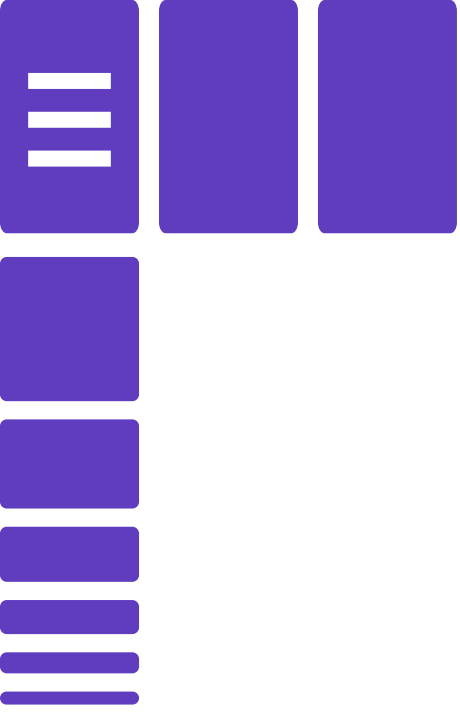
Enni Jaatinen & Tiiu Leirimaa

Tulevaisuusverstas-menetelmä: Yhteisöllistä mielikuvituksen käyttöä

Olemme usein liian kiinnittyneitä nykyhetkeen tai lähitulevaisuuteen. Tämä voi sokeuttaa meidät pidemmän aikavälin tulevaisuuden mahdollisuuksille ja uhkille, mikä ei tee kehittämistyöskentelystä kestäväää. Tulevaisuusverstas-työpajamenetelmä auttaa ymmärtämään paremmin nykyistä toimintaympäristöä. Sen lisäksi se toimii keinona erilaisten tulevaisuuskuvastojen näkyväksi tekemiselle.

Tulevaisuusverstas-työpajamenetelmä kehitettiin sosiaalisten ongelmien ratkaisuun ja demokraattisen päätöksenteon tueksi. Osallistavan lähestymistavan tarjoavaa menetelmää voi soveltaa monenlaisiin ympäristöihin, olipa kyseessä sitten yritys, julkinen organisaatio tai vaikkapa paikallisyhteisö. Alueellisen elinvoiman kehittämistyön näkökulmasta menetelmä on sopiva, sillä kohderyhmä

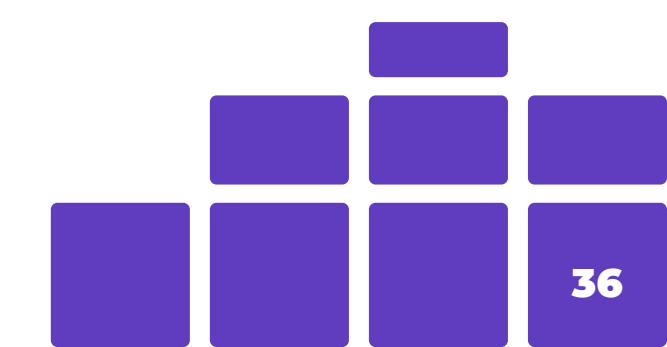
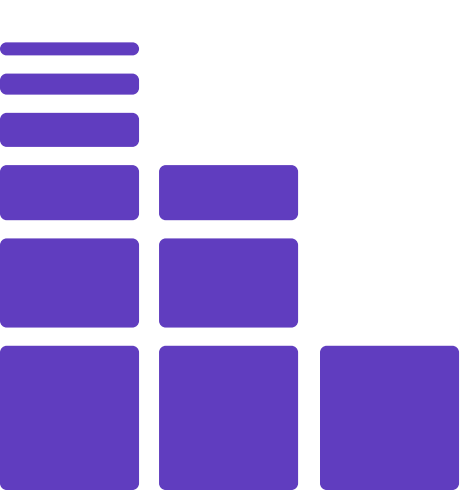
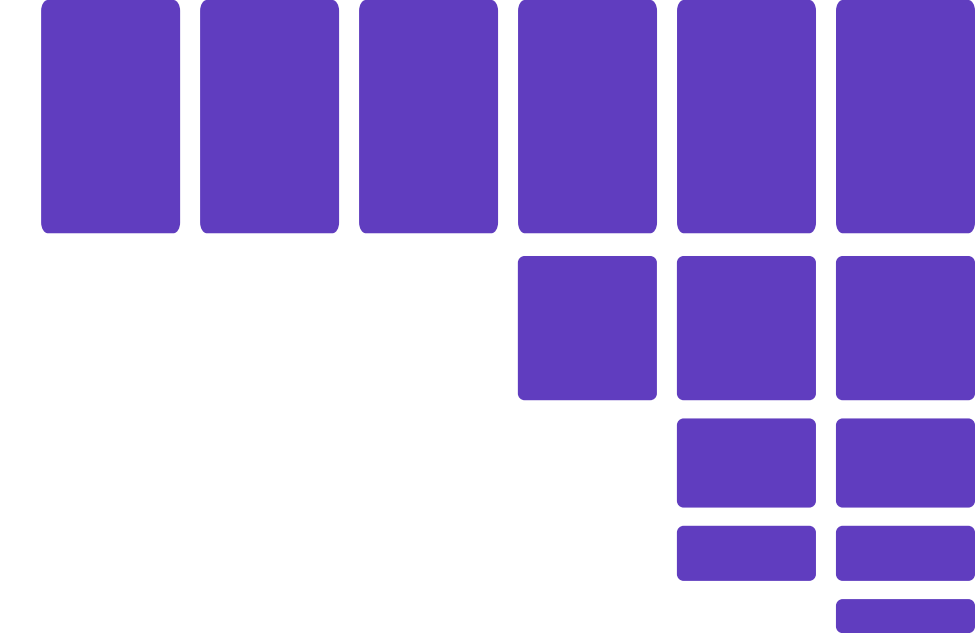
on usein laaja ja moninainen sekä alueellisesta näkökulmasta että tulevaisuusverstaasiin tavoiteltavien osallistujien puolesta. (Rubin 2004.)

Tulevaisuusverstaissa työskentely perustuu mielikuvitukselle: menetelmä antaa mahdollisuuden ajatella luovasti. Nykyhetken ymmärtämisestä ponnistetaan kohti tulevaa ja siihen tarvitaan ihmisten supervoimaa – kykyä kuvitella. Sen myötä voi syntyä uusia ideoita ja ratkaisuja,

jotka voidaan viedä toteutukseen ja osaksi käytäntöjä jo nykyhetkessä. Erilaisten näkemysten luomisen jälkeen palataan takaisin todellisuuteen valmiina käyttämään supervoiman avulla muodostettuja tulevaisuuskuvia nykyhetken päätöksiin. (Armanto ym. 2022, 224, 230.)

Tulevaisuusverstaiden tuloksena syntyy esimerkiksi skenaarioita, visioita ja tulevaisuuskuvia, jotka kuvastavat yhteistä ymmärrystä toivotuista ja

mahdollisista tulevaisuuksista. Tulevaisuusverstaiden mahdolliset toimenpide-ehdotukset täydentävät tulevaisuuskuvasia. Edellä mainitut seikat tukevat yhteisöjä, organisaatioita ja elämää yleisesti. Ennakoimalla on mahdollista pystyä toimimaan joustavammin ja vahvistamaan resilienssiä. Kun erilaisia tulevaisuuskuvia on pohdittu jo ennakkoon, on eteen tulevaisuudessa muutostilanteissa helpompi sopeutua ja toimia.

Nelivaiheisen menetelmän eteneminen

Tulevaisuusverstasmenetelmä on alkujaan itävaltalaisen Jungkin ja Müllertin suunnittelema (Dufva 2021). Käytännössä heidän luomansa työskentelykokonaisuus koostuu neljästä vaiheesta, joiden mukaan eteneminen ja tulevaisuuksien tarkastelu kulkee: jokainen uusi vaihe edistää kokonaisuutta ja tuo työskentelyyn uutta ymmärrystä entisten päälle (Armanto ym. 2022, 230). Nämä vaiheet ovat valmisteluvaihe, kritiikkivaihe, mielikuvitusvaihe ja toimeenpanovaihe (Jungk & Müllert 1987).

Valmisteluvaiheessa rakennetaan pohja verstastyöskentelylle ennen varsinaista tapahtumaa. Huolella toteutettu pohjatyö, suunnittelu ja käytännön järjestelyt ovat edellytys onnistuneen verstaan toteutumiselle.

Kritiikkivaihe on ensimmäinen konkreettinen työskentelyvaihe itse verstastapahtumassa. Siinä luodaan laajaa ymmärrystä käsiteltävään aiheeseen liittyvistä nykyhetken ongelmista. Jatkotyöstöön valikoidaan keskeisimmät ja kriittisimmiksi määritellyt asiat ja teemat.

Visiovaiheessa pääsee käyttöön ihmisten supervoima, kuvittelu. Ratkaisujen löytämiseksi on hyvä virittäytyä tulevaisuusajatteluun. Toivottavia ja mahdollisia tulevaisuuksia ideoidessa kuvittelu on keskeisessä roolissa. Joukkovoimaa hyödyntämällä on mahdollista vahvistaa osallistujien mielikuvitusta.

Toimeenpanovaiheessa palataan nykyhetkeen määrittämään konkreettiset käytännön toimenpiteet, jotka ovat mahdollisimman tarkkoja. (Armanto ym. 2022, 230.)

Kohti kestävästi menestyvää Kymenlaaksoa – tulevaisuus- verstaan toteutus 2023

Olennaista jokaisessa tulevaisuusverstaassa on pohtia erilaisia tulevaisuuksia ja jakaa niihin liittyviä näkemyksiä samalla oppien. Tulevaisuusverstaita voidaan järjestää mitä moninaisimpiin käyttötarkoituksiin, joten niiden sisältö ja toteutustapa vaihtelevat tilanteittain, eikä tarkkoja ohjeita voida antaa verstaan järjestämistä varten. (Armanto ym. 2022, 222.) Kymenlaaksossa on toteutettu tulevaisuusverstaita jatkumona

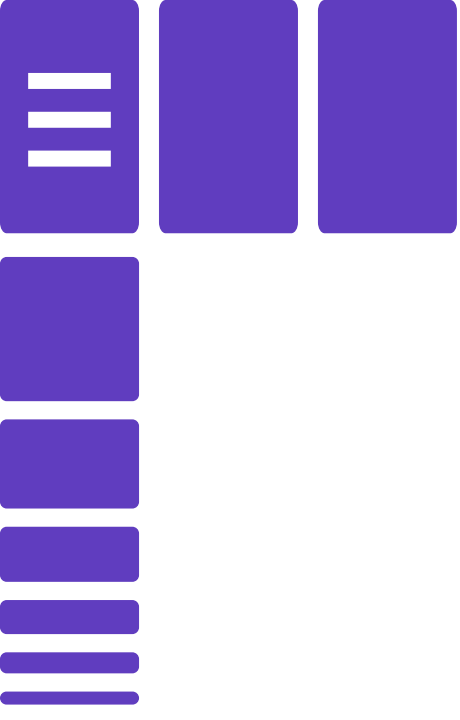
vuodesta 2019 alkaen. Aiheet, osallistujat, toimintaympäristö ja myös toteutustavat ovat vaihdelleet, mutta tavoite on pysynyt: kymenlaaksolaiset kutsutaan tulevaisuusaiheiden äärelle ja eri sidosryhmät työskentelevät yhdessä.

Esimerkkinä tässä tarkastellaan vuoden 2023 tulevaisuusverstaan toteutusta, jossa aiheena oli valintojen tekeminen kestävän kehityksen

viitekehyksen puitteissa. ”Valintojen aika:tulevaisuusvoimavaraksi-Kymenlaakson tulevaisuusverstas 2023” käsitteli tulevaisuutta erityisesti voimavarojen kautta uhkakuvien sijaan. (Leirimaa & Viljakainen 2023.)

Tulevaisuusverstaan etenemisen neljästä vaiheesta ensimmäinen, valmisteluvaihe, toteutettiin hyvissä ajoin ennen tilaisuuden alkua. Huh- tikuisen verstaan parissa työskentely

aloitettiin jo edeltävän vuoden marraskuussa. Verstaan suunnittelea ohjasi erityisesti kohderyhmä; mukaan tavoiteltiin uusia verstaslaisia ja eritoten yritysten edustajia. Tämä silmällä pitäen vuoden 2023 verstas päätettiin toteuttaa samanaikaisesti kahdella eri paikkakunnalla, jotta tavoitettaisiin laaja osallistujakunta koko maakunnan alueelta. Tämä tuki myös osaltaan tulevaisuusverstaille ominaista demokratiapyrkimystä.

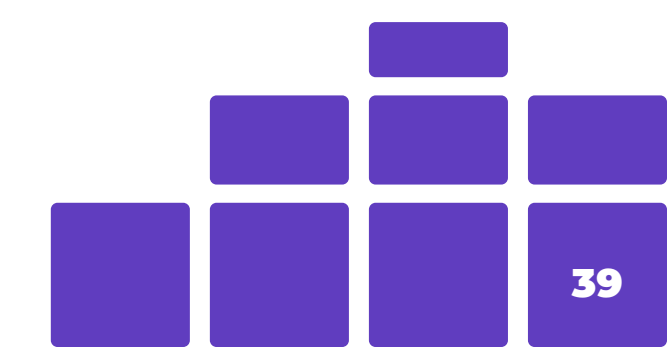
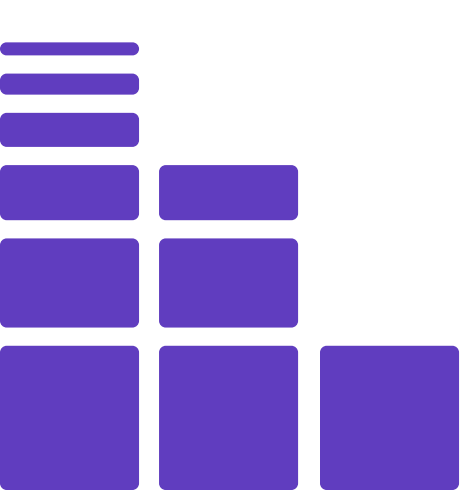
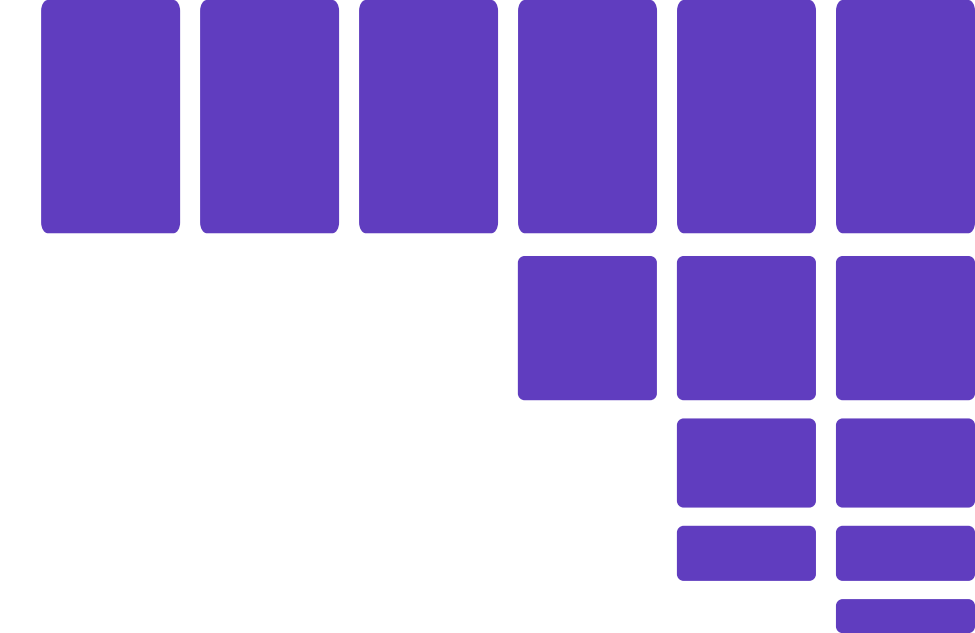

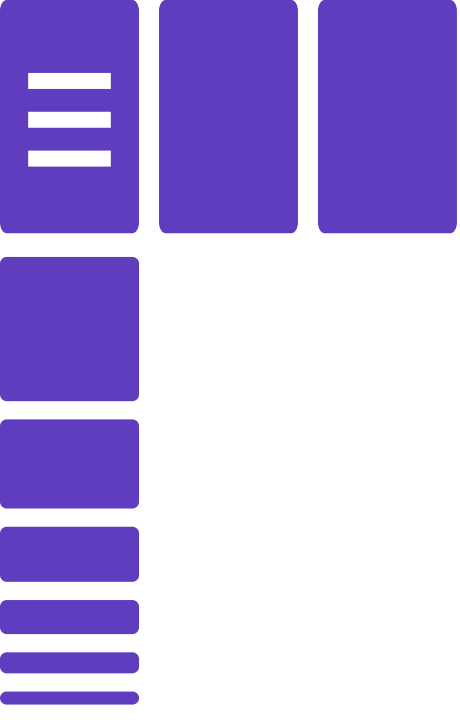
Myös verstastyöskentely eteni aiemmin esitelyjen verstaalle ominaisten vaiheiden mukaisesti ja huomioiden työpajojen lainalaisuuksia, joista ensimmäisenä vaikutettiin tunnelmaan. Jo saapuessaan osallistujat pääsivät tekemään ensimmäisen valinnan päättäessään, minkä kolmesta kestävyyskortista ottavat itselleen sisään tullessaan. Nämä ekologisen, sosiaalisen ja taloudellisen kestävyuden kortit ohjasivat teemoina työskentelyä, ja korttivalinnat

jakoivat osallistujat pienryhmiksi. Heti saapuessa tehtävällä ensimmäisellä valinnalla haluttiin suunnata ajatuksia kohti tulevaa verstastyöskentelyä ja luoda odottavaa tunnelmaa sisältöä kohtaan. Samaan pyrittiin tulevaisuuslahjoilla eli erinäköisillä ja kokoisilla lahjapaketeilla, joita oli aseteltu pöytiin odottamaan työskentelyn alkamista. Uteliaisuutta herättelevät ja yleisesti positiivisia ajatuksia nostattavat lahjat siis ohjasivat osaltaan työskentelyn tunnelmaa,

mutta tämän lisäksi ne sisälsivät yhden verstaan tehtävistä. Lahjojen avaaminen liittyi näin konkreettisesti verstaan kulkuun. Osa ohjelmaa olivat myös erilaiset asiantuntijoiden puheenvuorot, joilla pyrittiin herättelemään osallistujien ajatuksia.

Yhteinen työskentely käynnistettiin digitaalisella yksilötehtävällä. Kriittikkivaiheen mukaisesti osallistujilta kerättiin signaaleja nykyhetken aiheista, jotka tulevat vaikuttamaan

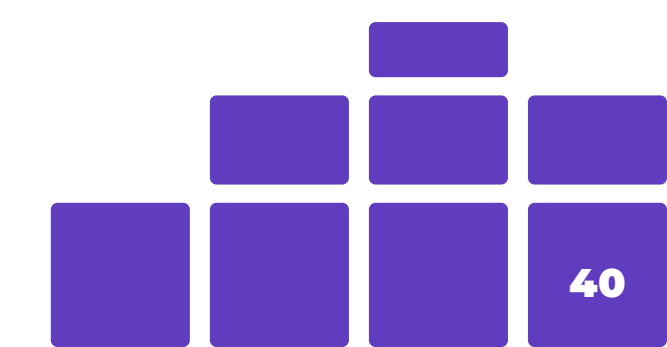
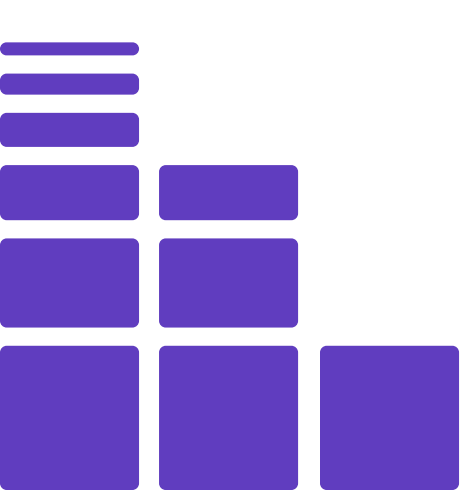
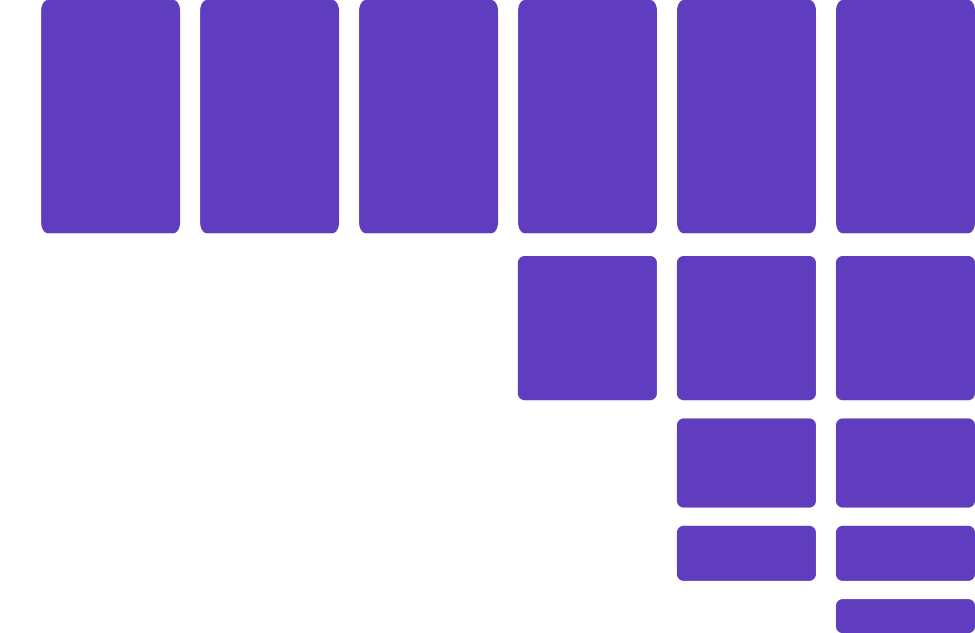

heidän työhönsä seuraavien 10 vuoden aikana. Kritiikkivaihetta jatkettiin seuraavan tehtävän kautta yhdistäen sitä myös visiovaiheeseen, jossa muotoillaan ajatuksia ihanteellisesta tulevaisuudesta. Kymenlaakson vuoden 2023 tulevaisuusverstaassa tätä tehtiin Sohail Inayatullahin kehittämän tulevaisuuskolmio-mallin (ks. esim. Ylikoski, Rekola & Poussa 2023) avulla, jossa aihetta tarkastellaan nykyhetken työntövoiman, menneisyyden painolastien ja tulevaisuutta kohti imevien teemojen kautta. Osallistujat työskentelivät pienryhmissä kynien

ja papereiden kanssa pohtien, miten nyt havaitut signaalit vaikuttavat organisaatiotasolla 10 vuoden kuluksi. Mikä nyt ajaa kohti muutoksia, mikä menneisyydestä hidastaa muutosta, mikä vie kohti tulevaisuutta? Tulokulmana toimivat alussa valitut kestävyysnäkökulmat.

Toimeenpanovaiheessa aiemmista visioista tehdään suunnitelmia ja muodostetaan toimenpiteitä. Vaihe toteutettiin jälleen ryhmissä pohtien, mitä alueellisesti on tapahtuttava, jotta organisaatiolla on

mahdollisuus menestykseen vuonna 2033. Toimeenpanovaihe koskee vain verstaan aikana tapahtuvaa etene- mistä, vaikka tärkeää on myös pyrkiä viemään tulokset toiminnaksi päätöksenteossa. Verstaan toimeenpanovaiheessa ratkaisut ja vastuut on tarkoitus kirjata ylös mahdollisimman tarkasti (Armanto ym. 2022, 230). Verstaassa syntyneitä tuloksia viedään harvemmin käytäntöön samalla hetkellä, vaan toimeenpanovaiheen konkretia tapahtuu jälkikäteen. Mahdollista käytännön toteutumista itse verstaassa ei siis ole

tarkoitus todentaa. Kymenlaakson vuoden 2023 tulevaisuusverstaassa osallistujia ei pyydetty allekirjoittamaan ”Minä lupaan ja vannon” -sopimuksia, eikä heille todettu: ”Tässäpä ratkaisut, nyt toimimaan!” Sitoutumisen ajatellaan lähtevän jokaisesta osallistujasta itsestään ja hänen motiiveistaan, ja yksilöllisellä tasolla toimia saattaa tapahtua nopeastikin – verstaan aikanakin. Osallistuja laajentaa omia näkemyksiään pelkästään osallistumalla työskentelyyn, mikä voi muuttaa osallistujan omaa tulevaisuuden tekemistä (Armanto ym. 2022, 223–224).

Kokemuksia ja kehittämisen paikkoja

Tulevaisuusverstaissa sanotaan olevan kaksi päätoivetta: tulevaisuuksista tietäminen ja tulevaisuuksien tekeminen. Tietämisen tarkoituksena on tuottaa tietoa päätöksentekoon ja tekemisen tarkoituksena on saada tavalliset ihmiset mukaan kuvittelemaan tulevaisuuksia. Nämä tavoitteet eivät ole toisiaan poisulkevia. (Armanto ym. 2022, 225.) Tärkeässä roolissa tulevaisuusverstaamenetelmän toteuttamisessa onkin myös tuloksien tulkinta ja niistä viestiminen. Harva järjestää

tulevaisuusverstaita vain sadepäivien iloksi, vaan pyrkimys on tietämisessä, tekemisessä ja tiedon hyödyntämisessä – ennakointiin perustuvassa päätöksenteossa, jolloin tulevaisuustiedon on oltava saavutettavaa.

Vaikka Kymenlaakson tulevaisuusverstaat kokoavat vuosittain suuren osallistujajoukon, on tulosten vaikuttavuuden todentaminen kuitenkin hankalaa. Kauas tulevaisuuteen luotaavien tehtävien konkretisoituminen nykyhetken toiminnaksi ei

ole aivan suoraviivaista, vaan joskus suurin arvo voi olla uusien ajatusten istuttamisella ja yhteenkuuluvuuden vahvistamisella. Vaikuttavuuden todentaminen on suurin kehityskohde. Kritiikkiä voi kohdistaa myös tapahtuman toistuvuuteen, mikä on samalla myös sen vahvuus. Tietoa saadaan kerättyä järjestelmällisesti ja vertailukelpoisesti, mutta osallistujien kyvykkyydet verstaassa eivät välttämättä pääse kohtaamaan. Toistuvasti tapahtumaan osallistuneiden, ehkä jo ammattinsa puolesta tulevaisuuslukutaitoisten ja harjaantuneiden ennakoijien mielestä tulokset

saattavat toistaa itseään, eikä tulevaisuuden tekemisessä päästä eteenpäin. Paikalla on kuitenkin aina ensikertalaisia tulevaisuusverstaaseen osallistuvia, jotka harjoittelevat tulevaisuustyöskentelyä, joten osallistujien kyvykkyyksien erilaisuus olisi huomioitava tekemisessä. Tulevaisuusverstaiden jatkumossa olisi-kin syytä pohtia, kuinka motivoida jatkuva tekeminen ja osallistumisen mielekkyys mahdollisimman monelle, sillä tulevaisuusverstaiden tuottamalla tiedon ja tekemisen jatkumolla on suuri merkitys alueelliseen ennakointikokonaisuuteen.

Lähteet:

Armanto, R., Lauttamäki, V. & Siivonen, K. 2022. Monimuotoinen tulevaisuusverstaas. Teoksessa Aalto, H., Heikkilä, K., Keski-Pukkila, P., Mäki, M. & Pöllänen, M. (toim.) Tulevaisuudentutkimus tutuksi – Perusteita ja menetelmiä. Tulevaisuudentutkimuksen Verkostoakatemian julkaisuja 1/2022, Tulevaisuuden tutkimuskeskus, Turun yliopisto. Saatavissa: <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-249-563-1>. [viitattu 13.11.2023].

Dufva, M. 2021. Klinikka, verstaas ja talkoot – tulevaisuustyöpajoja on moneen lähtöön. Blogijulkaisu. Sitra. Saatavissa: <https://www.sitra.fi/blogit/klinikka-verstaas-ja-talkoot-tulevaisuustyopajoja-on-moneen-lahtoon/> [viitattu 13.11.2023].

Jungk, R. & Müllert, N. 1987. Tulevaisuusverstaas. Suom. Kai Vaara. Helsinki: Keskinäisen sivistyksen seura Suomen Lataamo.

Leirimaa, T. & Viljakainen, K. 2023. Kohti kestävästi menestyvää Kymenlaaksoa. Valintojen aika: tulevaisuus voimavaraksi – Kymenlaakson tulevaisuusverstaas 2023. Xamk Inspiroi 69. Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu. Saatavissa: <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-344-521-5> [viitattu 13.11.2023].

Rubin, A. 2004. Tulevaisuusverstaas. TOPI – Tulevaisuudentutkimuksen oppimateriaalit. Tulevaisuuden tutkimuskeskus, Turun yliopisto. Saatavissa: <https://tulevaisuus.fi/menetelmat/skenaariotyoskentelyn-sovelluksia/osallistavat-menetelmat/tulevaisuusverstaas/> [viitattu 13.11.2023].

Ylikoski, T., Rekola, S. & Poussa, L. 2023. Tulevaisuuskolmio. Sitra. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.sitra.fi/caset/tulevaisuuskolmio/> [viitattu 13.11.2023].

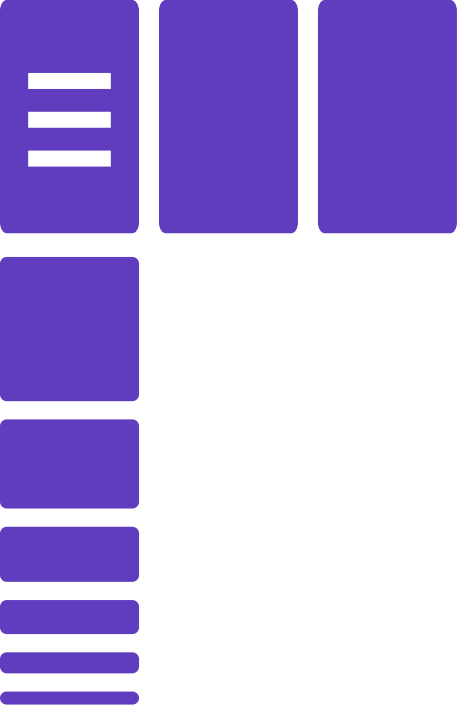

Sini Jussila

Tulevaisuustaaajuus – menetelmä toisenlaisten tulevaisuuksien rakentamiseen

Miksi tarvitsemme
tulevaisuustaaajuutta
elämäämme ja
yhteisöihimme?

Kun virittäydymme tulevaisuustaa-
juudelle, on helpompi nähdä yhtei-
siä toivottavia tulevaisuuksia ja oma
rooli tulevaisuudentekijänä piirtyy
näkyville kirkkaammin.

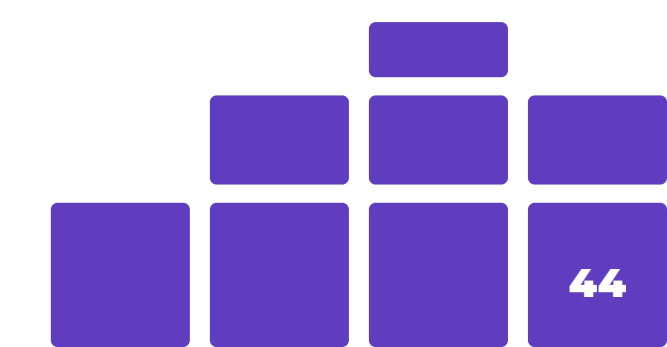
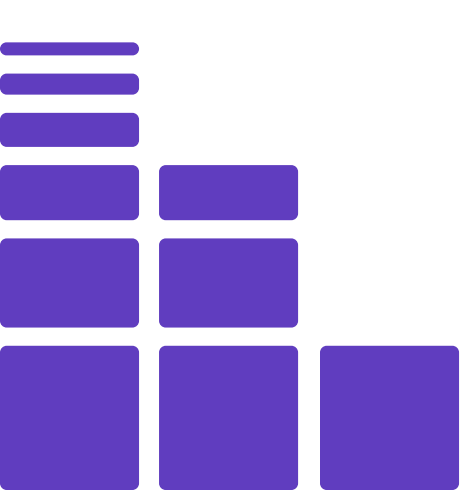
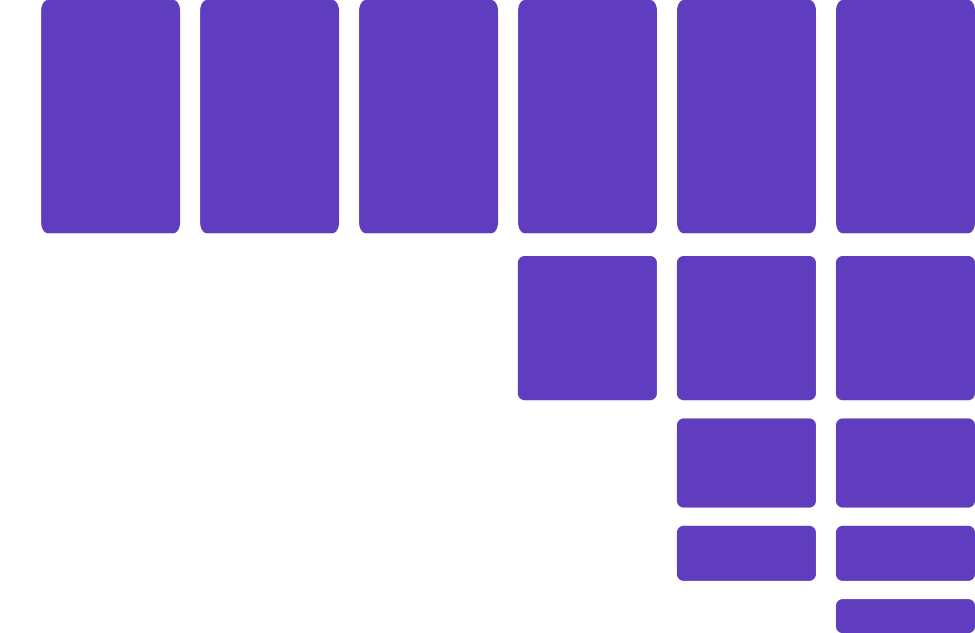

On tärkeää puhua tulevaisuudesta yhdessä sellaisilla tavoilla, sanoilla ja kuvilla, joita kaikki taustasta riippumatta voivat ymmärtää ja joihin kaikki voivat kytkeytyä. On tärkeää puhua tulevaisuudesta, erityisesti siitä, mikä meistä kaikista on toivottavaa, jotta osaisimme tehdä sitä kohti vieviä valintoja jo tänä päivänä. On tärkeää puhua tulevaisuudesta ja samalla ymmärtää, että juuri minä voin tehdä jotain toivottavan tulevaisuuden eteen jo tänään.

Aiempien sukupolvien valinnat näkyvät tänä päivänä arjessamme, ajattelussamme ja tavoissamme toimia. Kuitenkin meillä on koska tahansa mahdollisuus ajatella myös toisin tai muodostaa toisenlaisia tapoja. Jos muutamme kurssia nyt yhden asteen verran, se ei heti näy arjessa paljoakaan, mutta kymmen vuoden päästä olemme jo ihan toisessa kohdassa.

Tulevaisuus ei vain tapahdu. Me teemme sen yhdessä, sinä ja minä, juuri tällaisina ja tästä kohdasta, jossa

nyt olemme. Osallisuuteen yhteisen tulevaisuuden pohdinnassa ja tekemisessä ei tarvita erityisvalmiuksia, pätevyyksiä tai arvostettua asemaa. Ennakointi on meidän jokaisen asia. Siihen tarvitaan vain hetken pysähtyminen tulevaisuuden äärelle yhdessä muiden kanssa, omien sukupolvienkin takaisten ajattelumallien ja toimintatapojen kriittistä tarkastelua, toivottavan tulevaisuuden kirkastamista sekä omien vaikutusmahdollisuuksien ja niiden pientenkin askelten merkityksen ymmärtämistä.

Mikä Tulevaisuustaajuus-työpajamenetelmä oikeastaan on?

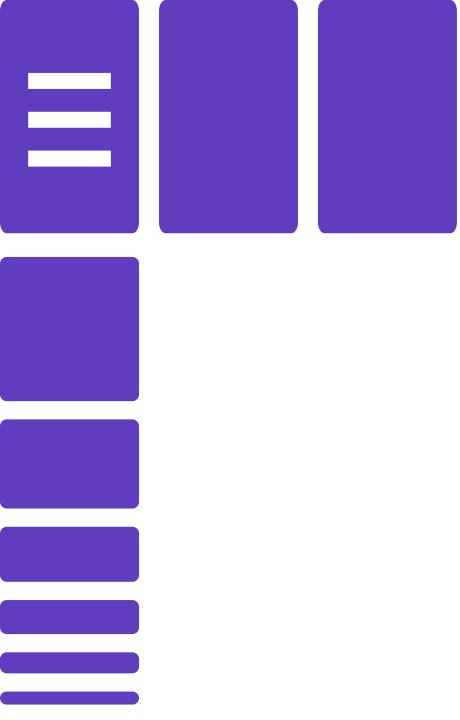
Tulevaisuustaajuus on Sitran kehittämä työpajamenetelmä toisenlaisten tulevaisuuksien rakentamiseen. Työpaja kestää noin kolme tuntia, ja siihen voi osallistua ilman aiempaa ennakkointiosaamista. Järjestäjälle työpaja on helposti omaksuttava ja sovellettavissa erilaisiin tilanteisiin: verkkoon ja lähitapaamisiin, erikokoisille ryhmille ja erilaisiin teemoihin. Sitran verkkosivuilla on tarjolla

[Tulevaisuustaajuus-käsikirja](#) työpajan vetäjälle, Vaikuta tulevaisuuteen -julkaisu työpajan taustalla vaikuttavasta ajattelusta ja teorioista, erilaisia työpohjia ja materiaaleja sekä artikkeleja työpajan soveltamisesta. (Poussa ym. 2021, 2.)

[Tulevaisuustaajuus-työpaja](#) rakentuu introsta tai alkuvirittäytymisestä, kolmevaiheisesta työpajaosuudesta

sekä toimintaan innostavasta loppukokouksesta. Vetäjän oppaassa ja verkkosivuilla tarjotaan kuhunkin vaiheeseen malli juoksutuksesta, fasilitoinnissa käytettävät puheenvuorot tekstinä tai videona, yksilö- ja pienryhmäharjoituksia sekä vinkkejä fasilitointiin. (Poussa ym. 2021, 3–7.)

Introvaiheen tarkoituksena on johdattaa osallistujat työpajan teemaan ja

käytänteisiin sekä ”virittää osallistujat tulevaisuustaajuudelle” eli antaa heille mielikuva toisaalta tulevaisuusajattelun merkityksellisyydestä, toisaalta arkipäiväisyydestä sekä tunnistaa ja jakaa tämän hetken ajatuksia tulevaisuudesta osallistujien kesken. Virittäytymisessä käytetään työpajan ajattelun taustalla olevaa tarinaa Elise Bouldingista. Boulding oli norjalaissyntyinen sosiologi, jonka kerrotaan pyytäneen rauhanliikkeen konferenssissa asiantuntijoita kuvailemaan rauhantäyteistä maailmaa ilman aseita ja sotia. Asiantuntijat eivät osanneet. Boulding tunnisti ymmärrettävien tulevaisuuskuvien

merkityksen toimenpiteiden suunnittelussa: pitää konkretisoida, mitä kohti ollaan menossa, jotta voidaan suunnitella keinoja päästä sinne. Hän järjesti työpajoja, joiden osallistujia pyydettiin kuvittelemaan ja kuvailemaan tulevaisuutta ilman aseita sekä sen jälkeen muistelemaan tulevaisuutta eli tunnistamaan, miten tuohon maailmaan on päästy. Työpajoilla oli merkittävä vaikutus osallistujiin ja heidän ajatteluunsa. (Poussa ym. 2021, 17; Boulding 1977, 657.)

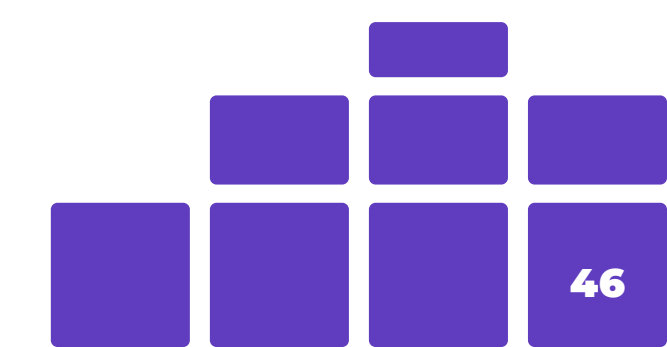
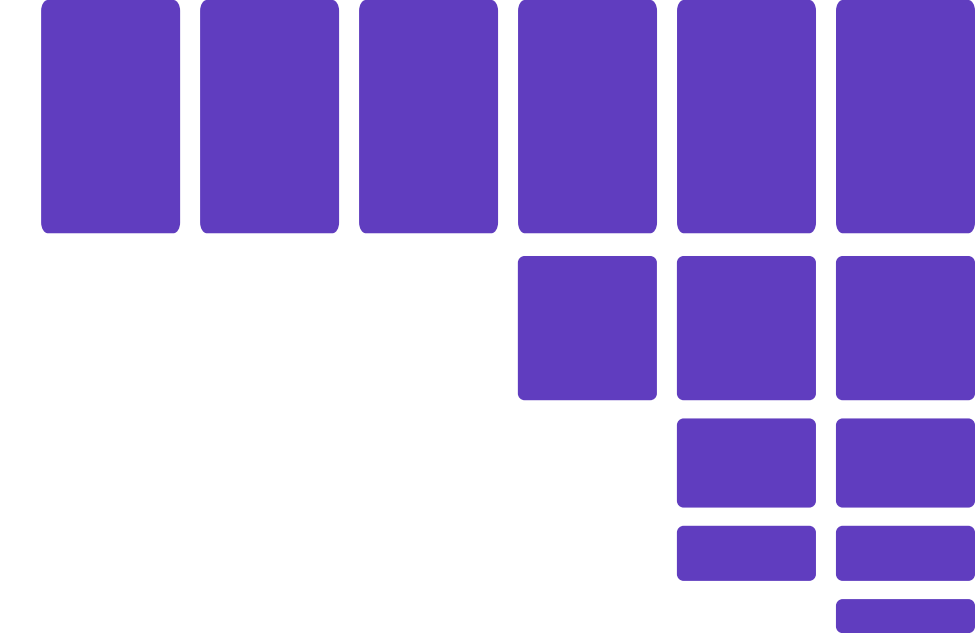
Kolmivaiheinen työpajaosio alkaa Haasta-vaiheella, jonka tavoitteena on johdatella osallistujia

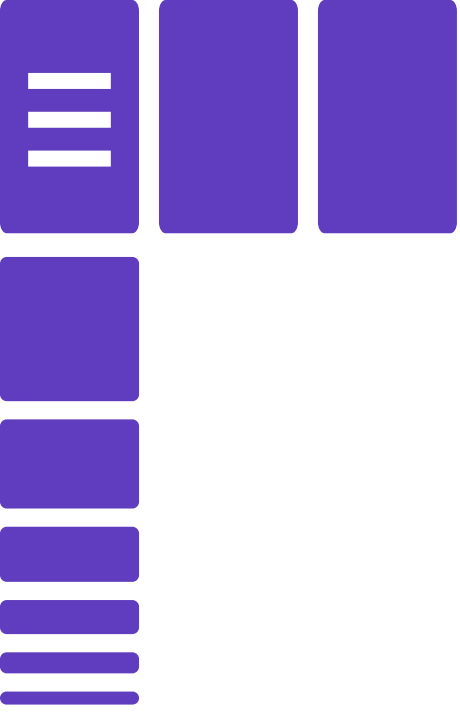
tulevaisuusajatteluun sekä tunnistaa ja tarkastella kriittisesti erilaisia tulevaisuuteen liittyviä tavallisia oletuksia ja uskomuksia sekä niiden vaikutuksia ajatteluun ja toimintaan.

Tulevaisuusajattelu kiteytetään kolmeen asiaan (Poussa ym. 2021, 20):

1. ”Tulevaisuuksia on monia.
2. Voimme vaikuttaa tulevaisuuteen.
3. Meillä on vastuu ajatella pidempää aikaväliä.”

Samalla johdatellaan tulevaisuusajattelun käsitteistöön, kuten megatrendeihin, heikkoihin signaaleihin, mahdollisiin ja toivottaviin tulevaisuuksiin sekä tulevaisuustötteröön. Tulevaisuuteen liittyviä oletuksia ja uskomuksia voidaan konkretisoida tarinoiden avulla. Esimerkiksi vuoden 1898 New Yorkin kaupunkisuunnittelukonferenssissa yritettiin ratkoa akuuttia ihmishenkiä vaarantavaa ongelmaa: miten siistiä kaupungit hevosten lannasta? Tarinan mukaan ongelmaan ei löydetty ratkaisua asiantuntijoiden kesken kolmessakaan päivässä, koska ei osattu ajatella, miten liikenne järjestyisi

ilman hevosia. Vetäjän oppaassa esitellään myös muita samankaltaisia tarinoita. (Poussa ym. 2021, 34.) Omia oletuksia voidaan tarkastella pienryhmissä esimerkiksi [Tulevaisuustaajuus-verkkosivuilla](#) tarjolla olevien kuunnelmien avulla.

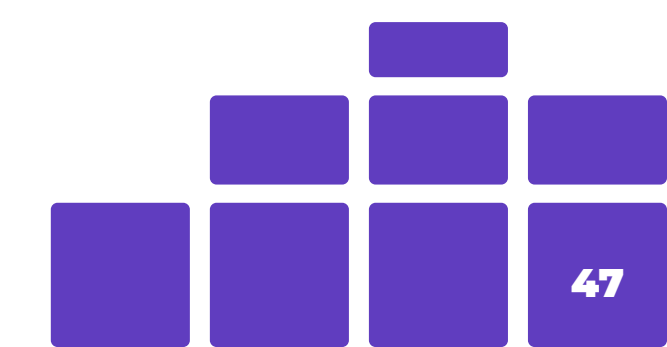
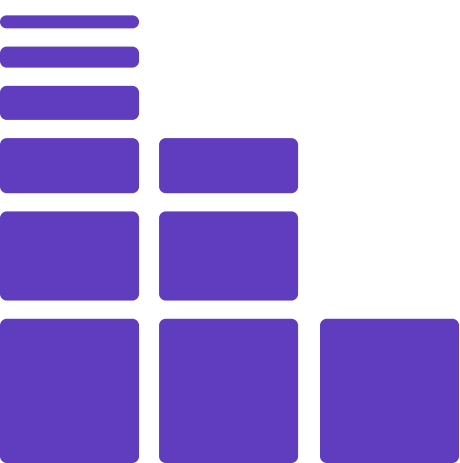
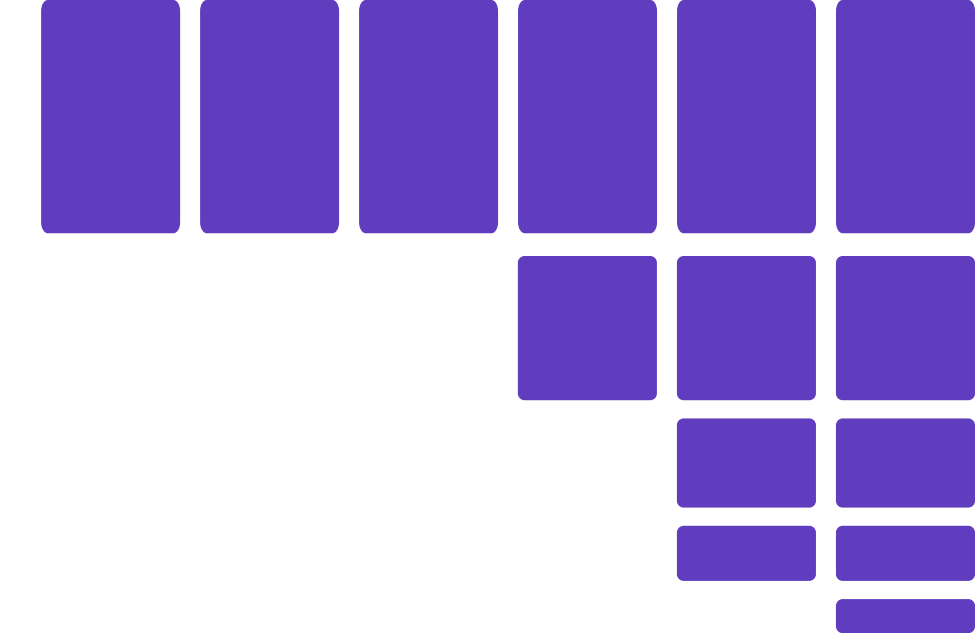
Toisessa työpajan vaiheessa kuvitellaan toivottavaa tulevaisuutta. Kuvittelua varten tehdään ensin yhteinen lämmittelyharjoitus, jossa tunnustetaan aikajanelle, millaiset tapahtumat ja asiat menneisyudessa ovat vaikuttaneet siihen, millainen maailma on nyt. Harjoitus aktivoi aivoissa alueita,

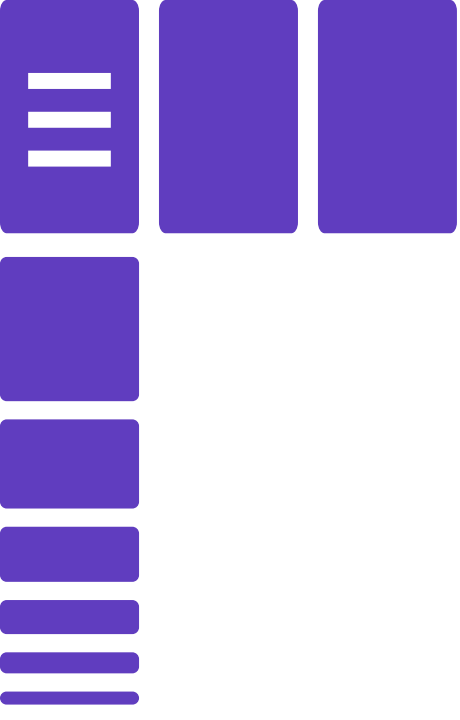
joita tarvitaan tulevaisuuden kuvittelussa. (Dufva ym. 2021, 18–19; Shacter ym. 2012, 677.) Jokainen osallistuja aloittaa kuvittelun itsestään muotoilemalla oman tulevaisuuden vision ”Millainen voisi olla toivottava tulevaisuus ja mitä haluat vahvistaa, jotta sitä kohti päästäisiin?”. Visiota konkretisoidaan kirjoittamalla se mahdollisuuksien mukaan tiettyyn annettuun muotoon. Tämän jälkeen omista visioista keskustellaan pienryhmissä ja määritellään ryhmän yhteinen visio, joka konkretisoidaan kirjoittamalla se myös tiettyyn annettuun muotoon: ”vuonna 2050 kuka/mikä/missä +

verbi + mitä”, eli esimerkiksi ”Vuonna 2050 jokaisen suomalaisen hiilijalanjälki on 80 % pienempi kuin nyt.” Tässä vaiheessa loppukiteytyksen ohella tärkeää on pienryhmissä käytävä keskustelu, ja sille kannattaa varata työpajassa aikaa. Pienryhmän jäsenten näkemykset toivottavasta tulevaisuudesta voivat hyvin olla myös ristiriidassa keskenään, ja juuri sen äärelle on hyvä pysähtyä. Arvostavan vuorovaikutuksen mahdollistamiseksi työpajassa suositellaan käytettävän [Erätauko-keskustelumenetelmän rakentavan keskustelun mallia](#) esittelemällä se osallistujille jo työpajan

alussa. (Poussa ym. 2021, 16; Dufva ym. 2021, 22.)

Kolmannessa työpajan vaiheessa suunnitellaan toimintaa toivotun tulevaisuuden edistämiseksi ja kirkaistetaan toiminnan seurauksia. Tarkoituksena on tunnistaa, että jokainen meistä voi vaikuttaa tulevaisuuteen juuri nyt sekä ideoida pienryhmissä tekoja, jotka vievät kohti pienryhmän visioimaa toivottua tulevaisuutta. Muutos tapahtuu monella tasolla, joita voidaan hahmottaa yhteiskunnallisen transformaation kehien avulla. Ensimmäisellä

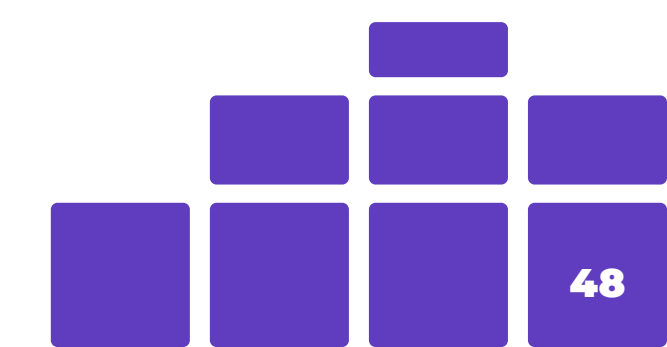
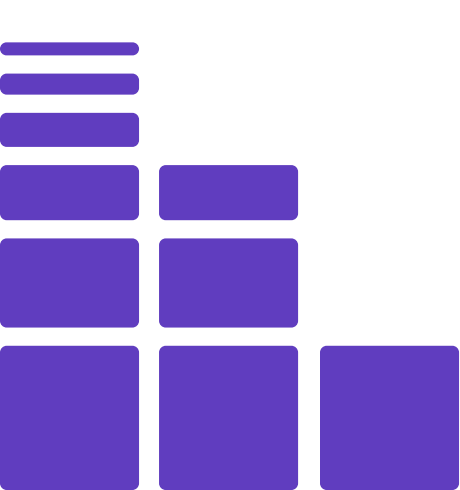
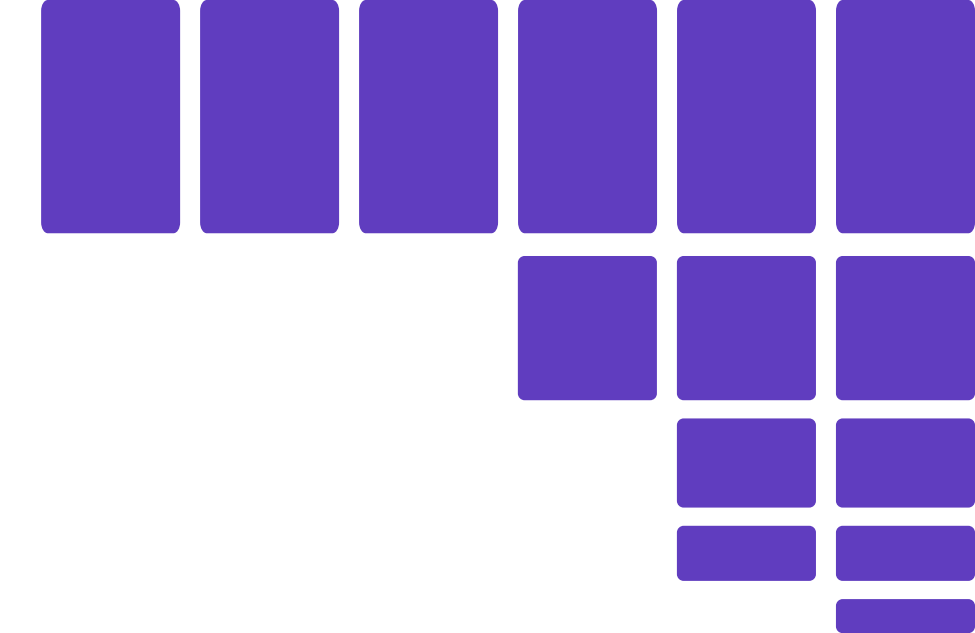

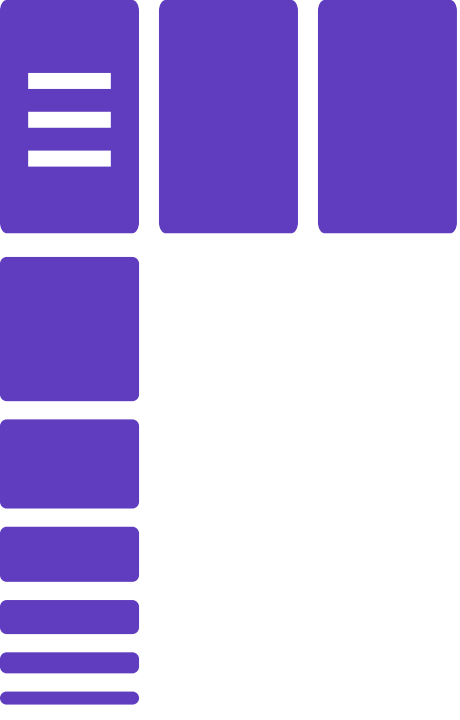
kehällä ovat teknologiat, palvelut ja ratkaisut, jotka muuttavat toimintaa ja käyttäytymistä. Esimerkiksi älypuhelin ja siihen liittyvät palvelut ovat muuttaneet toimintaamme arjessa vaikkapa yhteydenpidon tai viihteen kuluttamisen suhteen. Yhteiskunnalliset ongelmat ovat kuitenkin usein monisyisiä, eikä niiden ratkaisemiseen riitä yksittäinen palvelu tai teknologia, vaan tarvitaan muutosta järjestelmien ja rakenteiden tasolla. Tästä esimerkkinä voi olla lainsäädäntö, verotus tai infrastruktuuri. Tämän tason muutokset edellyttävät usein poliittista päätöksentekoa. Kolmas ja hitain muutoksen taso

tapahtuu ajatusmalleissa, uskomuksissa ja ihanteissa. Yksi toimenpide ei välttämättä suoraan johda laajaan yhteiskunnalliseen muutokseen, mutta kun tehdään paljon samaan suuntaan tähtääviä pieniäkin tekoja, voidaan suurempikin muutos saada aikaan. (Dufva ym. 2021, 22–23; O'Brien ja Sygna 2013, 5–7.) Tekojen visioinnin jälkeen konkretisoidaan pienryhmän visiota ja tekojen seurauksia laatimalla Tulevaisuuden sanomien lööppi vuodelle 2049 eli ajalle, jossa ryhmän visio on juuri toteutumassa. Lopuksi esitellään pienryhmien tuotokset kaikille osallistujille (Poussa ym. 2021, 27–28).

Työpajan päättävässä osiossa kerrataan vielä, mitä työpajassa on eri vaiheissa tehty ja miksi. Tarkoituksena on herätellä osallistujia huomaamaan, miten oma suhtautuminen tulevaisuuteen ja omaan toimijuuteen on työpajan aikana ehkä muuttunut ja millaisia ajatuksia osallistujilla on toiminnasta. Reflektiota voi auttaa esimerkiksi pyytämällä osallistujia pohtimaan ja jakamaan muille, minkä ajatuksen vie työpajasta mukanaan tai minkä teon aikoo tehdä seuraavaksi. (Poussa ym. 2021, 29.)

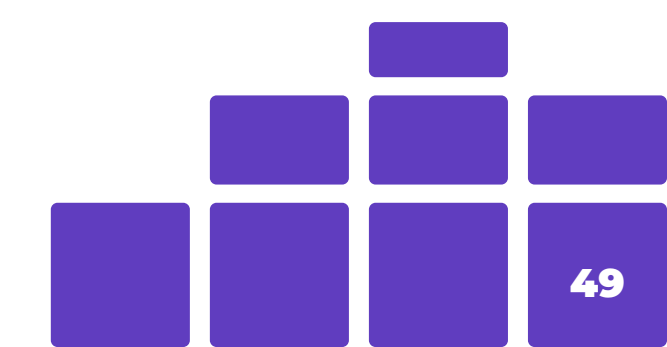
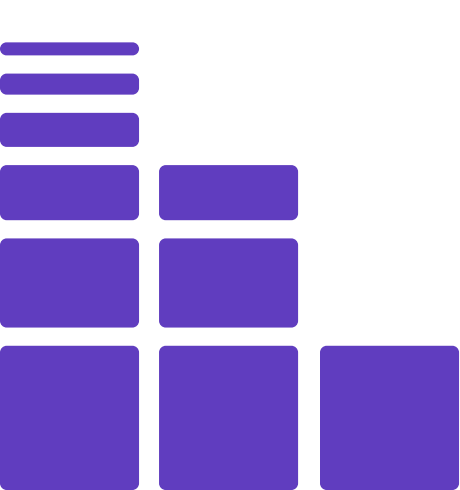
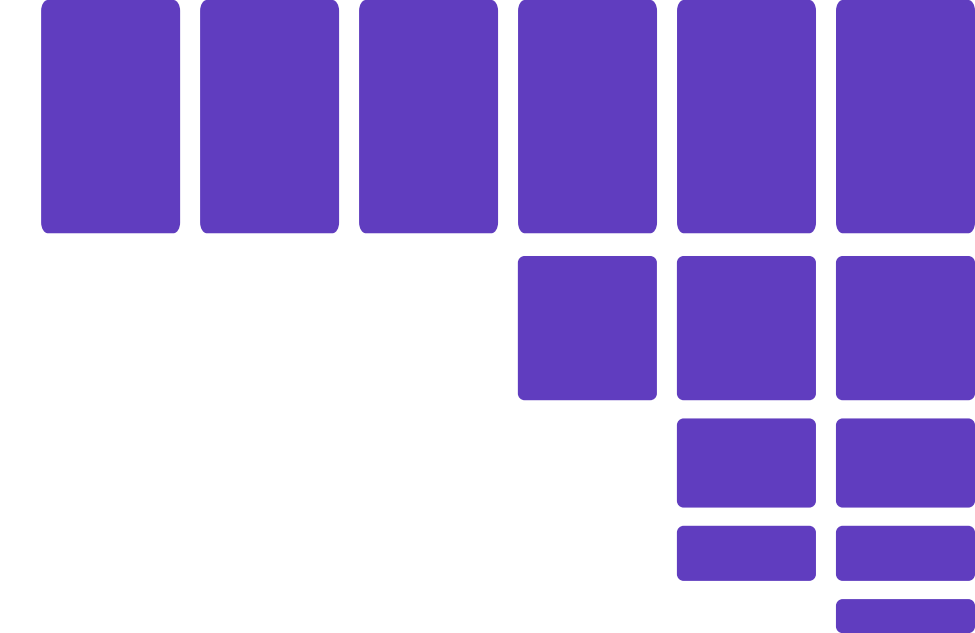

Tulevaisuustaaajuus- työpajojen käyttö korkeakoulun muutostyössä sekä oppimisen tulevaisuuden teemasta pidetty tulevaisuustyöpaja

Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulussa Xamkissa aloitettiin laaja pedagoginen uudistustyöskentely keväällä 2022. Työskentelyn tavoitteena oli muokata korkeakoulun omia toimintatapoja ja ajattelua sopivammaksi toimintaympäristön käynnissä oleviin muutoksiin. Kun tavoitteena oli kehittää korkeakoulun ja koko henkilöstön tulevaisuuskyvykkyyttä sekä osallistaa henkilöstöä, sidosryhmiä ja opiskelijoita yhteiseen muutoksen tavoitteiden pohdintaan, vaikutti Tulevaisuustaaajuus sopivalta menetelmältä.

Jotta työpajamallin toimivuutta ja sovellettavuutta voitaisiin arvioida ennen laajamittaisen monien eri fasilitaattorien vetämän työpajatyöskentelyn käynnistämistä, järjestettiin pilottityöpaja kulttuurin koulutusyksikölle. Pilottityöpajan järjestäminen onnistui nopealla aikataululla, sillä kulttuurin koulutusyksikössä oli jo aiemmin suunniteltu ja varattu kalentereihin tulevaisuusiltapäivä, jossa ideoitaisiin unelmien koulua. Pilottityöpaja järjestettiin hybridinä Xamkin Kouvolan kampuksen FUEL – Future Experience Lab -tilassa.

Työpohjat rakennettiin Miroon ja verkkotyöskentely Teamsiin. Työpajaan osallistui 28 opettajaa, kulttuurin pajahenkilöstöä sekä TKI-henkilöstöä. Paikan päällä FUELissa työpajaan otti osaa 18 osallistujaa viidessä pienryhmässä ja Teamsissa 10 osallistujaa kolmessa pienryhmässä. Työpajaa fasilitoi kaksi fasilitaattoria.

Tulevaisuustaajuus-menetelmä teemoitettiin oppimiseen tarkentamalla alun introtehtävä oppimisen tulevaisuuteen ja aikajanatehtävä oppimisen historiaan. Tulevaisuustaajuus-tehtävien jälkeen työpaja päätettiin tulevaisuuden oppimista

kiteyttäviin kysymyksiin, joihin vastattiin yksilöinä samanaikaisesti Miro-alustalle: Missä oppiminen tapahtuu? Mitä veisit sinne tämän päivän keskustelusta? Pilottityöpajan innostunut henki, toiveikkaat tulevaisuuden sanomat sekä oivaltavat tulevaisuuden oppimisen kiteytykset lopussa vahvistivat luottamusta menetelmän soveltuvuuteen organisaation laajaa osallistamista edellyttävässä muutosprosessissa.

Tulevaisuustaajuus-työpajoja järjestettiin kevään 2022 aikana yhteensä 14 soveltaen erilaisiin tilanteisiin: lähitapaamisiin, verkkoon tai hybridiin,

kymmenelle tai sadalle osallistujalle, monialaisille tai saman alan osallistujaryhmille, kahden tunnin tai kahden päivän aikatauluilla. Niihin osallistui yhteensä noin 440 opetuksen, tukipalvelujen ja tutkimusyksiköiden henkilöä, organisaation johtoa, sidosryhmäkumppania, opiskelijaa ja alumnia. Työpajoja fasilitoi 9 koulutettua fasilitaattoria, tyypillisesti pareittain tai kolmen neljän fasilitaattorin ryhmissä. Erilaisista sovelluksista riippumatta pajat noudattivat aina samaa kolmen työpajaosion kaavaa: haasta, kuvittele ja toimi.

Osallistujien näkemyksiä tulevaisuusajattelusta sekä kokemusta osallisuudesta mitattiin ennen ja jälkeen työpajan täytettävän kyselyn avulla. Kyselyssä hyödynnettiin Teknologian tutkimuskeskus VTT:n toteuttamassa Tulevaisuustaajuus-menetelmän arviointitutkimuksessa käytettyä kyselyä (Halonen ym. 2022) sekä

Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen kehittämää [osallisuusindikaattoria](#). Kyselyyn vastasi ennen työpajaa 330 ja työpajan jälkeen 208 osallistujaa. Tulevaisuusajattelua mitattiin yhdeksän väittämän avulla. Jokaisen väittämän keskiarvo oli korkeampi työpajan jälkeen kuin ennen työpajaa.

Lähteet:

Boulding, E. 1977. A Disarmed World: Problems in Imaging the Future, The Journal of Sociology & Social Welfare: Vol. 4: Iss. 3, Article 24.

Dufva, M., Grabtchak, A., Ikäheimo, H-P., Lähdemäki-Pekkinen, J. & Poussa L. 2021. Vaikuta tulevaisuuteen. Haasta, kuvittele ja toimi. Sitran selvityksiä 174.

Erätauko. Saatavissa: <https://www.eratauko.fi/mika-eratauko/> [viitattu 17.10.2023].

Halonen, M., Hyytinen, K. ja Kurki S. 2022. Tulevaisuusajattelu kansalaistaidoksi. Tulevaisuustaajuus-työpäjämenetelmän arviointitutkimuksen tulokset. Sitran selvityksiä 221.

O'Brien, K. ja Sygna, L. 2013. Responding to climate change: The three spheres of transformation. Proceedings of Transformation in a Changing Climate, 19-21 June 2013, Oslo, Norway. University of Oslo (pp.16–23).

Osallisuusindikaattori mittaa osallisuuden kokemusta. Saatavissa: <https://>

thl.fi/fi/web/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johtaminen/osallisuuden-edistaminen/heikoimmasa-asemassa-olevien-osallisuus/tutkimus/osallisuusindikaattori-mittaa-osallisuuden-kokemusta [viitattu 17.10.2023].

Poussa, L., Lähdemäki-Pekkinen, J., Ikäheimo, H-P. & Dufva, M. 2021. Tulevaisuustaajuus. Käsikirja työpajan vetäjälle. Työpäjämenetelmä toisenlaisten tulevaisuuksien rakentamiseen. Sitran selvityksiä 173.

Schacter DL., Addis DR., Hassabis D., Martin VC., Spreng RN., Szpunar KK. The future of memory: remembering, imagining, and the brain. Neuron. 2012 Nov 21;76(4):677–94.

Tulevaisuustaajuus. Saatavissa: <https://www.sitra.fi/hankkeet/tulevaisuustaajuus/> [viitattu 17.10.2023].

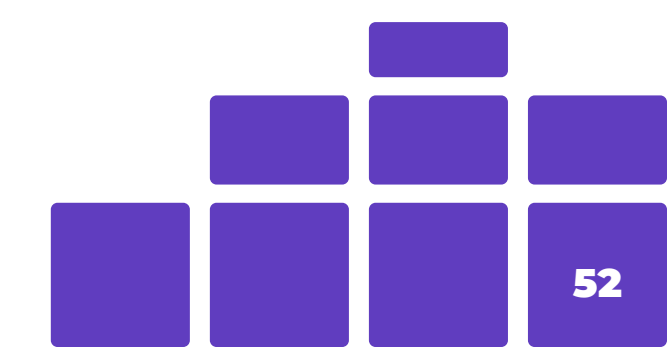
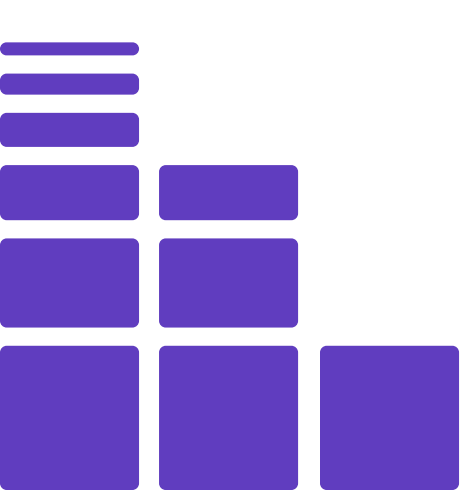
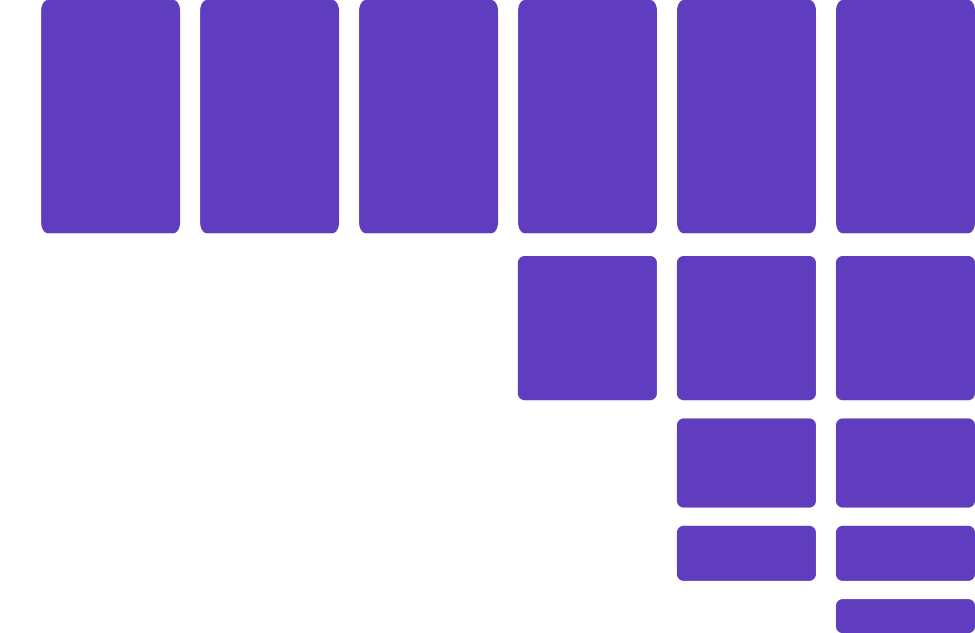

Kati Viljakainen

Kestävän tulevaisuuden työpaja: Viitekehys ja tiekartta raamittavat tulevaisuus- työskentelyä

Kestävän kehityksen periaatteiden ymmärrys on nousemassa yhä vahvemmin keskeiseksi kansalaistaidoksi, jolla on sekä kansallinen että globaali merkitys tasapainoisen, oikeudenmukaisen, ympäristön huomioon ottavan ja tasa-arvoisen yhteiskunnan rakentamisessa. Kestävän tulevaisuuden huomioiminen koulutusorganisaation arjessa ei kuitenkaan ole itsestään selvää. Etelä-Kymenlaakson ammattiopisto Ekamissa haastetta lähdetiin ratkomaan kestävän tulevaisuuden työpajatyöskentelyn avulla syyskuussa 2023.

Kestävän tulevaisuuden työpajassa käytettiin CreenComp-viitekehystä ja tavoiteltiin erityisesti Vastuullinen ja kestävä ammatillinen koulutus 2023 -tiekartan asettaman vision toteuttamista. Kestävän tulevaisuuden työpajan malli on näin oiva esimerkki tulevaisuustyöskentelystä, jossa hyödynnetään muualla tuotettuja asiasältöjä suunnittelussa, toteutuksessa ja tulosten hyödyntämisessä.

Tulevaisuustyöskentelyä kestävän kehityksen raameissa

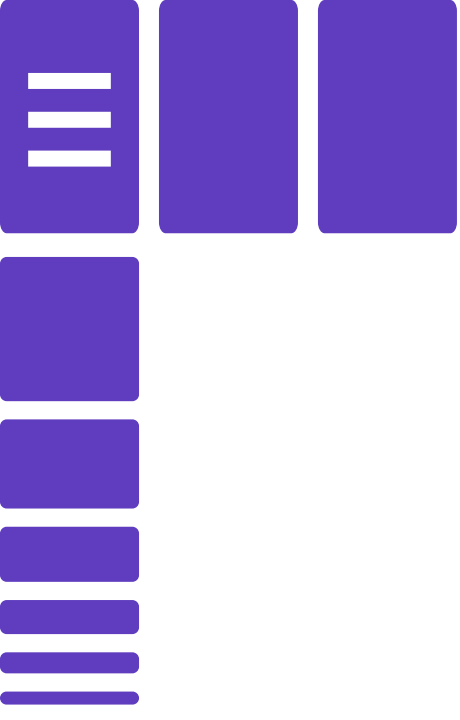
Koulutus on suurten muutospaineiden edessä. Esimerkiksi Sitran asiantuntijat Dufva, Solovjew-Wartiovaara ja Vataja huomauttivat jo vuonna 2021 julkaistussa artikkelissaan, että työn – ja sen myötä koulutuksenkin – tulevaisuuteen vaikuttaa merkittävästi se, miten ja missä aikataulussa pystymme vastaamaan ekologisen jälleenrakennuksen vaateisiin. Ymmärrys siitä, että työ tai koulutus

ei ole irrallaan muun maailman muutoksesta ja että edellytyksistä kouluttautua sekä löytää työtä näiden muutosten keskellä on huolehdittava, on vuosien saatossa vain vahvistunut. On ymmärrettävä, millaista uudenlaista työtä, ajattelua tai toimintaa ekologiseen jälleenrakennukseen vastaaminen tarkoittaa. Nykyisiä oletuksia on syytä haastaa ja koetella. (Dufva ym. 2021b.)

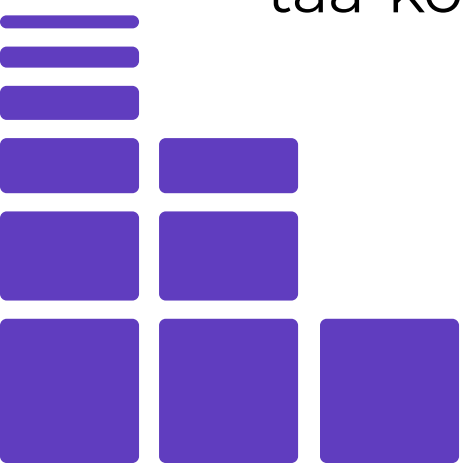
Jotta ymmärrystä on mahdollista kasvattaa, Ekamiin on syntynyt yhteisiin kestävyystavoitteisiin ja ennakoitietiedon hyödyntämiseen perehtynyt pieni tiimi: Sari Leppänen, Linda Jaatinen ja Susanna Eerola. Tiimi kutsui kokoon 5.9.2023 oppilaitoksen tiimipäälliköt ja koulutusta tukevien palveluiden esihenkilöt tulevaisuustyöpajaan. Osallistava tulevaisuustyöskentely viestii organisaatiossa

syntyneestä ajatuksesta, jonka mukaan henkilökunnasta koostuvat ”Uudistuvan Ekamin tekijöiden tekijät” ovat avainasemassa kestävyysosaamista kehitettäessä (Leppänen ym. 2023).

Ekami on sitoutunut yhdessä muiden oppilaitosten kanssa Vastuullinen ja kestävä ammatillinen koulutus

2023 -kestävyystiekarttaan (Leppänen ym. 2023). Tiekartassa keskeistä on erilaisten kestävyysratkaisujen ja muutostekijöiden esittely, jotta ammatillisessa koulutuksessa päästään yhdessä asetettuihin tavoitteisiin. Hiilineutraaliin ja luonnon kantokyvyn rajoissa toimivaan yhteiskuntaan tähdätään uudistamalla koulutuksen arvopohjaa, tehtäviä ja rooleja yhdessä työelämäkumppaneiden kanssa. Tiekartta on myös oppimisympäristö, joka mahdollistaa kohti samaa päämäärää mutta

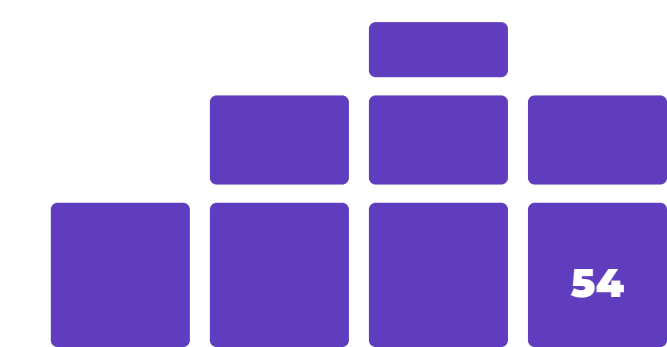
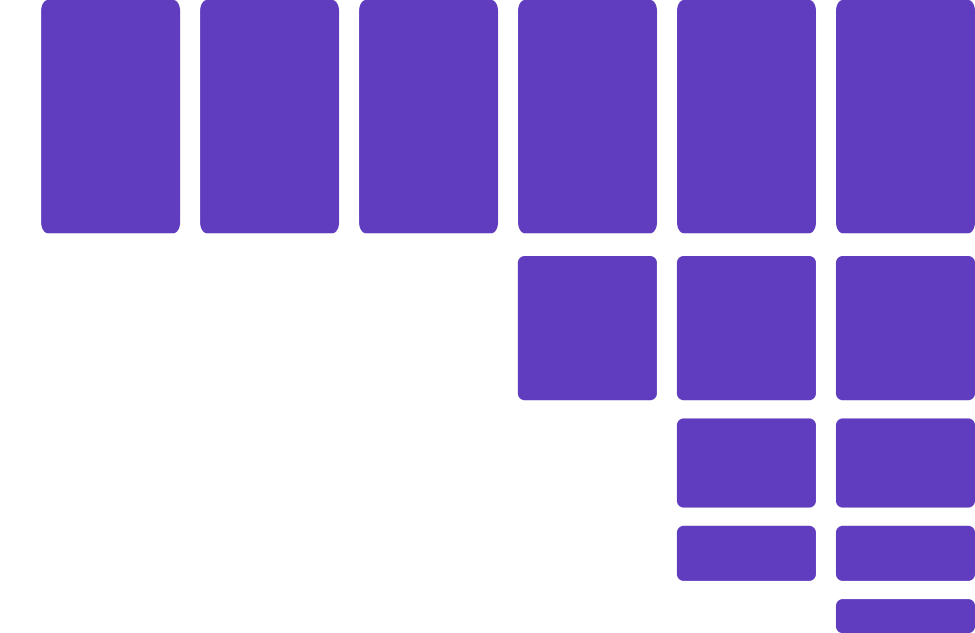
toisistaan erilaisten polkujen reflektoinnin. (VASKI 2023.)

Syksyllä järjestetyn kestäväns tulevaisuuden työpajan tavoitteena oli sekä esitellä osallistujille Vastuullinen ja kestävä ammatillinen koulutus 2030 -tiekartta että tulkita yhdessä tiekartan asettamaa visiota, tavoitteita ja toimenpiteitä oman oppilaitoksen näkökulmasta. Tiekartassa on viisi teemaa: johtaminen ja toimintakulttuuri, pedagogiikka ja oppimisympäristöt, henkilöstön osaaminen

ja ammatti-identiteetti, kumppanuudet sekä hiilineutraalius (VASKI 2023). Työpajan pienryhmätyöskentely rakentui suoraan näiden teemojen ympärille (Leppänen ym. 2023). Työpajan viitekehyksenä puolestaan sovellettiin Euroopan komission luomaa CreenCompmallia.

Työpajaa organisoineen tiimin lähtöoletus oli, että CreenComp-viitekehyksen mukainen kestävyysarvojen ilmentäminen, kestävyuden monitahoinen hallinta,

kestävien tulevaisuuksien visiointi ja kestävyystoiminta edellyttävät vahvaa tulevaisuusorientaatiota. Käytännön työpajatoteutuksessa hyödynnettiin osin Sitran Tulevaisuustaajuus-menetelmän oppeja. Näin esimerkiksi työpaja alkoi muistelemalla toimintaympäristön muutosta menneiden tapahtumien kautta. Vasta sitten siirryttiin tulevaisuutta koskeviin tavoitteisiin ja tekoihin. (Leppänen ym. 2023.)

GreenComp

Euroopan vihreän siirtymän ohjelman yksi toimenpiteistä on kestävää kehitystä koskevan eurooppalaisen osaamiskehyksen (GreenComp) luominen. Sen puitteissa pyritään tukemaan ympäristökestävyyttä koskevaa oppimista ja määrittämään kestävyysosaamisen osatekijöitä. Kaiken kaikkiaan kyseessä on neljän kestävyysosaamisalueen ja niihin sisältyvien 12 taidon kokonaisuus. (Euroopan komissio 2022, 2–5.)

Kestävyysarvojen ilmentäminen

- kestävyysarvojen arvostaminen
- oikeudenmukaisuuden tukeminen
- luonnon tärkeyden tunnustaminen

Kestävyysosaamisen monitahoisuuden hallinta

- järjestelmälähtöinen ajattelu
- kriittinen ajattelu
- ongelman rajaaminen

Kestävien tulevaisuuksien visiointi

- tulevaisuuslukutaito
- sopeutumiskyky
- tutkiva ajattelu

Kestävyystoiminta

- poliittinen toimijuus
- yhteistyö
- yksilön aloitteellisuus

(Euroopan komissio 2022, 5.)

Kestävän tulevaisuuden työpajan rakenne

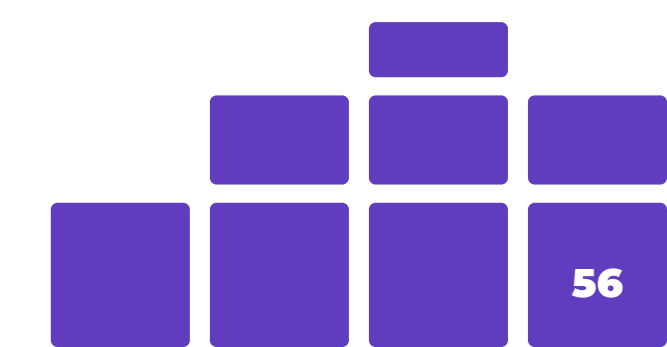
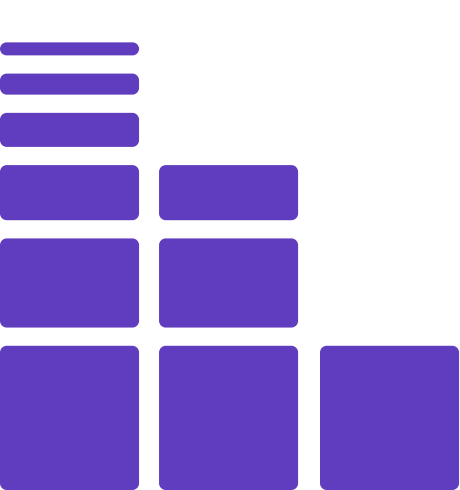
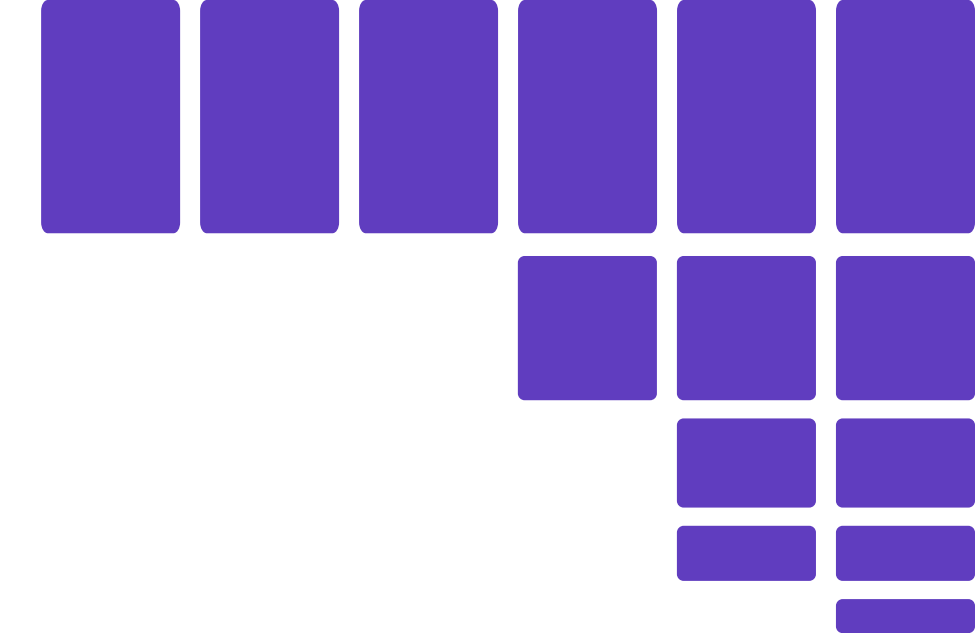
Työpaja rakentui
lämmittelyosasta,
työskentelyä tukevaan
materiaaliin tutustumisesta
ja pienryhmätyöskentelystä.

Lämmittely:

Muistilapuille kirjoitettiin havaintoja toimista, jotka kuvaavat ihmisen kestävän kehityksen vastaista suhdetta maailmaan. Laput liimattiin aikajanelle, joka käsitti viimeksi eleyt 30 vuotta. Lämmittelyharjoitusta jatkettiin valitsemalla kirjoitetuista havainnoista ne, jotka ovat vaikuttaneet erityisesti Ekamin nykytilaan. (Leppänen ym. 2023.)

Huomioita harjoituksesta: Suhde maailmaan havainnollistui hyvin konkreettisten esimerkkien kautta, jotka kertoivat sekä ajatusmallien kehityksestä että käytännön teknologioiden ja lainsäädännön vaikutuksesta arkiseen elämään ja koulutukseen. Harjoituksen toisessa osassa kaikki yleisesti maailmaan vaikuttaneet laput voitiin siirtää

myös Ekamiin vaikuttavien toimintojen joukkoon. (Leppänen ym. 2023.) Ekami ei ole muusta maailmasta erillinen ”saari”, vaan osa ympäröivän toimintaympäristön muutosta sekä vastaanottavana että aktiivisesti muutosta tekevänä osapuolena.

Työskentelyä tukevaan materiaaliin tutustuminen:

Työpajan toisessa vaiheessa esiteltiin muun muassa VASKI-hankkeen Ammatillisen koulutuksen kestävyystiekartan visio. Syvemmin asiaan perehdyttiin arvioimalla kasvatuksen ja koulutuksen suhdetta tulevaisuuteen Ekamin näkökulmasta. Kukin osallistuja merkitsi olettamuksensa Ekamin tulevaisuussuhteesta nelikenttään, jossa valittavana oli ruutu passiiviselle (muutokselle alistuminen), reaktiiviselle (muutokseen reagoiminen), preaktiiviselle (ennakoiva varautuminen) ja proaktiiviselle

(muutosta itse tekevä) suhteelle. (Leppänen ym. 2023.)

Huomioita harjoituksesta: Näkemykset Ekamin tulevaisuussuhteesta poikkesivat hieman toisistaan: jokaiseen nelikentän ruutuun merkittiin rasteja. Toisaalta melko useat sijoittivat rastinsa kahden ruudun välille, jopa aivan keskelle kaikkia vaihtoehtoja koskettaen. (Leppänen ym. 2023.)

Harjoitus voisi toimia avauksena laajemmallekin keskustelulle.

Tarkastelussa voitaisiin hyödyntää esimerkiksi tulevaisuuslukutaidon viitekehystä: Miltä pohjalta osallistujat vastaavat organisaatiota koskevaan kysymykseen? Tulevaisuuslukutaidossa huomioidaan yksilön tavat ajatella tulevaisuutta, ja käytännön suunnitelmien lisäksi ajattelun haastaminen, empatia ja mielikuvat tulevaisuudesta vaikuttavat siihen, mihin koetaan ylipäättään olevan mahdollista vaikuttaa (Dufva ym. 2021a).

Pienryhmätyöskentely: Ekami ekologisen jälleen- rakennuksen tekijänä

Työpajan kolmannessa vaiheessa osallistujat jakautuivat viiteen ryhmään, joista kussakin tarkasteltiin yhtä VASKI-hankkeen pääteemaa (johtaminen ja toimintakulttuuri, pedagogiikka ja oppimisympäristöt, henkilöstön osaaminen ja ammatti-identiteetti, kumppanuudet sekä hiilineutraalius). Pienryhmätyöskentelyn tukena hyödynnettiin GreenComp-viitekehystä, joka jaettiin ryhmille tiedoksi myös paperilla. (Leppänen ym. 2023.)

Pienryhmien tuottamat koosteet käytiin läpi myös koko osallistujajoukon kesken. Lopuksi jokainen osallistuja pääsi äänestämään kaikista esiin nousseista asioista kolmea tärkeimmäksi kokemaansa. Kaikki pääteemat saivat ääniä, mutta äännet eivät jakautuneet aivan tasaisesti. Äänestyksessä korostuivat teemat pedagogiikka ja oppimisympäristöt, johtaminen ja toimintakulttuuri sekä henkilöstön osaaminen ja ammatti-identiteetti. Kumppanuudet ja hiilineutraalius sisältöineen saivat selvästi vähemmän ääniä. (Leppänen ym. 2023.)

Lopuksi

GreenComp-viitekehysten (Euroopan komissio 2022) hengessä työpajan lopputulokset koostuvat kestävyysarvojen ilmentämiseen, kestävyiden monitahoiseen hallintaan, kestävien tulevaisuuksien visiointiin ja kestävyystoimintaan liittyvistä elementeistä. Voitaneenkin todeta, että yksittäistä organisaatiota laajemman viitekehysten huomioiminen on auttanut tarkastelemaan kestävyysteemaa monipuolisesti eri näkökulmista.

Ekamin kestävän tulevaisuuden työpaja oli tarkoituksella järjestetty omana, strategiaprosessista erillisenä kokonaisuutenaan, koska tulevaisuuskeskustelulle haluttiin antaa tilaa kehittyä ilman strategian mahdollisia rajoitteita. Työpajan vaikutukset näyttävät kuitenkin olevan välittömästi havaittavissa myös rinnakkaisesti kehitetyssä strategiassa. Tulevaisuustyöpajan myötä esiin nousseet aiheet ja myös osallistujien kasvanut tulevaisuusorientaatio kestävyysviitekehityksessä ovat vaikuttaneet työskentelyyn työpajakokonaisuutta laajemmin. (Leppänen ym. 2023.)

Mukana tässä artikkelissa esitellyssä työpajassa olivat Ekamin tiimipäälliköt ja koulutusta tukevien palvelujen esihenkilöt, mutta kiinnostus uusien sisäisten sidosryhmien kutsumiseen samankaltaisen tulevaisuustyöskentelyn pariin on jo herännyt. Uudet työpajat voisivat sitoa oppilaitoksen uuden strategian myös osaksi harjoituksia, sillä uuden strategian on tunnistettu mitä suurimmassa määrin vaikuttavan valintoihin, jotka ohjaavat kohti eettisesti ja kestävästi rakentuvaa oppilaitostoimintaa. (Leppänen ym. 2023.)

Lähteet:

Dufva, M., Grabtchak, A., Ikäheimo, H., Lähdemäki-Pekkinen, J., & Poussa, L. 2021a. Vaikuta tulevaisuuteen. Haasta, kuvittele, toimi. Sitran selviytyksiä 174. PDF. <https://www.sitra.fi/app/uploads/2021/01/vaikuta-tulevaisuuteen.pdf> [viitattu 13.11.2023].

Dufva, M., Solovjew-Wartiovaara, A. & Vataja, K. 2021b. Työn tulevaisuudet megatrendien valossa. Verkkoartikkeli. Saatavissa: <https://www.sitra.fi/artikkelit/tyon-tulevaisuudet-megatrendien-valossa/> [viitattu 13.11.2023].

Euroopan komissio. 2022. GreenComp, Kestävää kehitystä koskeva eurooppalainen osaamiskehys. Euroopan komissio, Yhteinen tutkimuskeskus, Euroopan unionin julkaisuotoimisto. Saatavissa: <https://data.europa.eu/doi/10.2760/595099> [viitattu 13.11.2023].

Leppänen, S., Jaatinen, L. & Eerola, S. Yhdessä kohti ekologista jälleenrakennusta. Tulevaisuustyöpajan raportti 5.9.2023. Sisäinen luonnos: julkaisematon lähde.

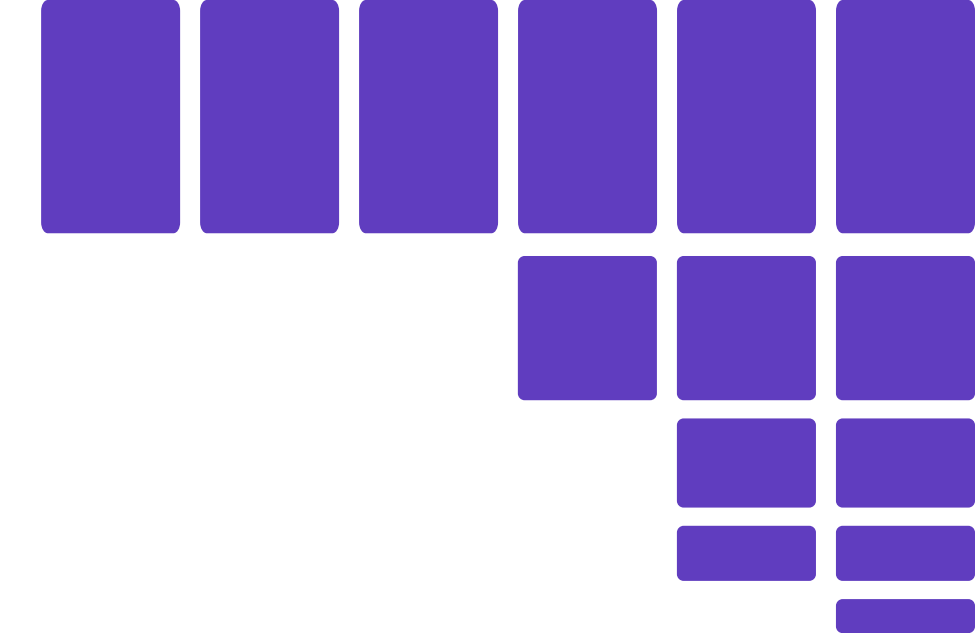
VASKI. 2023. Kestävyystiekartta. <https://vaski.info/kestavyystiekartta/> [viitattu 13.11.2023].

Irina Kujanpää

Jos et löydä sopivaa
työskentelymenetelmää,
kehitä omasi!

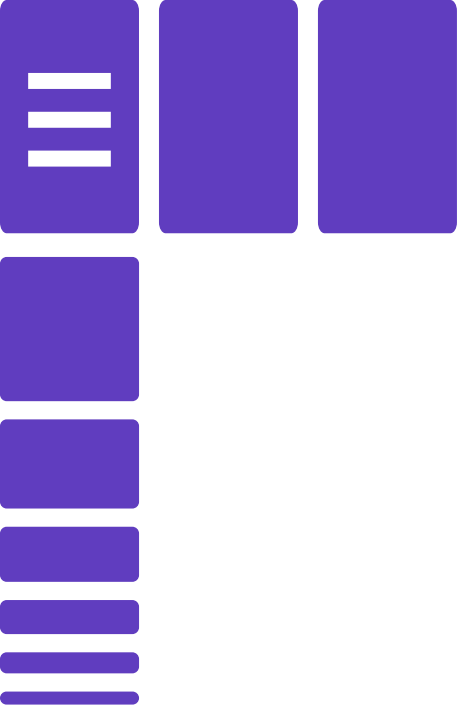
– Case: Pikaennakointi

Oletko koskaan miettinyt, mistä työpaja- tai ennakointimenetelmät tulevat? Yksinkertainen vastaus: joku keksi jotain, perusteli sitä jotenkin, kokeili, toimisiko se ja tuotti tuloksia. Antoi vielä sen jälkeen nimen menetelmälle ja jakoi tietoa, jotta muutkin voisivat käyttää samaa menetelmää. Menetelmiä voi kehittää kuka tahansa. Aina voi ideoida ja kokeilla uutta. Eri asia on, mitkä menetelmät lopulta toimivat ja jäävät elämään.

Uuden työpajamenetelmän suunnittelu on samankaltaista kuin työpajankin suunnittelu. Menetelmiä

kehittäessä näitä asioita tarkastellaan vain hieman eri suunnasta ja ehkä syvemmältäkin. Aivan kuten työpaikaakin suunniteltaessa, on menetelmän kehittämisessä huomioitava siis kohderyhmä, rajoitteet ja tavoitteet. Kun ymmärtää, mitä menetelmän avulla halutaan saada aikaan, keiden kanssa ja millaisin rajoituksin, on jo hyvässä alussa luomassa uutta menetelmää. Kehittämisen pohjaksi kannattaa miettiä ensin vastauksia seuraaviin kysymyksiin:

Menetelmätoteutuksien ideointivaiheessa pätevät samat säännöt kuin luovassa kehittämisessä ylipäätään: alussa ideoiden määrää ei

Mikä tulisi olla työpajamenetelmän lopputulos?

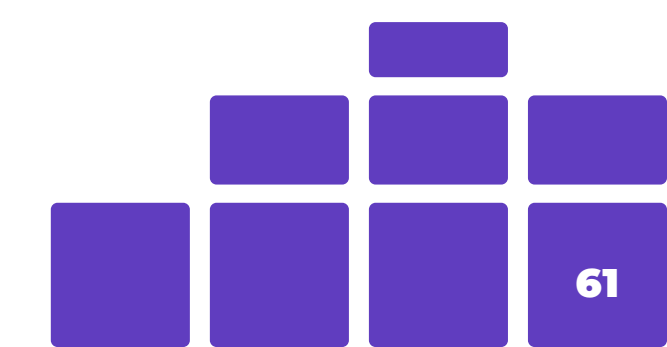
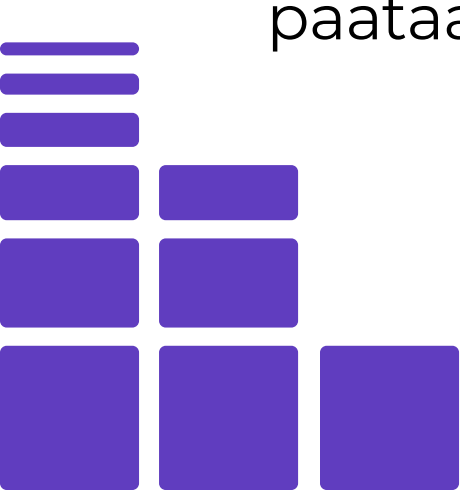
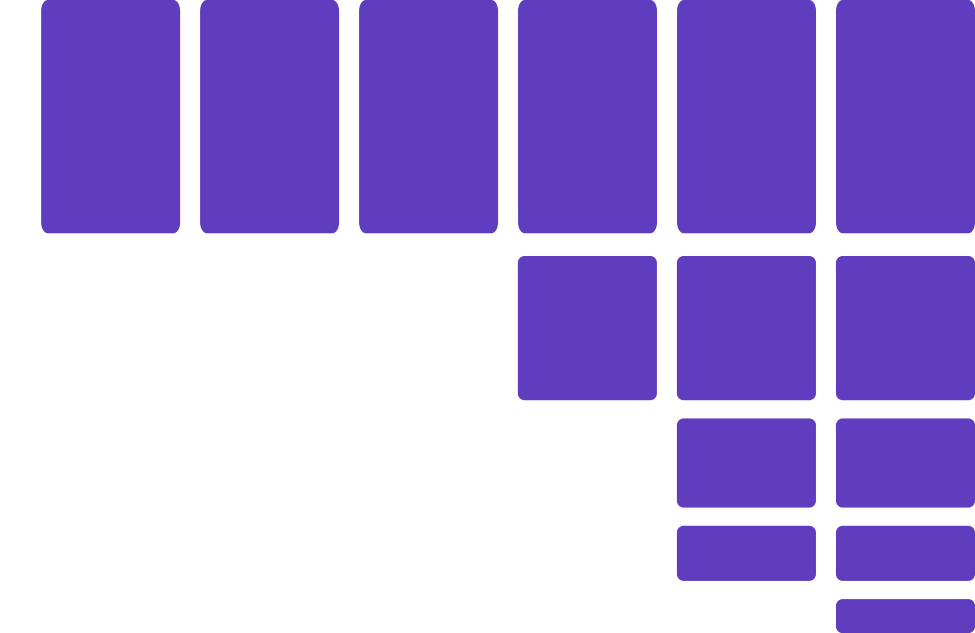
Onko se tuotettua näkemystä, tietoa, lisääntynyttä ymmärrystä vai kenties jotain tunnetta?

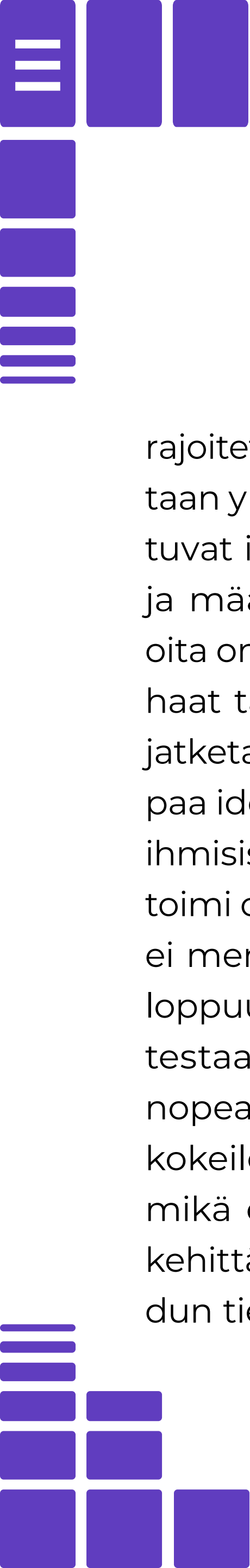
Tulisiko sen olla kirjoitettua, piirrettyä, puhuttua, leikittyä, koettua, tunnettua vai jotain muuta?

Mitä osallistujilta vaaditaan, jotta osallistujat voivat tuottaa halutun lopputuloksen?

Tulisiko ennen menetelmän aloitusta varmistaa, että osallistujilla on ensin yhteisymmärrys jostain, riittävää tietopohjaa, turvallisuuden tunteen kokemusta vai kenties innostusta aiheetta kohtaan? Mitä pitäisi tapahtua, jotta tähän tilanteeseen päästään? Onko siihen pääseminen osa menetelmää vai tulisiko sen tapahtua erikseen?

Mikä on paras tapa auttaa osallistujia saamaan aikaan toivottu lopputulos?

rajoiteta. Kaikki mieleen tuleva kirja-
taan ylös. Myös aluksi hölmöltä tun-
tuvat ideat ovat tässä hyviä ideoita
ja määrä korvaa laadun. Kun ide-
oita on riittävästi, valitaan niistä par-
haat tarkasteltavaksi. Kehittämistä
jatketaan hiomalla yhtä tai useam-
paa ideaa eteenpäin. Koska kyse on
ihmisistä ja koska ihmiset eivät aina
toimi odotetulla tavalla ja loogisesti,
ei menetelmää kannata hioa aivan
loppuun asti itsekseen, vaan pyrkiä
testaamaan sitä mahdollisimman
nopeassa vaiheessa. Lopulta vasta
kokeilemalla tietää, mikä toimii ja
mikä ei – ja menetelmää voi aina
kehittää eteenpäin kokeiluista saa-
dun tiedon perusteella.

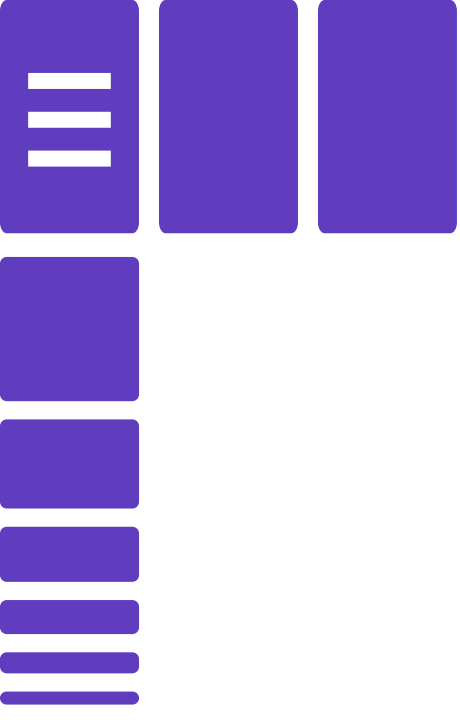
Käytännönläheinen menetelmä selkeään tarpeeseen: case Pikaennakointi

Kymenlaakson ennakointiryhmästä
tuli ehdotus, että alue-ennakoinnin
tueksi tarvittaisiin jonkinlaista tilan-
nekatsaustyyppistä pikaennakointia.
Kenelläkään ei ollut tässä vaiheessa
tietoa tai näkemystä siitä, miten tar-
peeseen vastaavaa pikaennakoin-
tia voitaisiin tehdä. Menetelmän
kehittäminen alkoi tarkastelemalla

taustatietoja ja tarvetta tarkemmin.
(Kujanpää 2023.)

Ennakointimenetelmän tulokseksi
toivottiin ajantasaista katsausta
käynnissä oleviin muutoksiin, jotta
ne pystyttäisiin tunnistamaan ajoissa
ja jotta niihin voitaisiin reagoida
tarpeen mukaisesti. Menetelmän

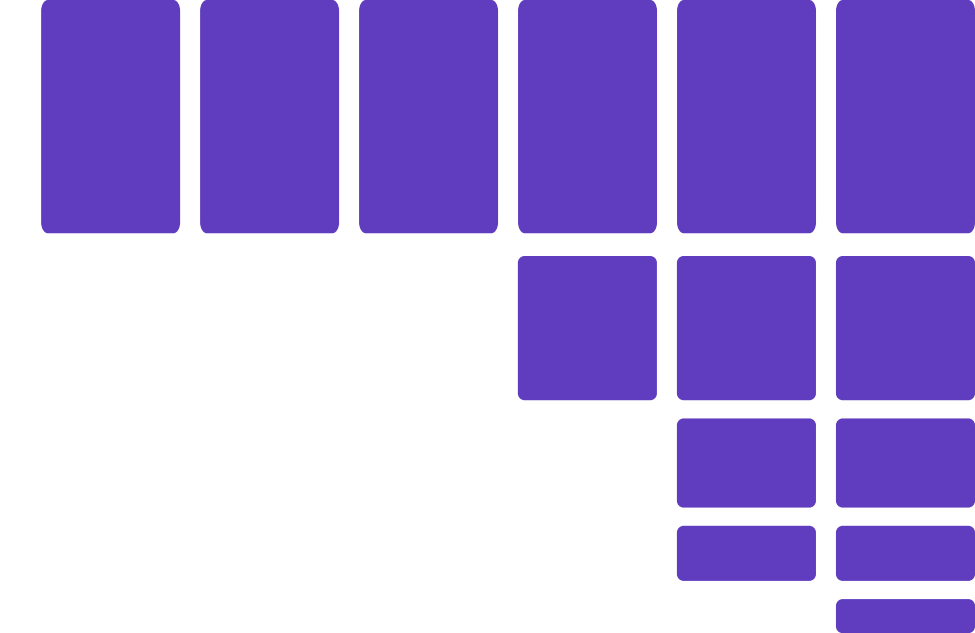

kohderyhmänä toimi Kymenlaakson ennakoitinyrkki eli ryhmä ennakoitua tuntevia ihmisiä laajasti maakunnan eri organisaatioista. Koska puhuttiin pikaennakoinnista, menetelmän ei toivottu tuottavan juurikaan ylimääräistä työtä kenellekään. Rajoitteiksi jo tarvevaiheessa muodostuivat aika ja riittävä keveys. Menetelmän tulosten tulisi olla myös helposti ja nopeasti todettavissa ilman erillistä analysointia. Tulosten tuli liittyä Kymenlaakson maakuntaan, ja menetelmän piti auttaa tunnistamaan erilaisista muutosilmiöistä

ne, mitkä ovat oleellisimpia. (Kujanpää 2023.)

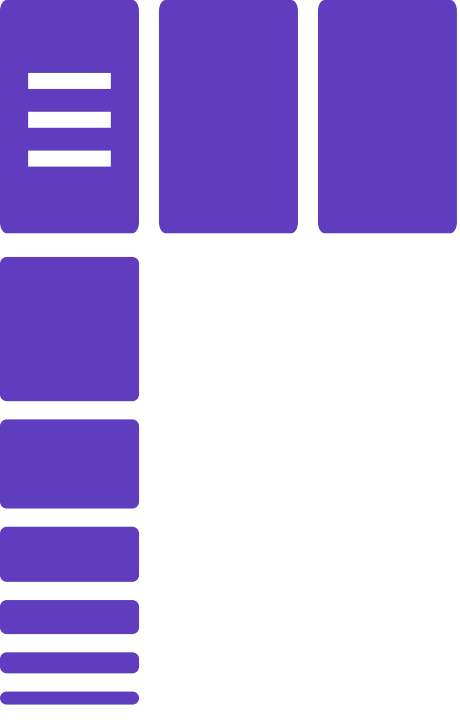
Mahdollisista toteutustavoista kehittyi lopulta kolmivaiheinen prosessi, jossa 1. tunnistetaan ensin yksin ja sen jälkeen pareittain tai pienissä ryhmissä alueeseen vaikuttavia muutosvoimia, 2. priorisoidaan niitä reagointitarpeen voimakkuuden ja kiireellisyyden perusteella, sekä 3. tarkastellaan lopuksi tärkeimpiä muutosvoimia syvällisemmin toimenpidetarpeiden tunnistamiseksi. (Kujanpää 2023.)

Lopulta vain kokeileminen kertoo, miten menetelmä toimii käytännössä. Pikaennakointia testattiin työpajassa ulkoilmassa ja toteutus tehtiin tarralapuvin. Vaikka laput osin lentelivät tuulen mukana, osallistujat lähtivät mukaan menetelmään, ja tunnistettuja muutosilmiöitä kertyi paljon. Toteutuksessa jouduttiin sen verran muuttamaan alkuperäisiä suunnitelmia, että priorisoinnin loppuvaiheessa kerätiin tärkeimpien ja kiireellisimmiksi määriteltyjen muutosilmiöiden lista. Näiden kymmenen aihealueen priorisointia jatkettiin

vielä yhteisellä huutoäänestyksellä kaksi aihetta kerrallaan. Näin lopputulokseksi valikoitui kolme aihealuetta, joita pienryhmät tarkastelivat vielä niihin liittyvien mahdollisuuksien, uhkien ja tarvittavien toimenpiteiden osalta.

Menetelmän avulla saatiin luotua yhteistä käsitystä alueen tulevaisuuteen vaikuttavista muutosvoimista sekä joistain tarvittavista toimenpiteistä. Esimerkiksi vetytaloutta pohdinnut ryhmä päätyi pohdinnoissaan lopulta siihen, että aiheesta ei tiedetä

juuri mitään, joten tärkein tarvittava toimenpide tuossa vaiheessa olikin yleisen ymmärryksen lisääminen. (Kujanpää 2023.)

Pikaennakointi ei ole menetelmänä kaikenkattava, mutta toimii tarkoitukseensa. Jotta pikaennakointi tunnissa onnistuu riittävällä tasolla, vaatii se osallistujiltakin riittävää pohjanäkemyistä muutosvoimista. Ennakointinyrkin jäsenet edustavat laaja-alaisesti alueen toimijoita, ja kaikki työskentelevät tavalla tai toisella ennakkoinnin parissa, joten heidän kanssaan menetelmällä saatiin hyvä koonti aikaan. Menetelmän toistaminen puolivuositain tai vuosittain

voisi vielä tarkentaa näkymiä siitä, miten muutosvoimat ovat liikkeessä ja nouseeko uusissa tarkasteluissa esiin jotain sellaista, joka aiemmin olikin piilossa.

Pikaennakointi toimiikin menetelmänä parhaiten juuri toistuvassa käytössä. Jatkuvan tarkastelun avulla voidaan tarttua suhteellisen nopeasti muuttuviin haasteisiin ja esiin tuleviin mahdollisuuksiin. Tästä näkökulmasta menetelmä toimii erityisen hyvin nimenomaan päätöksenteon tukena. Menetelmää toistettaessa aiempia muutosvoimia voi hyödyntää ideoinnin pohjana.

Kuten jokainen voi kehittää omia menetelmiä, kaikkia menetelmiä on myös mahdollista varioida. Niin tätäkin. Pikaennakkoinnin pohjalta on ideoitu muidenkin työpajojen sisältöjä. Menetelmässä on mukana myös tiettyä joustavuutta: ideoita voi kerätä jo etukäteen tai sitä voi käyttää myös erilaisten skenaarioiden tulkitsemisen välineenä. Löydettyjä muutosilmiöitä voi myös yhdistää syvällisempään pohdintaan: näennäisesti irralliset asiat voivat yhdistettyinä tuottaa mielenkiintoisia näkemyksiä tulevaisuudesta.

Lähteet:

Kujanpää, I. 2023. Kymenlaakson ennakkointinyrkin pikaennakkoinnin tuloksia. PDF-dokumentti. Saatavissa: https://ennakointi.kymenlaakso.fi/images/Pikaennakkoinnin_tuloksia_2023.pdf. [viitattu 13.11.2023].

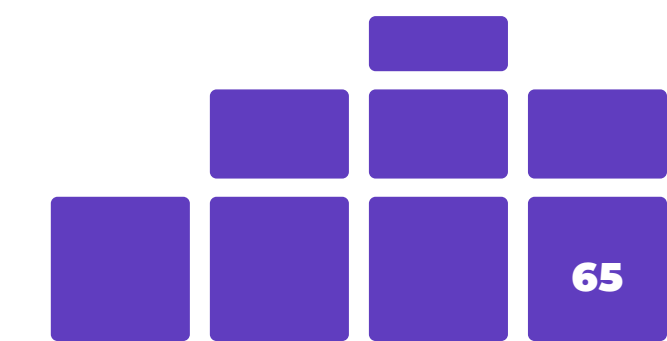
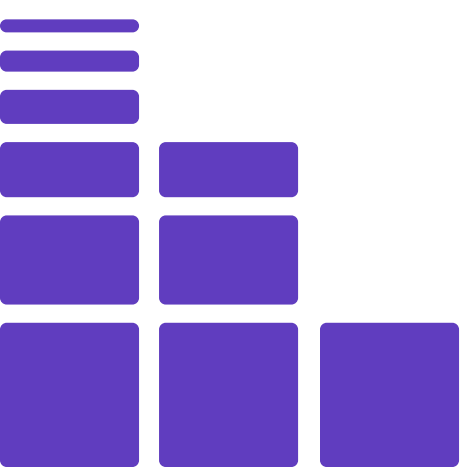
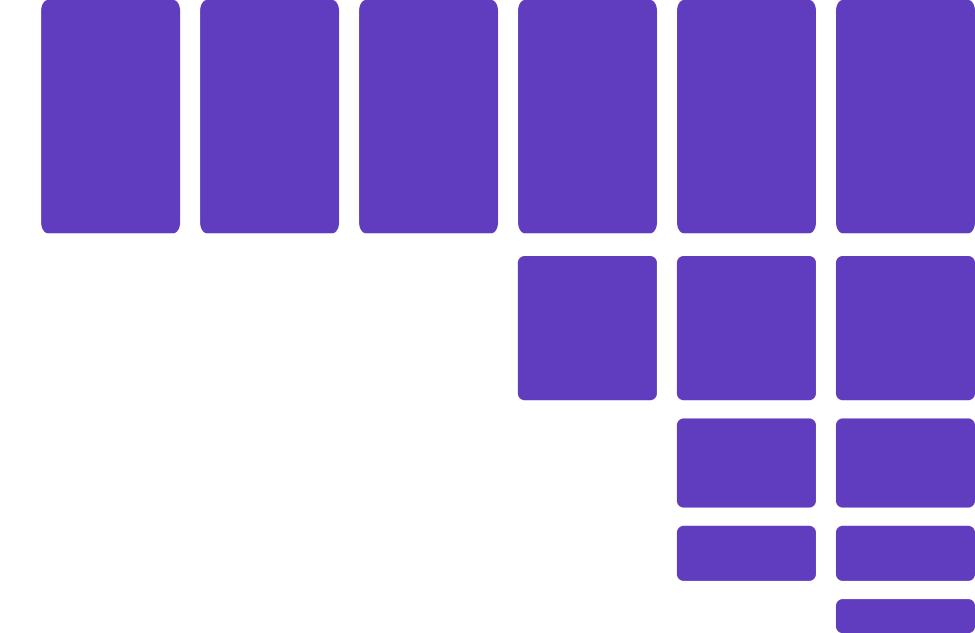

Kati Viljakainen & Irina Kujanpää

Ennakointitietoa työpajoissa hyödynnettäväksi

Ennakointitietoa on paljon. Sen sijaan voi olla vaikeaa löytää omaan käyttötarpeeseen sopivia materiaaleja ja keksiä, miten tietoa voisi hyödyntää eri yhteyksissä. Kymenlaaksossa asiaa on lähdetty ratkaisemaan kokoamalla alueelle relevanttia tietoa yhteen ennakointi.kymenlaakso.fi-verkkosivustolle.

Monipuolisia raportteja ja tilastotietoa täydennetään luovilla ja pelillisillä menetelmillä. **Ennakointipalvelu**, **Futuristitesti** ja **Kymenlaakson megatrendit 2023 -ThingLink** ovat jokaisen vapaasti hyödynnettävissä jo nyt. Ne toimivat mainiosti myös erilaisten työpajojen materiaaleina.

Kolme ennakointisovellusta houkuttelee tulevaisuustiedon pariin

Tässä artikkelissa esitellään kolme innostavaa, pelillistä ennakointisovellusta, jotka löytyvät Kymenlaakson ennakointisivustolta. Valmiit ohjeet ennakointimateriaalien hyödyntämiseksi ja pelillinen ote täydentävät muutoin suurelta osin raportteihin ja tilastoihin perustuvaa ennakointimateriaalia.

Sovellusten sisältö on vahvasti kiinni tulevaisuustiedossa, jota voidaan hyödyntää hyvin erilaisissa tilanteissa. **Ennakointipalvelussa** esiteltyjä tulevaisuuden valintakoneen sisältöjä on esimerkiksi viety Pyhtään ja Kouvolan nuorten työpajoihin keskustelua alustamaan; **Futuristitesti** on viritänyt yhteisöpedagogiopiskelijat

tulevaisuustunnelmaan ja **Kymenlaakson megatrendit 2023 -ThingLink** johdattanut samaiset opiskelijat syvemmälle tulevaisuuden vaihtoehtojen tarkasteluun. Sovellukset ovatkin hyödynnettävissä yksin tai toisiinsa yhdisteltyinä.

- [Ennakointipalvelu](#)
- [Futuristitesti](#)
- [Kymenlaakson megatrendit 2023 ThingLink](#)

Ennakointipalvelussa tarkastellaan vaihtoehtoisia väittämiä tulevaisuudesta

Kymenlaakson ennakointipalvelu on kehitetty tukemaan tulevaisuustyöskentelyä ja päätöksentekoa. Se tarjoaa helpon tavan tarkastella vaihtoehtoisia väittämiä tulevaisuudesta. Sitä voi käyttää apuna itsekseen, tai sen väittämiä voi hyödyntää työpajatyöskentelyn apuna. Parhaimmillaan ennakointipalvelun väittämät voivat

toimia sytykkeinä keskustelulle ja pohdinnalle siitä, millaisia mahdollisuuksia ja haasteita saatamme tulevaisuudessa kohdata.

Ennakointipalvelu koostuu kahdesta osasta: Tulevaisuuksien valintakoneesta sekä työpohjasta. Valintakoneeseen on kerätty valmiita

wäittämiä tulevaisuudesta. Väittämät on kerätty Kymenlaakson tulevaisuusverstaista sekä Kymenlaakson skenaarioista, joten ne ovat jo osittain validoituja näkemyksiä tulevaisuudesta. Väittämät myös päivittyvät vuosittaisten tulevaisuusverstaiden tulosten mukaan. Sisältö on jaoteltu 12 teemaan Elina Hiltusen

[Tulevaisuuskenttä](#)-työkalun mukaisesti. Työpohjalle taas on kerätty valmiiksi esimerkkiohjeita siitä, miten ennakointipalvelua voi käyttää. Valintakonetta voi kuitenkin hyödyntää ilman työpohjaakin.

Ennakointipalvelun avulla tulevaisuuksia ei tarvitse lähteä kuvittelemaan tyhjältä pöydältä. Valintakoneella voi esimerkiksi valita kulloinkin käsillä olevaan aiheeseen liittyviä väittämiä, tarkastella erilaisia näkemyksiä jonkin valitun teeman

KUVA 2. Ennakointipalvelu

Etsi

VALIKKO

TERVEYS JA HYVINVOINTI

Sivu: 1 / 12

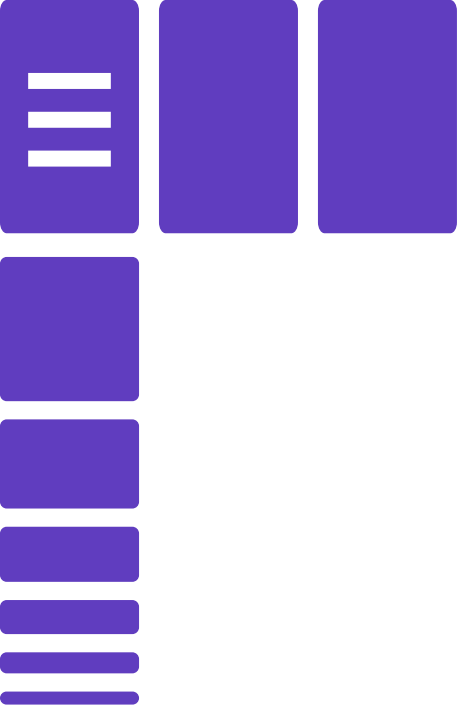
Valitse aihealue

TERVEYS JA HYVINVOINTI. VALITSE AIHEALUEelta 0-5 VÄITTÄMÄÄ

- Väestön vanhetessa yhteiskunta ei pysty enää pitämään huolta kaikista ja joutuu tekemään kipeitä valintoja.
- Digitaalisen hyvinvointidatan keräämiseen liittyvät uhkakuvat alkavat toteutua tietomurtojen ja lisääntyneen viranomaisseurannan kautta. Vaikka Kymenlaaksossa on kyberturvallisuuden osaamista, ei se riitä turvaamaan henkilökohtaista dataa.
- Biohakkerointi yleistyy ja ihmiset pyrkivät optimoimaan suorituskykyään eri tavoin. Myös perustarpeet – hyvä ravinto, puhdas ympäristö ja riittävä lepo – ovat vihdoinkin arvossaan, mikä kasvattaa Kymenlaakson vetovoimaa hyvinvoinnistaan kiinnostuneiden henkilöiden silmissä.
- Sosiaali- ja terveyspalveluissa koetaan ennennäkemätön palveluntarve väestön ikääntyessä ja huonovointisuuden lisääntyessä. Alan työvoimasta taistellaan muiden alueiden kanssa.
- Talouden mittareiden (mm. BKT) rinnalle nousevat hyvinvoinnin mittarit. Palveluissa panostetaan erityisesti sosiaali- ja terveyshaasteita ennaltaehkäisevään toimintaan ja asiakkaiden yksilöllisten polkujen tukemiseen. Mm. Kulttuurihyvinvointipalvelut ulotetaan yhä uusien ryhmien saataville.

✓ SEURAAVA

kohdalta tai sieltä löytyvien näkemysten pohjalta voi lähteä etsimään tulevaisuudessa piileviä mahdollisuuksia tai uhkia.

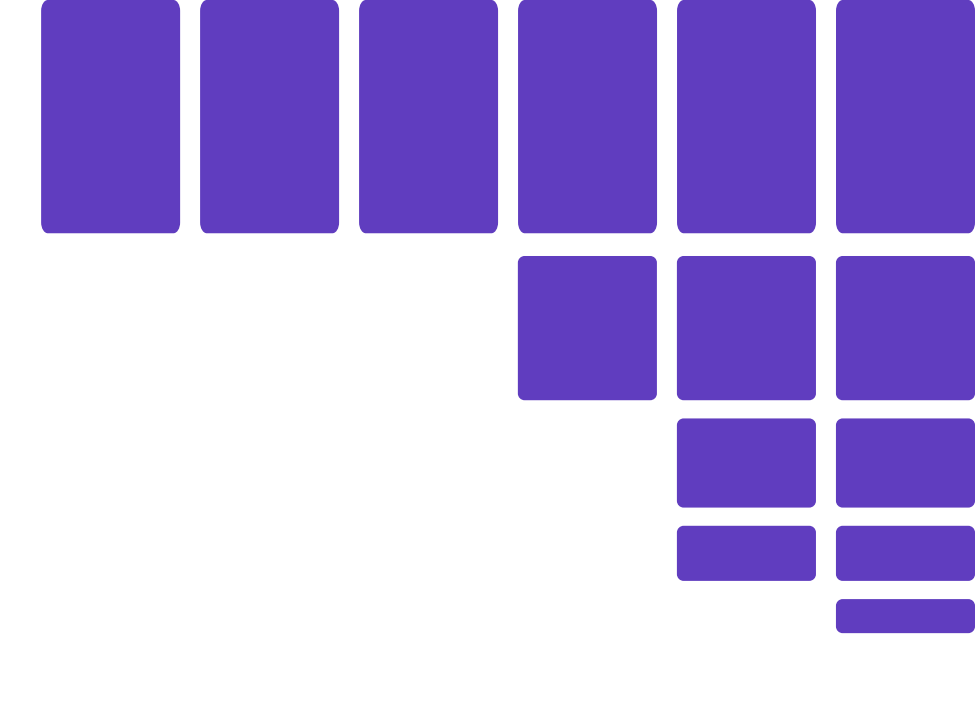
Yhdessä tulevaisuustyöpajassa ennakointipalvelua hyödynnettiin jo suunnitteluvaiheessa. Alustalta kerättiin tulevaisuustyöpajaan sopivia väittämiä, joista koottiin viiteen eri teemaan sopivia näkemyksiä tulevaisuudesta. Työpajassa pienryhmät tarkastelivat näitä koonteja yhtä kerrallaan ja

siirtyivät sitten pohtimaan seuraavaa aihepiiriä. Näin pystyttiin ammentamaan ajatuksia myös aiempien ryhmien vastauksista, jotka kirjattiin työpohjalle. Tehtävässä etsittiin väittämien avulla teemoihin liittyviä haasteita ja mahdollisuuksia sekä toimenpiteitä uhkien välttämiseksi ja mahdollisuuksien vahvistamiseksi. Työpajakonseptin tuloksena on julkaistu Pyhtään ja Kouvolan nuorten työpajojen raportit, joissa [Ennakointipalvelun](#) pohjustamia tuloksia

pääsee tarkastelemaan. Nuoret kokivat tehtävän selkeäksi, ja sen avulla tuotettiin monipuolisia näkemyksiä alueen tulevaisuudesta.

Toisessa tulevaisuustyöpajassa osallistujien tehtävänä oli oman ideoinnin lisäksi valita ennakointipalvelun valintakoneesta sellaisia työpajan aiheeseen liittyviä signaaleja, joilla voisi olla mahdollisesti jotain vaikutusta aiheen tulevaisuuteen. Vaikka ennako-oletuksena oli, että ennakointipalvelusta

signaalien etsiminen voisi tuottaa teknisiä haasteita osalle osallistujista, pääsivät kaikki sujuvasti älypuhelimensa avulla toteuttamaan tehtävää. Kun signaalit ja ideat oli kerätty, tarkasteltiin niitä vielä niiden tärkeyden ja todennäköisyyksien perusteella. Tässä työpajassa tehtävän avulla haluttiin tehdä tilannekatsausta, mutta samantyyppistä lähestymistapaa voisi hyödyntää monen muunkin työskentelyn apuna.

Futuristitestin avulla virittäydytään leikkimielisesti tulevaisuustunnelmaan

Kukapa ei olisi tehnyt lehtien ja verkkosivujen leikkimielisiä testejä, joissa mitataan milloin mitäkin luonteenpiirrettä tai lempiasiaa. Näin toimii myös Futuristitesti. Siinä testataan, kuinka optimistinen futuristi olet. Leikkimielinen testi perustuu kuitenkin tulevaisuustietoon ja kysymykset ovat tiukkaa asiaa. Niihin vastaaminen ei ole aina helppoa, ja vastatessa joutuu pohtimaan omaa suhdettaan tulevaisuuden näkymiin.

Kokemukset Futuristitestistä ovat positiivisia. Sen käyttö onnistuu helposti puhelimella, mikä on hyvä erityisesti silloin, kun muuten työpajatilanteessa ei käytetä esimerkiksi tietokoneita. Toisaalta myös etätyöpajoissa voidaan helposti jakaa linkki testiin, ja vastaaminen tapahtuu itsenäisesti. Teknisesti yksinkertaisen futuristitestin suorittaminen ei vaadi kattavia käyttöohjeita tai ohjausta: vastaaminen voidaan aloittaa nopeasti.

”Futuristitesti toimi lämmittelytehtävänä tulevaisuustyöskentelylle. Sen avulla pääsi jo tarkastelemaan tulevaisuuteen liittyviä teemoja sekä pohtimaan, tarkasteleeko tulevaisuutta valoisana vai synkkänä”, kommentoi eräs tulevaisuustyöpajan osallistuja.

Vaikka teknisesti Futuristitesti on yksinkertainen, voi vastausten pohtiminen olla haastavaa. Useiden kokeilujen perusteella näyttäisi, että mitä

enemmän tulevaisuustietoon perehtynyt vastaaja on, sitä vaikeammalta vastaaminen tuntuu. Alle kymmenvuotias testihenkilö koki kysymykset hyvin helppoina, eikä hänen tarvinnut pohtia suoraviivaisia vastauksiaan. Peruskoululaisilla vastausten optimistisuus näyttäisi yhdistyvän myös kokemukseen omasta tulevaisuudesta ja siitä, miten selviä tulevaisuuden suunnitelmat ovat omalla kohdalla. Myös vastausajankohdalla

KUVA 3. Futuristitesti

KUINKA OPTIMISTINEN FUTURISTI OLET?

Katsotko tulevaisuuteen vaaleanpunaisten lasien läpi vai näetkö edessä synkkiä pilviä?

Testaa tällä leikkimielisellä testillä, millainen futuristi olet! Valitse alla olevista vastausvaihtoehdoista se, joka mielestäsi todennäköisimmin kuvaa sitä suuntaa, mihin tulevaisuus on tällä hetkellä menossa.

eduko
Koulun Ammattopisto

EKAMI
TEKIJÖIDEN TEKIJÄT

Euroopan unioni
Euroopan sosiaalirahasto

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

XAMK
Kaakkois-Suomen
ammattikorkeakoulu

► YHÄ USEAMPI PALVELU, KUTEN MYÖS TYÖNTEKO, MUUTTUU DIGITAALISEKSI. MITÄ SE TULEE TARKOITTAMAAN TULEVAISUUDESSA?

- Meidän tulee huolehtia digituesta, jotta jokainen pääsee tarvitsemiensa palveluiden pariin.
- Etätyöt mahdollistavat asumisen unelmiensa mukaisesti, vaikka työ olisikin muualla.

voi olla väliä: joinakin päivinä maailma vain näyttäytyy positiivisemmassa valossa kuin toisina. Yhtä kaikki, Futuristitesti toimii hyvin lämmittelytehtävänä, kun halutaan aloittaa työskentely tulevaisuusaiheiden parissa ja saada ajatukset suuntautumaan tästä päivästä eteenpäin. Olennaista on myös saatujen tulosten reflektointi. Testin jälkeen osallistujilta on kysytty paitsi testituloksia myös se, ovatko osallistujat testin kanssa samaa mieltä.

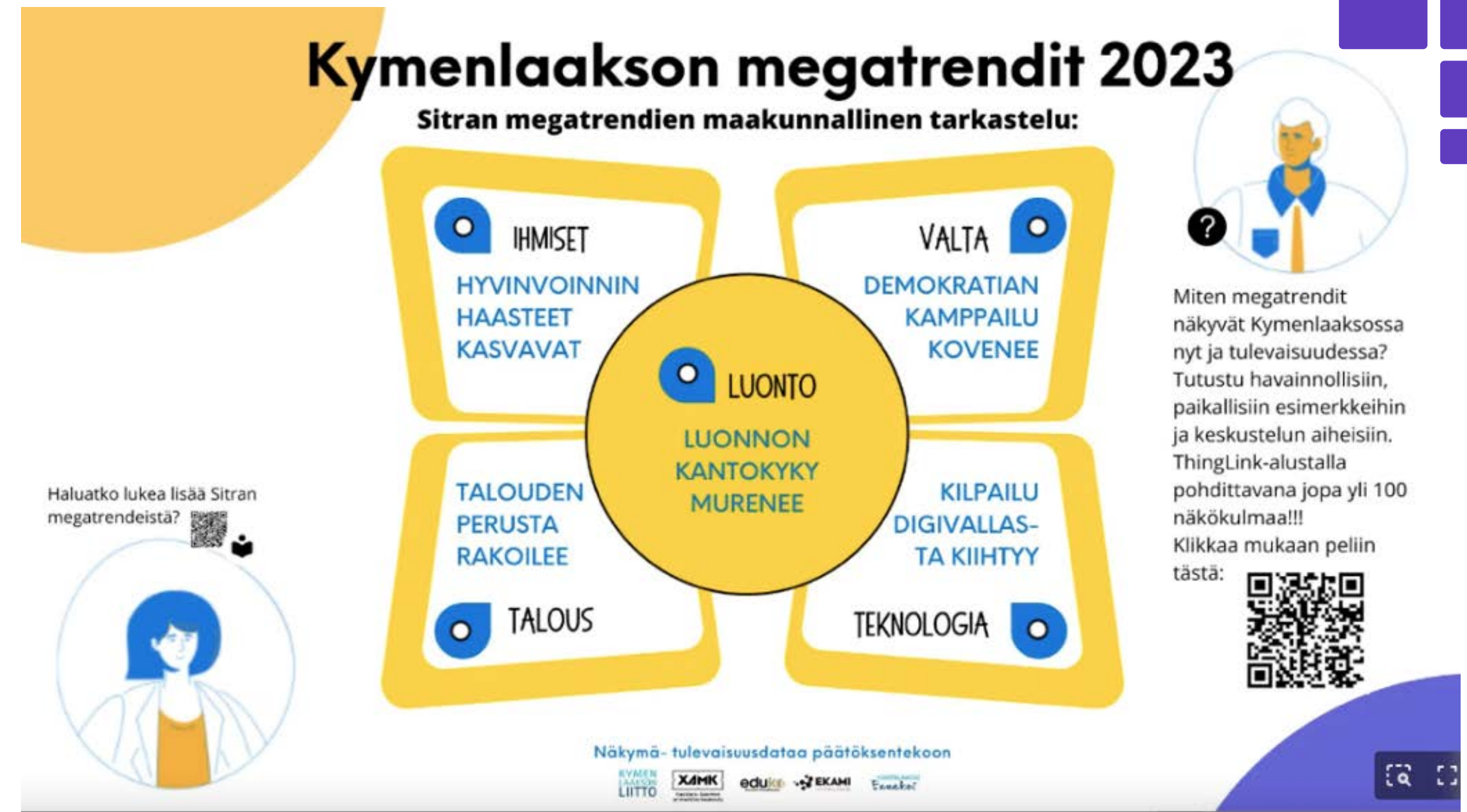

Kymenlaakson megatrendit 2023 -ThingLink laajentaa näkökulmaa ja kasvattaa ymmärrystä

Kymenlaakson megatrendit 2023 -ThingLinkin avulla voi lisätä ymmärrystä tulevaisuuden kehityskulkuihin liittyvistä ilmiöistä ja myös osoittaa vaikuttamisen paikkoja omasta lähiympäristöstä: näihin kysymyksiin tarttumalla tehdään tulevaisuutta!

Megatrenditarkastelu sopii käytettäväksi yksin tai yhdessä ryhmän kanssa. Sen avulla voi perehtyä

yhteen tai useampaan megatrendiin kerrallaan – mitä milloinkin halutaan ja tarvitaan. Paikallisten esimerkkien kautta megatrendit heräävät eloon ja auttavat esimerkiksi tarkastelemaan yhteisiä haasteita tai suunnittelemaan uusia palveluja eri näkökulmat huomioiden. Kymenlaakson megatrendit 2023 -peli ei suoraan vastaa, onko joku asia hyvä tai huono, vaan pikemminkin se

haastaa kysymyksillään ja herättää keskustelua.

Vinkki: Menetelmä sopii hyvin hyödynnettäväksi yhdessä Erätauko-keskusteluformaatin kanssa, kun tarkoituksena on luoda turvallinen tila eri osapuolia arvostavalle tulevaisuuskeskustelulle.

Kuva 4. Kuvakaappaus Kymenlaakson megatrendit 2023 -ThingLinkin etusivusta (Viljakainen 2023).

Megatrendi-sovelluksen taustalla on tarve ymmärtää globaalia muutosta paikallisesti

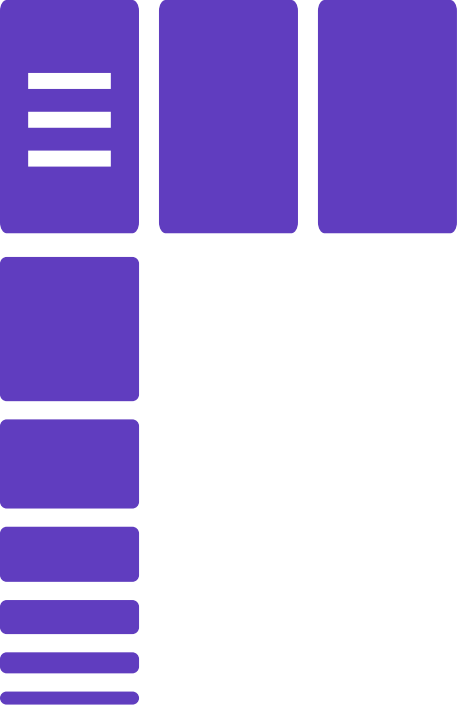
Megatrendit ovat kehityskaaria, jotka koskettavat kaikkia ja kaikkialla (ks. esim Dufva & Rekola 2023). Hitaasti muuttuvina ne eivät ehkä yllätä ketään, mutta toisaalta laajuutensa vuoksi niiden konkretisoiminen voi tuntua hankalalta. Muutosten mitasuhteet hämärtyvät varsinkin, jos ajatellaan megatrendien kuuluvan “kauas tulevaisuuteen”. Itse asiassa laajojen kehityskaarien historia on

kuitenkin jäljitettävissä ja megatrendit näkyvät myös nykyhetkessä.

Kymenlaakson ennakointiryhmässä keväällä 2023 havaittiin tarve ymmärtää ja tulkita globaaleja megatrendejä maakunnan omasta näkökulmasta. Vastauksena tähän syntyi pelillinen Kymenlaakson megatrendit 2023 -ThingLink, joka nojaa vahvasti Sitran megatrendiselvitykseen. Sitran

alkuvuonna 2023 julkaistun selvityksen lopputuloksena syntyneet megatrendit kertovat muutoksesta viidestä eri näkökulmasta: luonto, ihmiset, valta, teknologia ja talous. Näiden mukaan edetään myös Kymenlaakson megatrendejä esittelevällä ThingLink-alustalla.

ThingLink on julkaisualustamainen teknologia, jota hyödynnetään

esimerkiksi koulutusten tai perehdytysten parissa. Yksi tapa edetä alustalla on luoda skenaariopohjaisia polkuja, joiden suunta päätetään valintoja tekemällä. Interaktiivisia sisältöjä täydennetään tagien avulla. (Laakso 2019.) Teknisesti ThingLink-skenaarioita hyödyntävän pelin tekeminen on helppoa. Haaste syntyy sopivien sisältöjen tuottamisessa.

Tässä Kymenlaakson megatrendit 2023 -pelissä on pyritty huomioimaan kattavasti eri näkökulmia ja sidosryhmiä. Sisältömateriaalin kerääminen aloitettiin yhteiskehittämisen periaatteita noudattaen. Asiantuntijoista koostunut joukko kommentoi vuorovaikutteisesti aihepiiriin kuuluvia teemoja Howspace-alustalla. Tämän lisäksi näkemyksiä kerättiin

kyselyllä sekä haastatteluiden avulla. Megatrendien sisältöjä täydennettiin lopuksi varsin kattavalla verkkohauilla. Näin syntyi yli sata näkökulmaa, jotka haastavat pohtimaan Kymenlaakson tulevaisuutta megatrendien viitekehyksessä.

Lähteet:

Dufva, M. & Rekola, S. 2023. Megatrendit 2023. Ymmärrystä yllätysten aikaan. Sitran selvityksiä 224. Saatavissa: https://media.sitra.fi/app/uploads/2023/01/sitra_megatrendit-2023_ymmarrysta-yllatysten-aikaan.pdf [viitattu 13.11.2023].

Laakso, M. 2019. ThingLinkin esittely ja ohjeet (CC BY-SA). Verkkosivu. Saatavissa: <https://www.thinglink.com/scene/1222112724608090118> [viitattu 13.11.2023].

Kati Viljakainen

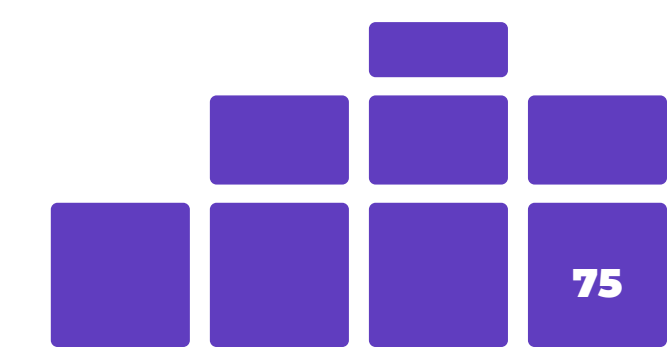
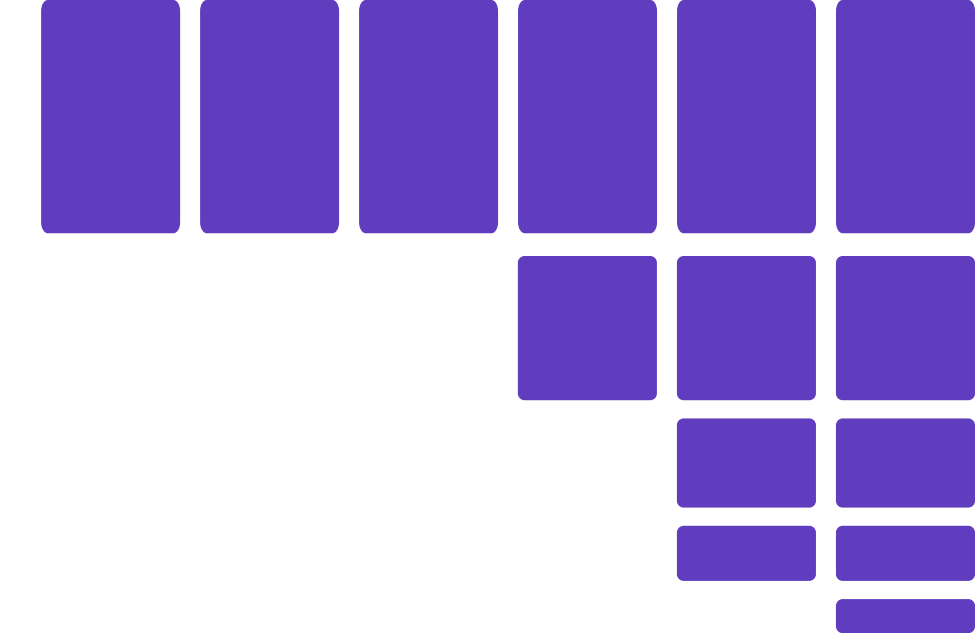
Loppusanat

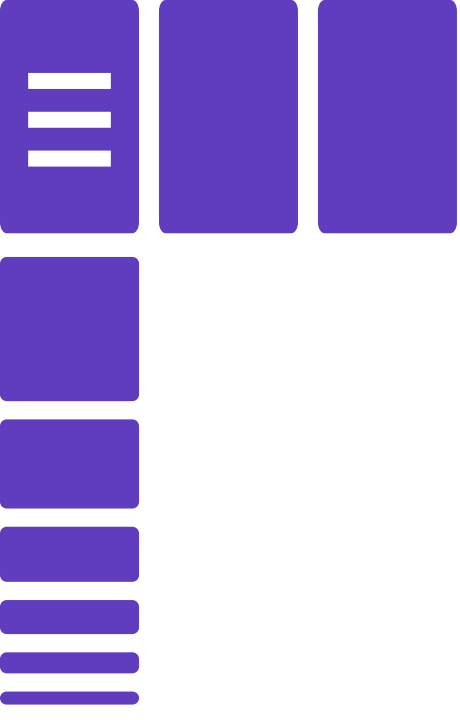
Tässä julkaisussa käsitellään monia positiivisia asioita, joita osallistavilla tulevaisuustyöpajamenetelmillä voidaan saavuttaa. Kuten Irina Kujanpää tulevaisuustyöskentelyn paradokseja käsittelevässä artikkelissaan huomauttaa, on mahdollisten tulevaisuuksien käsittelyllä inhimillisiä rajoitteita. Kuitenkin juuri näitä ristiriitaisuuksia ja paradokseja

ymmärtämällä – ja ylittämällä – voidaan saavuttaa tulevaisuuksien kuvittelemiseen tarvittava luovan tekemisen taso. Osallistava, faktojen ja näkemystiedon yhdistämiseen pyrkivä työpajatoiminta voi olla yksi tekemisen areena, joka kannustaa tämänlaiseen luovaan tulevaisuustyöskentelyyn.

Tulevaisuustyöskentelyä voidaan tehdä erillisinä harjoituksina tai yhdistämällä se olemassa oleviin prosesseihin. Kumpikin tuottaa ennakoitietoa päätöksenteon tueksi. Täyden potentiaalin saavuttaminen edellyttää kuitenkin säännöllisyyttä tulevaisuustyöskentelyssä. (Rainio & Muurimäki 2020.) Näin on myös tulevaisuustyöpajoissa. Yksittäisenkin

työpajan tuloksena lisääntynyt ymmärrys voi sysätä merkittävän tapahtumaketjun liikkeelle. Mutta koska toimintaympäristö on alati muutoksessa, on jatkuvalla, systemaattisella tekemisellä mahdollisuus tavoitella tätäkin suurempaa vaikuttavuutta, ja tekeminen pysyy ”ajan hermolla”. Joskus yksittäisen tulevaisuustyöpajan järjestäminen voi

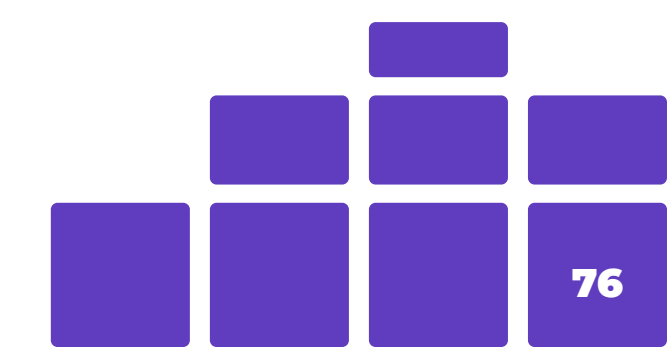
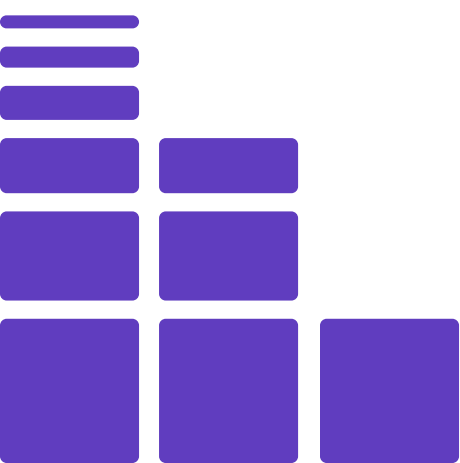
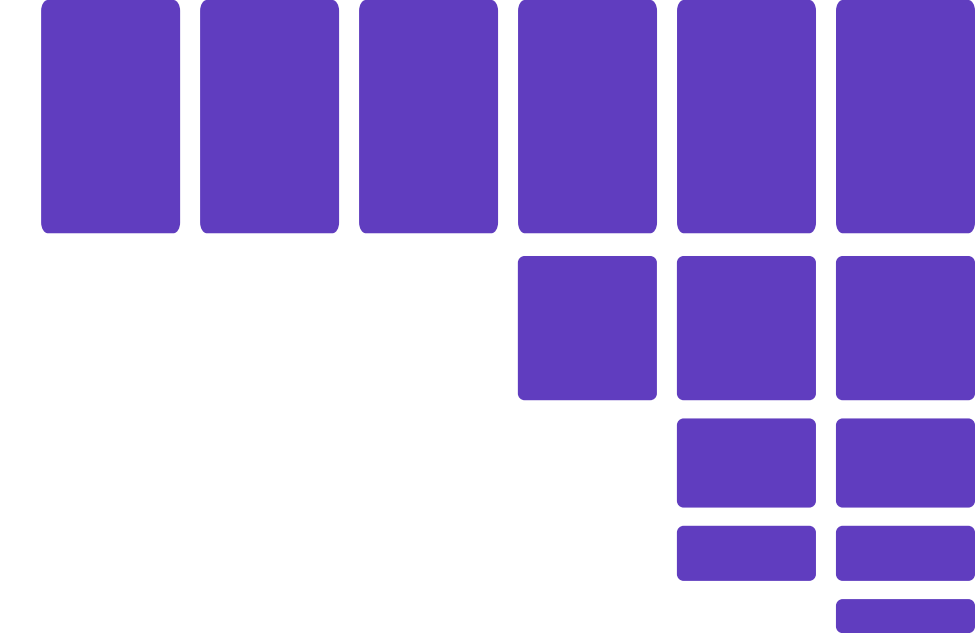
kiinnittyä isompaan prosessiin myös ilman etukäteissuunnittelua, kuten julkaisussa esitellyn Ekamin Kestävän tulevaisuuden työpajan osalta on käynyt. Työpajan tuloksilla on ollut vaikutuksia oppilaitoksen strategiaprosessiin, ja jatkossa yksittäisen pajan toivotaankin saavan jatkoa juuri tähän näkökulmaan keskittyen.

Yksittäisen työpajan täyteen potenti-
aaliin pääseminen voi jäädä saavutta-
matta myös tulevaisuuskyvykkyyden
kasvun näkökulmasta. Yksilön ja
yhteisön taito tuottaa ja hyödyntää

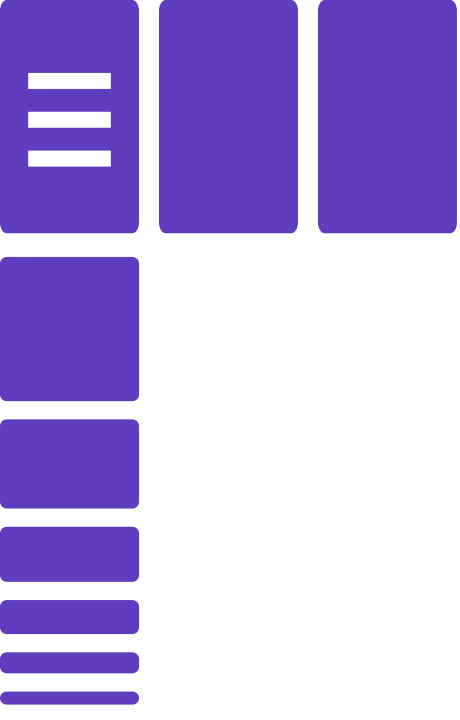
tulevaisuustietoa vaatii harjoittelua: tulevaisuustietojen, -ymmärryksen ja -taitojen sekä vastuunottamisen kokonaisuus kehittyy sosiaalisessa kontekstissa (Salonen 2021, 58). Tois-
tot niin tulevaisuustyöpajoissa kuin muussakin tulevaisuustyöskente-
lyssä harjaannuttavat osallistujia ja edistävät yhä monipuolisempaa tulevaisuusajattelua. Jos harjoitusta ei ole, ei kyvykkyydellä ole myöskään mahdollisuutta kasvaa. Vastaavasti kyvykkyyksiä kasvattamalla on mahdollista synnyttää jotain, mikä on enemmän kuin osiensa summa.

Aina tulevaisuustyöpajaan osallistu-
jien kyvykkyydet eivät kuitenkaan
kohtaa. Näin esimerkiksi Kymen-
laaksossa, jossa tulevaisuusverstai-
den jatkumo on tavoittanut vuosien
varrella suuren joukon maakunnan
tulevaisuudesta kiinnostuneita hen-
kilöitä. Monet osallistuvat tapahtu-
maan vuosittain ammattiroolinsa tai
tehtäviensä puitteissa. Heidän tule-
vaisuuskyvykkyytensä on päässyt
harjaantumaan eri yhteyksissä, ja
kompleksisiin haasteisiin vastaavan
tulevaisuustiedon sekä -toiminnan
synnyttäminen voi tuntua itseään

toistavalta tehtävältä. Samaan aikaan
paikalla on ensikertalaisia, jotka
vasta tutustuvat ennakoititiedon
tuottamiseen ja osallistaviin työs-
kentelytapoihin. Parhaimmillaan
kokeneemmat osallistujat pystyvät
tukemaan aloittelijoita työskente-
lyssä ja aloittelijat kysyvät tuoreita
kysymyksiä sekä tuovat uusia näkö-
kulmia mukanaan. Näin ei aina kui-
tenkaan tapahdu automaattisesti.
Osallistujien erilaisuus voitaisiinkin
huomioida aiempaa paremmin,
ja ehkä tilanteesta tulisi jatkossa
myös viestiä aiempaa avoimemmin

osallistujille itselleen: avoimuus voi jopa motivoida ja luoda lisäarvoa yhdessä työskenneltäessä. Erilaisten ihmisten yhteen saattaminen lisää tulevaisuustiedon monipuolisuutta ja myös auttaa jalkauttamaan tulevaisuustietoa yhä uusiin sidosryhmiin.

Uusien sidosryhmien tavoittaminen, tulevaisuustiedon hyödyntäminen ja ylipäätään tulevaisuustyöskentelyn tunnetuksi tekeminen ovat Näkymä – tulevaisuusdataa päätöksentekoon -hankkeen tavoitteita, ja nämä samat tavoitteet ovat myös tämän julkaisun

taustalla. Ne ovat vaikuttaneet tarpeeseen koota tulevaisuustyöpajoista kertova julkaisu sekä vaikuttaneet julkaisussa esiteltävien tulevaisuustyöpajaesimerkkien taustalla. Kaikkia julkaisuun valittuja konsepteja ja menetelmiä yhdistää Kymenlaakso. Tämä ei kuitenkaan suoraan välity työpajojen kuvauksista tai käsikirjoituksista: ne ovat sellaisenaan hyödynnettävissä myös alueen ulkopuolella. Kymenlaakson tulevaisuusdataan ja päätöksentekoon tukeutuminen ja siihen vaikuttaminen on pikemminkin tiedollista, ja näin ollen välittyy

työpajojen tuloksista. Tuloksien esittelyyn on joiltain osin viitattu myös tässä julkaisussa, mutta kokonaisuudessaan laadukkaat tulosraportit on julkaistu ennakointi.kymenlaakso.fi-sivustolla ja Näkymä-hankkeen omalla hankesivulla Tulevaisuustaajuus-menetelmää lukuun ottamatta. Kun työpajakonsepteja lähdetään hyödyntämään, onkin mielekästä tutustua näihin raportteihin kokonaisuudessaan: käsitys menetelmien tavoitteista ja hyödyistä syvenee entisestään.

Lähteet:

Rainio, I. & Muurimäki, M. 2020. Tulevaisuusajattelu avaa mahdollisuuksien maailman. Blogi. <https://futarice.com/blog/tulevaisuusajattelu-avaa-mahdollisuuksien-maailman> [viitattu 28.11.2023].

Salonen, K. 2021. Tulevaisuusjohtaja edistää työntekijöidensä tulevaisuussivistystä: ”Tulevaisuuslukutaito on viime kädessä nimenomaan tulevaisuussivistystä.” Pro-Gradu. Vaasan Yliopisto. Saatavissa: <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2021091746427> [viitattu 28.11.2023].

